

srpen 2024

MÍT DOMOV

Magazín
o sociálním
bydlení

Seniorky a senioři v bytové nouzi

OBSAH

4

Úvodní slovo

6

Editorial

8

Novinky z MPSV

12

Novinky z projektu

14

Novinky z ČR

17

Novinky ze světa

20

Jak ovlivňují dary a půjčky nárok na sociální dávky?

23

Domov jako místo bydlení v kontextu vyššího věku

Lucie Vidovičová

26

Chudoba a bytová nouze seniorek a seniorů

Josef Hawel

30

Potřeby v oblasti bydlení u seniorů se zkušeností s bezdomovectvím

Regina Kuncová

36

Zármutek a truchlení nesouvisí jen se smrtí...

Alena Stašková

40

Rozhovor s Terezíí Šmídovou (ŽIVOT 90)

Monika Zezulová

48

NADĚJE Praha

50

Rozhovor s Jitkou Klánovou (Armáda spásy)

Monika Zezulová

58

Street Medicine Plzeň

Jakub Jestřáb

63

Anketa: Mezigenerační spolubydlení

Úvodní slovo

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

bytová nouze je v České republice téma, které řešíme dlouhodobě. Problematika se dotýká všech generací, přesto mi dovoluji zaměřit se v tomto čísle na seniorky a seniory, kteří stále tvoří početnou část osob nemajících adekvátní nebo dokonce žádné bydlení.

Ministerstvo práce a sociálních věcí uskutečnilo v roce 2022 Sčítání osob bez domova, které se věnovalo mj. starším lidem na ubytovnách a jiných ubytovacích zařízeních, ve kterých žilo téměř 2 000 osob starších 65 let, v nevhodném bydlení pak necelých 1 000 osob starších 65 let. Významným negativním fenoménem u seniorů je délka pobytu ubytování, která činí více jak 5 let.

Projekt MPSV Podpora sociálního bydlení rovněž zadal zpracování Analýzy energetické chudoby. Nejnovější data za rok 2023 potvrdila, že senioři, tedy spíše osaměle žijící seniorky, patří mezi skupiny nejvíce ohrožené energetickou chudobou.

Dalším problémem, který monitorujeme, jsou náklady na bydlení v nájemních bytech seniorských domácností, a to vzhledem k jejich příjmům (Zpráva o seniorech 2023). Zátěž náklady na bydlení je definována jako podíl nákladů na bydlení k čistému příjmu domácnosti v procentech. Pokud je tento podíl vyšší než 40 %, hovoříme o tzv. vysoké zátěži náklady na bydlení. Do nákladů na bydlení se započítává nájem, elektřina, voda, ústřední vytápění, plyn a ostatní služby spojené s bydlením. Čistý peněžní příjem domácnosti zahrnuje příjmy ze zaměstnání, podnikání, důchody, sociální dávky, příjmy z pronájmu, z finančních aktiv, výživné a finanční podporu od jiných domácností. Pro účely výpočtu zátěže náklady na bydlení se do čistého peněžního příjmu nezapočítává příspěvek na bydlení. V roce 2022 došlo k opětovnému nárůstu na hodnoty roku 2020, tj. za náklady spojené s bydlením utratí víc než 40 % svých příjmů 19,2 % domácností jednotlivců starších 65 let.

U domácností dvojic s alespoň jedním seniorem je situace lepší s ohledem na zpravidla dva příjmy v dané domácnosti. Zásadním faktorem ovlivňujícím zařazení domácnosti s vysokou zátěží náklady na bydlení je právní forma bydlení. Vyšší zátěž náklady na bydlení mají zpravidla domácnosti bydlící v nájmu oproti vlastníkům. Z výše uvedeného je zřejmé, že nejvyšší zátěž náklady na bydlení pocítují domácnosti jednot-

Zdislava Odstrčilová

vrchní ředitelka sekce rodinné politiky
a sociálních služeb (MPSV)

livců bydlících v nájmu. V roce 2022 se to týkalo 45,1 % domácností jednotlivců starších 65 let. (ČSÚ).

Na seniorky a seniory i pro řešení bytové nouze starších lidí myslela vláda České republiky, když dne 29. listopadu 2023 Usnesením č. 920 schválila Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023-2025, který předložil ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka.

Jeden z jeho cílů Podporovat důstojné zajištění ve stáří, kdy se jedná o problematiku zajištění dostupného nájemního bydlení ve standardních bytech pro starší lidi, definuje potřebu legislativní úpravy vztahující se k bydlení. Ministerstvo práce a sociálních věcí je spolugestorem připravovaného zákona o podpoře bydlení, ve kterém jsou osaměle žijící seniorky a senioři starší 65 let řazeni do cílové skupiny zvláště potřebných osob. Budujeme systém zajišťující dostupnost nájemního bydlení pro zvláště potřebné skupiny obyvatelstva, pro děti, samozvitele, oběti domácího násilí a další, včetně starších lidí.

Přijetí zákona o podpoře bydlení pomůže chránit 1,6 milionu osob ohrožených bytovou nouzí.

Závěrem můžeme konstatovat, že se seniorskou politikou zabýváme také z pohledu přípravy na stárnutí, aktivního stárnutí i ochrany seniorů. Všechna tato témata jsou důležitá proto, aby starší lidé mohli žít ve svém přirozeném sociálním prostředí, tedy ve svých domech co nejdéle a co nej kvalitněji.

Editorial

Milé čtenářky, milí čtenáři,

zdravíme vás do vlny veder a doufáme, že se vám daří trávit čas někde u vody nebo alespoň ve stínu. Nadměrné horko ohrožuje zejména seniorky a seniory a chronicky nemocné, proto je důležité, aby tato skupina lidí měla vhodný domov, kde se může ukrýt jak před sluncem, tak v zimních měsících před mrazem. **Co znamená domov a jak se jeho význam proměňuje, když člověk zestárne, se dočtete v úvaze Lucie Vidovičové.**

Zejména seniorky patří mezi ohrožené cílové skupiny, které čelí riziku ztráty bydlení nebo přímo bytové nouzi, proto jsme se rozhodli toto číslo věnovat zejména jim. **O dostupných datech o bytové nouzi seniorek se dočtete v článku Chudoba a bytová nouze.**

Populace v ČR stárne. Podíl lidí starších 65 let se má podle Českého statistického úřadu zvýšit do roku 2051 ze současných 20,4 procenta na 29 procent. Jak stárne celá populace, tak se i zvyšuje podíl seniorů v dalších ohrožených cílových skupinách:

V souhrnné zprávě o závislostech v ČR za rok 2023 se můžeme dočíst, že populace uživatelů návykových látek také stárne. Senioři mají nejčastěji problém s nadužíváním psychoaktivních léků, které ještě mnozí kombinují s alkoholem. *Nadměrné užívání psychoaktivních léků vede ke vzniku závislosti, zhoršení duševního zdraví a snížení kvality života. Rozvojem závislosti a s ní spojených psychických a somatických komplikací jsou ohroženi zvláště senioři. Přibývá i seniorů, kteří z důvodů samoléčby užívají konopí.*

Podle **Souhrnné zprávy o sebevražedném jednání a prevenci v České republice 2022/2023** je dlouhodobě nejvyšší míra sebevražednosti u mužů nad 70 let a u žen nad 80 let. Souvisí to do velké míry s jejich fyzickým a duševním zdravím. Roste počet seniorů, kteří vyžadují psychiatrickou péči. **Deprese je nejčastěji diagnostikována ve věkové skupině 55 až 64 let. Po poruchách nálady (deprese, úzkostlivě depresivní choroba apod.) je nejčastěji diagnostikovaným psychiatrickým onemocněním**

Alzheimerova nemoc, která se týká takřka výhradně seniorů.

Senioři jsou také ohroženi domácím násilím. Podle výsledků studie **RESTABUS** trpí zneužíváním, týráním a špatným zacházením v ČR více jak 30 % seniorů a seniorek starších 65 let žijících doma (tedy mimo institucionální péči). Senioři bývají i oběťmi trestné činnosti, ale zde patří mezi ty méně ohrožené skupiny. **Mezi lety 2020 a 2022 bylo „jen“ 9 % obětí trestných činů seniorského věku.** Senioři jsou nejen oběti, ale i pachatelé. **V roce 2023 byly 2 % obviněných a 2 % odsouzených starších 65 let.** Počet seniorů v českých věznicích se pozvolna zvyšuje. **Jenom za posledních 7 let došlo ke zvýšení počtu osob ve věkové kategorii nad 65 let o jedno procento.**

Všechny tyto jevy (závislost, duševní zdraví, zranitelnost, pobyt ve vězení) činí z lidí zvláště zranitelné osoby, které jsou ohroženy bytovou nouzí a potřebují často adekvátní podporu, aby si bydlení našli a udrželi. Zvláště zranitelná skupina osob navíc má často problémy, které jsou spojeny se stářím, výrazně dříve. **O tom, jaké potřeby mají starší lidé v bytové nouzi a jak mohou pomoci Housing First programy zranitelným seniorům, se dozvíte v článku od Reginy Kuncové.**

V magazínu si můžete také přečíst dva rozhovory. **Terezie Šmídová ze Života 90** nám shrnula, jakým problémům čelí současní čeští senioři a jaké existují možnosti jejich podpory. **S Jitkou Klánovou, ředitelkou pobočky Armády spásy v Praze,** mluvila Monikou Zezulová o dostupnosti sociálních a zdravotních služeb pro lidi bez domova v seniorském věku.

Dále si můžete v magazínu přečíst velmi zajímavý článek od **Aleny Staškové, který se věnuje zármutku a truchlení,** nebo se dozvědět více o projektu **Street Medicine Plzeň**, který nedávno získal ocenění Ozvěny chudoby a Dobrá duše. Krátké, ale zajímavé čtení slibuje i naše mini **anketa o mezigeneračním bydlení.**

Přeji vám svěží čtení.

Josef Hawel (MPSV)

Novinky z MPSV

duben až červenec 2024

legislativa **Poslanecká sněmovna schválila v prvním čtení návrh Zákona o podpoře bydlení** (celým názvem Zákon o poskytování některých opatření v podpoře bydlení), který MMR a MPSV předložilo na konci listopadu roku 2023 na Legislativní radu vlády. Tento návrh zákona má za cíl zlepšit dostupnost bydlení pro skupiny osob, které jsou na trhu s bydlením nejvíce ohrožené, a to prostřednictvím asistence v bydlení a systému garancí. Mezi tyto skupiny osob patří například osoby samostatně pečující o děti, oběti domácího násilí, osoby bez domova, váleční veteráni, ale i osaměle žijící osoby starší 65 let. Účinnost Zákona o podpoře bydlení se očekává od července roku 2025.

dávky Klienti Úřadu práce ČR od 1. července nově nebudou muset u žádosti o příspěvek na bydlení povinně dokládat své náklady na energie. Stačí, aby úřadu daly souhlas, a ten si tyto informace opatří sám od dodavatelů. Tento krok je součástí modernizace a zlepšování služeb úřadu. Cílem je zjednodušit přístup k službám klientům, kteří se ocitli v těžké životní situaci a potřebují pomoc. Díky novému propojení s dodavateli energií požadovaná data úřadu doputují sama a eliminuje se pracnost a chybovost spojená s ručním přepisováním čísel.

legislativa **MPSV a MZ společně představila změnový zákon o sociálně-zdravotním pomezí (prezentace)**. Tento krok umožní poskytová-

ní komplexní péče v nemocnicích, léčebnách dlouhodobě nemocných, domovech pro seniory a centrech duševního zdraví. Cílem je řešit aktuální problémy spojené s oddělenými systémy péče pro jednotlivé pacienty. Hlavními cíli nové legislativy jsou propojení a vzájemná koordinace dosud oddělené sféry sociální a zdravotní péče, zlepšení kvality života klientů v sociálně zdravotních službách, garance vysoké úrovně poskytované zdravotní i sociální péče klientům, lepší naplňování potřeb pacientů v sociální i zdravotní rovině a pružné a efektivní reakce na měnící se potřeby osob s chronickými zdravotními problémy. Nově vzniklá komplexní služba bude poskytovat a zahrnovat široký rozsah zařízení, včetně domovů pro postižené, denních center a nemocnic. Ošetrovatelská péče by byla zajišťována jak interními zaměstnanci, tak externími poskytovateli. Návrh také počítá se stanovením přísných požadavků na vybavení a personál, přičemž nesplnění těchto kritérií by bylo sankcionováno.

dávky MPSV připravilo návrh zákona, jehož cílem je systémově sjednocení všech sociálních dávek podmíněných dlouhodobě nepřiznivým zdravotním stavem pod hlavičku České správy sociálního zabezpečení (přehled jednotlivých fází **ZDE**). Namísto Úřadu práce ČR by tak nově o příspěvku na péči a dávkách pro osoby se zdravotním postižením rozhodovaly územní správy sociálního zabezpečení. Návrh přináší i řadu opatření směřujících ke zrychle-

ní a zefektivnění správního řízení v návaznosti na digitalizaci. Vyřizování dávek se stane pro osoby se zdravotním postižením i jejich rodiny nejjednodušším díky tomu, že si budou moci veškeré dávky odvíjet se od posouzení zdravotního stavu vyřídit na jednom místě – územních správách sociálního zabezpečení. Podávat žádosti a komunikovat s úřadem bude nově možné z pohodlí domova prostřednictvím Klientské zóny Jenda.

dávky **Od července 2024 výrazně vzrostl příspěvek na péči ve stupních II, III a IV**. Ještě vyšší částku dostanou osoby ve stupni IV s úplnou závislostí, které čerpají péči mimo pobytové sociální služby. V tomto případě dojde k navýšení o 7 800 Kč a celková výše příspěvku tak bude nově činit 27 000 Kč. Pro osoby s postižením, které využívají osobní asistenci v rozsahu větším než 80 hodin měsíčně, byl loni určen také speciální dotační titul, který jim pomohl s financováním těchto služeb. S dotací se s mírnými úpravami počítá i v letošním roce. MPSV se situací těchto lidí dlouhodobě zabývá a spolupracovalo např. na tvorbě dokumentu ČT Pátý stupeň.

legislativa Od července 2024 také vstoupil v platnost **seznam zemí**, jejichž občané budou mít **volný přístup na trh práce v ČR**. Tento seznam zahrnuje Austrálii, Izrael, Japonsko, Kanadu, Korejskou republiku, Nový Zéland, Singapur, Spojené státy americké a Velkou Británii. Cílem je usnadnit příchod vysoce kvalifikované pracovní síly, která je nezbytná pro podporu růstu české ekonomiky. Při sestavování seznamu bylo přihlédnuto k bezpečnostním hlediskům. Zároveň dochází ke zjednodušení procedury ohlašování vysílání pracovníků v kontextu směrnice 96/71/ES o vysílání pracovníků v rámci EU, a to prostřednictvím registračního portálu umístěného na stránkách Státního úřadu inspekce práce. Novela zákona o zaměstnanosti upravující tuto problematiku byla oceněna jako legislativní počín za rok 2023.

legislativa **Vláda schválila novelu zákona o zaměstnanosti**, kterou předložil ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka. **Cílem** této novely je řešit problémy s účelovým využíváním příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce. V rámci kontroly a postihu nelegálního zaměstnávání dojde k zavedení nových opatření vůči subjektům dopouštějícím se těchto přestupků.

legislativa **Senát schválil novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která zjednodušuje procesy spojené s náhradní péčí o děti**. Cílem je výrazně urychlit a zefektivnit celý systém.

Schválená novela navrhuje změny, které zahrnují zjednodušení posuzování žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči. Tento proces by se měl zkrátit na průměrně 6-9 měsíců (dle typu náhradní rodinné péče), a to zejména díky umožnění absolvovat přípravy k přijetí dítěte do rodiny a psychologické posouzení i v jiném kraji. Novelou také dojde k navýšení státního příspěvku na výkon pěstounské péče pro subjekty doprovázející pěstouny při výkonu pěstounské péče, a to na 66 000 Kč za kalendářní rok, jde-li o dohodu o výkonu pěstounské péče s osobou pečující, a 72 000 Kč za kalendářní rok, jde-li o dohodu o výkonu pěstounské péče s osobou v evidenci.

legislativa Od července 2024 platí **navýšení příspěvku zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc** o 10 %, tedy na 43 560 Kč. K tomuto kroku vláda přistoupila kvůli vysoké inflaci v minulém roce.

veřejná doprava S účinností od 1. července 2024 vláda změnila **výpočet odměn za čekání mezi spoji ve veřejné linkové autobusové dopravě**, které budou nově stanoveny na 1,25 násobek minimální mzdy. Potvrzuje se tak zájem na zajištění stabilního fungování veřejné linkové osobní dopravy a sociálního smíru týkajícího se problematiky odměňování řidičů autobusů.

legislativa **Vláda schválila novelu zákona o nemocenském pojištění, která zavádí elektronickou komunikaci dalších dávek nemocenského pojištění**. Úprava mimo jiné upřesňuje sdělování údajů mezi ČSSZ a pojišťovnami nebo doplňuje povinnost OSVČ používat datovou schránku. Změna zákona tak přinese zjednodušení a zrychlení jak pro pojištěnce, tak pro územní správy sociálního zabezpečení. Součástí novely je také zakotvení Integrovaného informačního systému MPSV. Elektronizace dávek se bude týkat peněžité pomoci v mateřství, ošetrovného, dlouhodobého ošetrovného, otcovské a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství. Změna zahrnuje také nárok na ošetrovné pro nemocensky pojištěné OSVČ a další zaměstnance.

legislativa **Vláda schválila návrh novely zákona o dětských skupinách**, kterou předložilo MPSV. Novela zjednodušuje pravidla pro fungování dětských skupin i administraci státního příspěvku. Nově také zavádí tzv. sousedskou dětskou skupinu, kde bude možné v domácnosti pečovat až o 4 děti. Součástí novely je zavedení povinnosti pro obec zajistit podmínky pro výchovnou péči o dítě v dětské skupině ode dne jeho třetích narozenin do 1. 9. po třetích narozeninách, pokud nebylo přijato do spádové mateřské školy, současně se také zavádí kom-

penzace pro rodiče v případě, že obec místo pro dítě nezajistí.

legislativa V rámci úpravy [zákona „Lex Ukrajina VII“ vláda schválila návrh na navýšení humanitární dávky pro ukrajinské uprchlíky se zdravotním postižením](#). Od 1. ledna 2025 se dávka v případě zdravotně postižených dětí zvýší na 11 835 Kč ze současných 5 235 Kč, tedy o 6 600 Kč. Současná výše humanitární dávky u zdravotně postižených dospělých je 7 290 Kč a po navýšení o 4 400 Kč bude dávka činit 11 690 Kč. Uvedené částky nejsou výslednou výší humanitární dávky, ale vstupují do celkového výpočtu, který dále ovlivňují příjmy a majetkové poměry cizinců s dočasnou ochranou. Nově také budou mít ekonomicky soběstační ukrajinští uprchlíci možnost získat po splnění podmínek oprávnění k dlouhodobému pobytu.

výzvy [MPSV zveřejnilo avízo plánovaných výzev z Národního plánu obnovy „Modernizace a rozvoj pobytových služeb sociální péče II“ a „Zvyšování kapacit nepobytových sociálních služeb péče, služeb sociálního poradenství a služeb sociální prevence“](#).

projekt [MPSV realizuje od ledna 2024 do června 2028 projekt DigiKvalifikace, který je určen k rozvoji systému online nástrojů za účelem zvyšování digitálních kompetencí](#). Cílovými skupinami projektu DigiKvalifikace jsou zaměstnanci institucí trhu práce, klíčové instituce pro oblast dalšího vzdělávání a jiní relevantní aktéři na trhu práce. Pro zaměstnance veřejných služeb zaměstnanosti budou vytvořeny nástroje sloužící k efektivnější práci s klienty, pro poradenskou činnost a další vzdělávání. Během projektu DigiKvalifikace bude probíhat rozvoj informačních systémů Národní soustavy povolání (NSP) a Centrální databáze kompetencí (CDK). Budou vytvořeny nové moduly u NSP a nové administrační rozhraní u CDK. Kromě technického řešení dojde také ke klasifikaci digitální kompetence u vybraných povolání v NSP. Dále budou vytvořeny podpůrné online nástroje pro zprostředkování zaměstnání s cílem snížení administrativní zátěže, popisné manuály a videoprůvodce pro praktické využití informačních systémů.

projekt MPSV představilo závěry sociálně inovačního projektu, jehož cílem bylo ve spolupráci s partnery ze soukromého a neziskového sektoru pilotovat unikátní metody prevence energetické chudoby, tzv. behaviorální přístup, který cílí na změnu chování a zvýšení energetické gramotnosti. Zároveň představilo dosud nepublikovaná **data o energetické chudobě v ČR**. Ta mj. potvrzují potřebu poradenství, schválení zákona o podpoře bydlení či snižování energetické náročnosti bydlení. **Projekt**

Prevence energetické chudoby rok zjišťoval potřeby lidí, kteří jsou ohroženi či zasaženi energetickou chudobou (např. mají nedoplatky na energiích), a to přímým pozorováním v domácnostech. Následně byl aplikován tzv. behaviorální přístup zaměřený na změnu chování a zvýšení energetické gramotnosti.

výzkum [MPSV zároveň v červnu publikovalo nejnovější data k energetické chudobě](#), která pro jeho projekt Podpora sociálního bydlení zpracovali analytici Platformy pro sociální bydlení ve spolupráci s Fakultou sociálních věcí Ostravské univerzity ([prezentace](#)). Z [analýzy Energetická chudoba 2023](#) mimo jiné vyplývá, že v energetické chudobě se nachází přibližně 1,3 milionu obyvatel ČR. Počet takových osob dle očekávání v době energetické krize mezi lety 2020-2023 vzrostl z původních 770 tisíc. Extrémní energetická chudoba dopadá na 440 tisíc osob, které mají velmi vysoký podíl výdajů na příjmech, nemohou dostatečně vytápět byt nebo je trápí dluhy na energiích.

podcast [MPSV spouští vlastní podcast pod názvem Na vlnách práce a sociální politiky](#), moderovaný Šárkou Černou. Formou rozhovorů s odborníky v něm bude přibližovat novinky, legislativní změny a jejich aplikaci do běžného provozu, ale také vysvětlovat novely zákonů a informovat o dění na ministerstvu. Vždy bude reflektovat aktuální dění a témata, pro jejichž vysvětlování využívá odborníky napříč ministerstvem.

demografický vývoj V květnu 2024 zasedala Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, kde byly představeny **očekávané demografické změny seniorské populace v České republice v letech 2023 - 2100**. Data zprostředkoval Český statistický úřad. Celou prezentaci naleznete zde [Prezentace aplikace PowerPoint \(mps.cz\)](#).

výzkum Oddělení evaluací MPSV vydalo **výzkumnou zprávu Housing First: dva roky po nastěhování**. Studie navazuje na předchozí dvě výzkumné zprávy mapující výsledky výzvy OPZ č. 108: Podpora programu Housing First. Po dvou letech v získaných bytech stále bydlí 2/3 zabydlených osob. Celou studii najdete na stránkách [esfcr.cz](#) a další informace o HF v ČR se můžete dočíst na našem webu [socialnibydleni.mpsv.cz](#)

konference V červnu proběhl **7. ročník Fóra rodinné politiky v Jihlavě**. Program konference byl složen ze tří tematických bloků („Podpora ohrožených skupin“, „Co trápí současné rodiny?“ a „Rodina a vzdělání“) a 21 diskuzních panelů. Jeden z nich se věnoval Sociálnímu bydlení. Na záznam se můžete podívat [zde](#).

podcast V [podcastu Ministerský jednorožec](#) se v červnu rozebíral **projekt MPSV Prevence energetické chudoby**. Zuzana Matěchová a Michaela Šimečková hovořily o tom, jak v projektu pomáhají domácnostem a jak počáteční myšlenku projektu inspirovanou v Belgii rozšířily o další podpůrné služby. V [České televizi](#) můžete shlédnout krátkou reportáž, která se také věnuje tomuto projektu.

Novinky z projektu Podpora sociálního bydlení

Proběhlé události

- V květnu proběhl dvoudenní **vzdělávací workshop pro peery a sociální pracovníky**. Workshop se věnoval zejména tomu, jak zavádět pozici peer konzultantů do týmů, které se věnují podpoře a asistenci v bydlení. Zúčastnění se dozvěděli, nad čím přemýšlet při výběru peer konzultantů, jak je zaučovat, v čem je tato pozice klíčová při zotavení a rehabilitaci klientů, jaký má přínos pro klienty a jaký pro týmy podpory. Řešila se i otázka toho, jaká s sebou tato pozice nese rizika a na co si dávat pozor. Celý workshop lektoroval Václav Buchta z organizace Renadi.
- Pár dní po výše zmíněné akci jsme společně s Platformou pro sociální bydlení a Agenturou pro sociální začleňování (ASZ) zorganizovali **workshop, který se věnoval sdílení zkušeností kontaktních míst pro bydlení (KMB)**. Tentokrát byl největší akcent kladen na to, jakou roli budou KMB hrát v chystaném zákoně o podpoře bydlení. Řešilo se, s jakými pracovními pozicemi zákon počítá, jakou budou muset mít kvalifikaci zaměstnanci KMB a jak budou financováni. Rovněž se diskutovalo, jaké činnosti bude zákon po kontaktních místech vyžadovat a jaká bude jejich úloha a pravomoci.
- V červnu se odehrál poslední díl série **workshopů o strategických dokumentech v sociálním bydlení**, který jsme pořádali společně s ASZ. Toto setkání bylo věnováno závěrečné fázi, konkrétně schvalování a implementaci akčních plánů, jejich evaluaci a aktualizaci a tomu, jak akční plán komunikovat s klíčovými aktéry, ale i s veřejností. Záznam naleznete na našem [YouTube kanále](#).
- Další akcí, kterou jsme zorganizovali v červnu, bylo druhé setkání realizátorů sociálního bydlení k tématu **Prevence ztráty bydlení**. Hlavním tématem byl tzv. case-load neboli kolik klientů zvládne mít jeden sociální pracovník, který pomáhá lidem v nouzi, aby nepřišli o své bydlení. Druhým stěžejním tématem bylo, jak rozeznat, že klient už nepotřebuje další podporu, a jak a kdy tuto podporu ukončovat. Kromě toho, že událost sloužila zejména ke sdílení zkušeností mezi projekty, byla na akci představena také metoda Critical time intervention (CTI), kterou v ČR pilotuje město Brno.
- V červnu se rovněž uskutečnilo druhé setkání projektů, které v ČR podporují uprchlíky z Ukrajiny v sociálním bydlení. Na setkání se představila data o migrantech z Ukrajiny, byly popsány změny v humanitární dávce, která slouží na podporu těchto lidí. Dále pak Jan Milota popsal, jak oslovovat soukromé majitele bytů a co jim nabízet, aby byli ochotni těmto lidem pronajmout své byty, a jak pracovat na dobrých sousedských vztazích.

Webináře

- V dubnu vyšel webinář na téma **Sociální práce a přístup zaměřený na silné stránky**, na kterém promluvili Dirk den Hollander (The CARE Network) a Jana Pluhaříková Pomajzlová (Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví). Ve videu se dozvíte jak je důležité nebýt na věci sám a pracovat v týmu, jak využít „zážitky úspěchu“ v práci s klientem, jestli „nespolupracující“ klient není náhodou truchlící klient a jak to souvisí s traumatem. Jaké jsou komponenty přístupu zaměřeného na silné stránky, jak používat na zotavení orientovaný jazyk a mnoho dalšího.
- V květnu jsme zveřejnili webinář na téma **Včasná identifikace a mezioborová podpora ohrožených dětí a jejich rodin**, na kterém promluvila Martina Koplová (SOFA), která představila tzv. kartu KID (Karta k identifikaci špatného zacházení s dětmi) a popsala, jak probíhá koordinace mezioborové spolupráce a Case Management v oblasti podpory rodin.
- V červnu nám Johana Růžková z organizace Duální stoly představila publikaci **Podpora lidí s duální diagnózou** a popsala dobrou praxi v práci s lidmi s duální diagnózou.
- V zatím posledním našem zveřejněném webináři David Valouch z Platformy pro sociální bydlení hovoří s Adélou Vorlíčkovou z Plzně o jejich **Kartičkách obav při zabydlování**, které využívají při své práci s klienty. Tyto kartičky slouží k otevírání témat, která jsou důležitá pro zabydlování a udržení si bydlení. Je to hravá forma, jak hovořit o obavách, strachu a předešlých zkušenostech klientů. Jak hledat jejich silné stránky a zároveň se s nimi připravit na možné krizové situace.

Paní Zdena, fotka z kampaně Mít domov (2022) projektu Podpora sociálního bydlení

Foto: Leonhard Niederwimmer, Pixabay

Novinky z ČR

duben až červenec 2024

legislativa Návrh **zákona o podpoře bydlení prošel ve Sněmovně prvním čtením**. Zákon přináší podporu nájemníkům i pronajímatelům. Lidé v bytové nouzi se budou moci obracet na kontaktní místa pro bydlení. Dobrovolným systémem garancí a prostředníků v pronajímání zase motivuje majitele bytů, aby je pronajali lidem v bytové nouzi. Tím majitelé získají větší jistotu, že nepřijdou o nájemné, odpadne jim řada starostí. Zákon podpoří i obce a bude je motivovat, aby část svého bytového fondu poskytovali lidem v nepříznivé životní situaci. Více o zákonu se dozvíte [na stránkách MMR](#) nebo v [elektronické knihovně Úřadu vlády ČR](#) (VeKLEP). O schválení zákona o podpoře bydlení sněmovnou v 1. čtení informovala také Česká televize. Podívejte se na [reportáž](#). Na přelomu srpna a září zákon zamíří do poslaneckých výborů. Ještě na podzim pak do druhého čtení atd. O vývoji samozřejmě budeme dál informovat.

dotace **Program Dostupné bydlení byl schválen vládou**. Do bytových projektů nejen obcí a krajů do roku 2026 půjde 7 miliard korun. Další 3,5 miliardy příští rok přidá Národní rozvojová banka. Tyto byty by měly pomoci hlavně mladým rodinám, ale i seniorům a lidem s běžnými příjmy. V majetku obcí jich je v tuto chvíli stále nedostatek. Kvalitnější bytový fond může obcím pomoci lépe reagovat na výkyvy trhu práce a získávat nebo si udržet pracovníky v některých profesích (učitele, zdravotníky,

sociální pracovníky, hasiče nebo policisty). Právě nedostatek peněz stavbu dostupných bytů často brzdí. Díky půjčkám s výhodným úrokem by se měly peníze postupně vracet zpátky do státního rozpočtu. To by mělo umožnit výstavbu bytů (hlavně obecních) podporovat dlouhodobě. O úvěry by se mohlo žádat od října přes [Státní fond podpory investic](#). Další kroky MMR, které by měly vést ke zvýšení dostupnosti nájemního bydlení v ČR, můžete nalézt [zde](#) nebo také na stránkách [Bydlení pro život](#).

dotace **Integrovaný regionální operační program (IROP) podporuje i výstavbu a rekonstrukci center duševního zdraví**. Na podporu komunitní psychiatrické péče resort vyčlenil více než 141 milionů korun z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR). Finanční prostředky podpoří výstavbu nových objektů, rekonstrukce nebo modernizace těch stávajících. Dále je možné za ně pořídit vybavení, automobily pro výkon péče ve vlastním sociálním prostředí pacientů nebo minibus pro svoz klientů do místa poskytování služby.

nájemní bydlení Ministerstvo financí ČR zveřejnilo **cenovou mapu nájemního bydlení**. Cenová mapa nájemního bytů v ČR poskytuje primárně informaci o statistickém rozložení nabídkové ceny nájemného na území České republiky, ze kterého lze učinit analytický odhad tržní hodnoty nájemného ve vymezené územní jednotce a v konkrétním čase. Data o nájem-

ním trhu jsou dána vždy na úrovni měsíčního nájemného bytu (v Kč/m²). Více informací naleznete na [stránkách MFČR](#).

data Agentura pro sociální začleňování představila nové **výsledky Indexu sociálního vyloučení**. V roce 2023 přibýlo 90 ohrožených obcí. Značný nárůst byl zaznamenán zejména u počtu vyplacených příspěvků na bydlení. V průměrném měsíci roku 2023 bylo vyplaceno o 81 tisíc příspěvků více oproti průměrnému měsíci roku 2022. Stejně tak došlo k nárůstu vyplacených příspěvků na živobytí, a to o 3 tisíce příspěvků více než v předchozím roce. Navzdory celkovému zhoršení situace došlo k mírnému zlepšení v oblastech předčasných odchodů žáků ze základního vzdělávání a exekucí. Více informací si můžete přečíst v článku [Praha i další velká města svítí červeně. Čím dál víc lidí ohrožuje chudoba](#), který vyšel na Seznam zprávy.

data Čerstvá data z panelového výzkumu Život k nezaplacení ukazují, že nejčastěji vykazují symptomy středně těžké deprese a úzkosti lidé, na které dopadla nejsilnější inflace. Výrazně častěji se jedná o lidi, kteří dávají **přes 40 % svých příjmů za bydlení** a hodnotí svou finanční situaci jako **obtížnou či velmi obtížnou**. Z výzkumu rovněž vyplývá, že třetina českých domácností končí stále na konci měsíce na nule. Více se dočtete na stránkách [PAQ research](#).

výzva Agentura pro sociální začleňování právě vyhlásila **výzvu ke spolupráci na rezidenční desegregaci sociálně vyloučených lokalit**. Hledá obce a svazky obcí, které mají zájem zapojit se do tohoto projektu. Výzva byla vyhlášena 15. 7. 2024 a příjem přihlášek bude probíhat v období 15. 7. – 9. 9. 2024. Více informací naleznete [zde](#).

kontaktní místo pro bydlení Město **Jablonec nad Nisou otevírá nové kontaktní místo pro bydlení a sociální pomoc**. Centrum bude prvním bodem pomoci pro lidi v tíživé situaci, poskytujícím podporu v oblastech bydlení, zaměstnanosti, vzdělávání a dluhového poradenství. Projekt vznikl za spolupráce s ASZ a inspiroval se v Praze 7.

média V britském deníku Guardian vyšla 12 minutová **reportáž o pražském bezdomovectví**. Reportér Richard Sprenger se v ní snaží najít odpověď na otázku, jak se žije v Praze lidem bez domova a proč je v ČR tolik lidí v bytové nouzi. V odpovědích neziskových organizací, ale i lidí bez domova zaznívá, že je potřeba větší podpora sociálního bydlení. Tu by mohl poskytnout chystaný zákon o podpoře bydlení. Aktuálně jim pomáhají kontaktní místa pro bydlení již v řadě městských částí, naposledy

otevřené v [Praze 1 na Újezdě](#).

média Během května a června vyšly **dva rozhovory s Adamem Fialíkem** z brněnského projektu Recovery bydlení (Renadi). V **Brněnské drbně** se dočtete, co je to Housing First, pro koho je tento přístup určen a na jakých principech funguje. Najdete tam i to, proč není úplně snadné najít byty pro lidi bez domova na soukromém trhu a jakou podporu nově zabydleným domácnostem projekt poskytuje, aby si bydlení udržely a zlepšila se jejich životní situace. Podobným tématům se Adam Fialík věnoval i v [DVTV](#).

dokument Organizace Romodrom a Platforma pro sociální bydlení natočily **dokumentární film „Domov základ života“**, který se zaměřuje na inovativní praxi garantovaného bydlení v České republice. Tento přístup efektivně spojuje majitele bytů s domácnostmi, které náležitě potřebují střechu nad hlavou. Klíčovou roli v tomto procesu hraje garant, kterým může být buď obec, nebo nezisková organizace. Film představuje, jak tento systém funguje a jaké přináší výhody pro všechny zúčastněné strany. Zkoumá důvody, proč je garantované bydlení úspěšné a jak může přispět k řešení problémů s dostupností bydlení. Publiku poskytuje vhled do praxe, která se ukazuje jako účinný nástroj v boji proti bytové nouzi. Krátký film můžete zhlédnout na [YouTube kanálu organizace Romodrom](#).

podcast V červnu vyšel **další díl podcastu Chyba systému**, který se tentokrát věnuje **novele insolvenčního zákona**, která zkracuje dobu oddlužení z pěti na tři roky pro všechny dlužníky. O tom, jaké hlavní změny přináší tato novela, se dočtete v [článku Institutu prevence a řešení předlužení](#).

dluhy a exekuce **Jaký byl přínos Milostivé léta III?** To se dozvíte v jiném [článku Institutu prevence a řešení předlužení](#). Dočtete se v něm mj. to, že ačkoli Milostivé léto III využila jen malá část dlužníků, mělo z širšího pohledu smysl. Nejednalo se ale o možnost, která by mohla přinést ve velkém měřítku ekonomický restart pro podnikatele (vč. bývalých) s vícečetnými exekucemi. Těm může spíše pomoci oddlužení a aktuálně přijatá novela insolvenčního zákona. V platnost vejde pravděpodobně v září 2024 a [přinese řadu změn](#).

média Ve svém červnovém **komentáři pro Český rozhlas** Apolena Rychlíková popisuje, proč zvýšení daně z nemovitosti může pomoci českým obcím a jaké jsou nedostatky této daně. Některé limity daně z nemovitosti v českém podání popisuje i květnový článek PAQ research s názvem [Zvýšení daně z nemovitosti](#)

dopadlo především na chudé domácnosti. Systém vyžaduje komplexní reformu.

média Nový žurnalistický web Page not found zveřejnil **reportáž s pohledem na aktuální pražský systém sociálního bydlení**. V **reportáži** zazní názory bývalých zaměstnanců magistrátního bytového odboru, Centra sociálních služeb Praha, ale i současných expertek a expertů na sociální bydlení.

konference V Havířově proběhla **mezinárodní konference „Sdílení praxe v sociálním bydlení“**, kterou uspořádala organizace Portavita. Na konferenci vystoupili i Stephen Gaetz a Melanie Redman, kteří měli příspěvek o projektech Housing First pro mladé v Kanadě. Program a prezentace jednotlivých řečníků a řečnic naleznete [zde](#). Záznam z konference je dostupný [zde](#).

publikace Organizace **Místní místním vydala v dubnu krátkou publikaci „O bezdomovectví citlivě. Manuál pro média jak psát o lidech bez domova“**. V publikaci se dozvíte, jaká označení pro lidi bez domova používat, jak o jejich situaci citlivě informovat, jaký druh fotografií se hodí k článkům na dané téma a jaký nikoliv a proč. Obsahuje i další užitečné informace, které médiím pomohou dělat kvalitní obsah o tématu bezdomovectví.

podcast V podcastu **„Reparát“** promluvil Martina Koplová o **case manažerech, kteří podporují rodiny a ohrožené děti**. Školní výsledky může negativně ovlivnit i nedůstojné bydlení. O včasné identifikaci a podpoře ohrožených dětí si můžete poslechnout i v [podcastu](#)

SOFA, který se věnuje konkrétním zkušenostem z Mostecka.

média V časopise Českého statistického úřadu „Statistika a my“ vyšel **rozhovor s ředitelkou Platformy pro sociální bydlení Barborou Bírovou**. V časopise se dozvíte, odkud a jak se získávají data o lidech bez domova, jak je na tom ČR s počty lidí bez domova v porovnání s jinými zeměmi nebo například jaká data nám v ČR ještě chybí. Další rozhovor s Barborou Bírovou v nedávné době vyšel v časopise **Heroine**.

média V časopise Respekt vyšel článek od Silvie Lauder **„Co když umřu, a nikdo si na mě nevzpomene? Proč je důležité zajistit lidem na okraji společnosti důstojné rozloučení.“** V článku autorka čerpá i ze zkušeností Aleny Staškové, jejíž článek o důstojném rozloučení s lidmi na okraji si můžete přečíst v tomto čísle magazínu.

média Na webu epravo.cz vyšel rozsáhlý **článek o využití bytů k poskytování ubytovacích služeb** z pera Martina Čeňka. V článku autor argumentuje, že poskytování ubytovacích služeb typu Airbnb apod. v bytech, tedy de facto užívání těchto staveb jako ubytovacích jednotek, je nelegální. Tudiž jsou podle něj liché představy, že je třeba vytvářet nové formy regulace tohoto fenoménu, který zákony ani neumožňují. Podle Čeňka má fenomén Airbnb a z něj plynoucí vylidňování zejména center turisticky atraktivních měst fatální negativní dopad na jejich podobu a na dostupnost bydlení.

Novinky ze světa

duben až červenec 2024

bezdomovectví **Program EPOCH Practice zveřejnil otevřenou výzvu k předkládání návrhů politik, služeb nebo postupů, které se ukázaly jako účinné**, ať už aktuálně probíhají nebo byly ukončeny v posledních pěti letech, a to v různých aspektech bezdomovectví, jako je přístup k bydlení, zdraví, zaměstnanost, migrace, spravedlnost, přístup k sociálním právům, boj proti diskriminaci, intersektionální přístupy, práce s peery či empowerment. Projekty a akce mohou mít různý rozsah, od velkých iniciativ až po ty, které zahrnují menší kapacity, budou ale inspirativní pro další zúčastněné strany a potenciálně přenositelné jinde v Evropě. Popisy vybraných praxí, politik nebo postupů budou zařazeny do publikace, jež vyjde v rámci EPOCH Practice. Uzávěrka pro předkládání návrhů je 30. září 2024. Výzva je otevřena všem, kdo se zabývají bezdomovectvím. Blížší informace o otevřené výzvě je možné najít [tady](#). Návrh je možné předložit prostřednictvím formuláře [tady](#).

událost **V polovině června proběhlo ve Vídni dvoudenní FEANTSA forum 2024**, jedna ze dvou hlavních akcí pořádaných každoročně Evropskou federací národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) (druhou je Evropská výzkumná konference o bezdomovectví, která letos proběhne v září v Budapešti; program a další informace o ní najdete [tady](#)). Akce tentokrát proběhla v partnerství s **BAWO** (Bundesarbeitsgemeinschaft Wohnungslosenhilfe, rakouskou střešní organizací sdružující organizace a jednotlivce zabývající se bezdomovectvím). Akce se zúčastnilo více než 350 lidí. V zahajovací panelové diskusi, která proběhla první den dopoledne a které předsedal Mike Allen z irské pobočky Focus, zasedli/y Elisabeth Hammer z vídeňského Neunerhaus, Matthew Downie z anglické organizace Crisis a Dennis Culhane z Pensylvánské univerzity. Účastníci/ice měli/y následně možnost navštívit celkem 18 pracovišť místních organizací, kde měli/y příležitost z první ruky nahlédnout do působivé praxe řady inovativních služeb (mezi jinými zmíněná organizace **Neunerhaus** poskytující lidem bez domova širokou paletu služeb nebo její sesterskou organizaci **Neunerimmo**, která se zaměřuje na propojování poskytovatelů služeb s vlastníky bytů; kompletní přehled „site visits“ je k nahlédnutí [tady](#)). Druhý den za-

zněly prezentace na různá témata, jako je např. využití umělé inteligence při ukončování bezdomovectví, energetická chudoba, migrace, řešení situace Romů v neformálních osadách, de/kriminalizace bezdomovectví nebo Housing First. Stovky účastníků, kteří se nenechali odradit dusným vídeňským vedrem, pak zaplnily hlavní sál na závěrečném plenárním zasedání, kde vystoupil rakouský ministr sociálních věcí Johannes Rauch a Ali Bargu z Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) představil nejnovější data o bezdomovectví a také chystaný toolkit pro řešení bezdomovectví (připravovaný v rámci Evropské platformy pro boj s bezdomovectvím, EPOCH). Příští rok se FEANTSA Fórum bude konat v Athénách. Na webu FEANTSA si můžete přečíst [tiskovou zprávu](#).

cena bydlení **Barcelona ve snaze omezit růst cen bydlení zakázala krátkodobé pronajímání bytů turistům prostřednictvím online platformy**. V červnu 2024 rozhodla místní radnice o zrušení 10.000 licencí k provozování turistického ubytování v bytových domech ke konci listopadu 2028. Boom krátkodobých pronájmů v Barceloně, nejnavštěvovanějším městě Španělska, způsobil, že někteří obyvatelé si již nemohou dovolit pronajmout byt, protože nájemné za posledních 10 let vzrostlo o 68 % a náklady na koupi domu o 38 %. Více se dočtěte v [článku v Guardianu](#).

kurz Od dubna letošního roku běží další cyklus **kurzu Train the trainer pořádaný Housing First Europe hubem**, který je – jak název napovídá – určen budoucím lektorům/kám přístupu Housing First. Kurz v minulosti absolvovali pracovníci/ce z Platformy pro sociální bydlení a Ministerstva práce a sociálních věcí. **Aktuálně probíhajícího kurzu** se účastní Josefína Schneiderová z Platformy pro sociální bydlení. Kurz zahrnuje tři třídní setkání (zatím proběhla setkání v Berlíně a v Lundu, v říjnu čeká účastníky/ice závěrečné setkání ve Varšavě).

save the date **V listopadu proběhne na zámku v Dublinu pod názvem Nové horizonty v Housing First dvoudenní konference pořádaná Housing First Europe hubem**. Na programu bude řada workshopů (např. na

srpen 2024

17

Pan Petr, fotka z kampaně Mít domov (2022) projektu Podpora sociálního bydlení

téma práce s osamělostí, spolupráce se zdravotnickými službami, rozptýlené vs. kongregované bydlení nebo zapojování peer pracovníků/ic do týmů Housing First). Mimo workshopy se příspěvky zaměří např. na důležitost hodnocení věrnosti původnímu modelu HF („fidelity“), na otázku duševního zdraví a wellbeing pracovníků/ic HF týmů, téma vztahu migrace a HF a také na otázku budoucího směřování HF přístupu. Část programu bude věnována specifickým cílovým skupinám (ženám, mladým dospělým, seniorům). Mezi přednášejícími nebude chybět zakladatel přístupu HF Sam Tseberis z newyorské organizace Pathways to Housing. Předběžný program konference je dostupný na [webu hubu](#).

ocenění Rakouská organizace BAWO – bydlení pro všechny získala první cenu SozialMarie pro sociální inovace. BAWO získalo cenu za svoji iniciativu „Housing First Austria – návrat domů“. Iniciativa se zavazuje k odstranění bezdomovectví prostřednictvím zajištění cenově dostupného bydlení (a podpory) pro 2100 lidí bez domova. Projekt funguje na systémové úrovni a zapojuje více než sedmdesát bytových družstev, 25 nevládních organizací a státní instituce do kooperativního přístupu. Finanční bariéry, které jsou významnou překážkou vstupu na trh s bydlením, jsou zmírňovány díky financování rakouským Ministerstvem sociálních věcí (z projektu jsou účastníkem hrazeny např. kauce a náklady na stěhování). Více informací o iniciativě si můžete přečíst v němčině [tady](#) nebo v angličtině [na stránkách SozialMarie](#). BAWO je rakouská střešní organizace sdružující nevládní organizace zabývající se bezdomovectvím. Jejich 56 členských nevládních organizací a 96 individuálních členů sdílí vizi společnosti bez bezdomovectví, tedy takové, kde je zajištěno dostupné trvalé bydlení pro všechny. Za účelem uskutečnění této vize BAWO pravidelně spolupracuje s řadou aktérů, rozvíjí koncepty a nápady a zvyšuje povědomí o problematice ukončování bezdomovectví.

spolupráce Platforma pro sociální bydlení se nově stala členem Evropské federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA). Aktuálně tak je Česká republika ve federaci zastoupena čtyřmi organizacemi. Vedle Platformy jimi jsou Asociace poskytovatelů sociálních služeb v ČR, Naděje a Centrum sociálních služeb Praha, které nahradilo Hlavní město Praha, jehož je Centrum příspěvkovou organizací. Členem administrativní rady za Českou republiku je aktuálně Jakub Dutka z Naděje (rada pro období 2024–26 byla zvolena na červnovém FEANTSA fóru ve Vídni).

školení **Program EPOCH Practice připravil své vůbec první dvoudenní mezinárodní školení na téma ženského bezdomovectví.** Školení proběhne ve dnech 4. až 5. listopadu v Bruselu. Účastníci/ice se seznámí s tím, proč jsou ženy bez domova prakticky neviditelné pro výzkum a následně také pro veřejné politiky, obeznámí se s možnými řešeními a principy genderově citlivých služeb. Školení je určené tvůrcům politik na lokální, regionální i národní úrovni a pracovníkům/icím neziskových organizací. Registrovat se je možné do 10. srpna prostřednictvím formuláře dostupného **[tady](#)**.

publikace **Anglická organizace Homeless Link vydala aktualizovaný toolkit věnovaný vztahu bezdomovectví a autismu.** Publikace byla napsána v reakci na výzkumná zjištění, podle kterých je mezi lidmi bez domova mnoho lidí s poruchami autistického spektra. Aktualizovaný toolkit přináší poskytovatelům služeb praktické rady, které jim pomohou lépe porozumět potřebám klientů s autismem a pomohou jim poskytovat těmto lidem účinnější podporu. Toolkit klade důraz na poznatky získané z workshopů, na nichž se sešly lidé s autismem a zkušenosti s bezdomovectvím, poskytovatelé služeb, výzkumníci/e a další, aby společně diskutovali o potřebách služeb pro jedince s autismem, kteří zažívají bezdomovectví. Publikace je k dispozici **[zde](#)**.

bezdomovectví **Tisíce lidí bez domova byly před olympijskými hrami úřady vyvezeny z Paříže.** Podle některých zdrojů šlo až o 12.500 osob. Mezi nimi byli/y žadatelé/ky o azyl i rodiny s dětmi, které se ocitly v nejisté a zranitelné situaci. Evropská federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) v této souvislosti vyjádřila nad postupem úřadů vážné znepokojení. Upozornila, že pařížská olympiáda není jedinou velkou akcí, při níž dochází k „sociálnímu čištění“ měst, a vyzvala zástupce/kyne veřejné správy a organizátory/ky velkých veřejných akcí, aby upustili/y od všech plánovaných nucených vystěhování a demolic provizorních tábořišť a neporušovali/y práva zranitelných obyvatel měst a namísto toho realizovali/y inkluzivní politiky. Celé vyjádření FEANTSA si můžete přečíst **tady**.

bezdomovectví Německá vláda v květnu zveřejnila první národní akční plán, jehož cílem je ukončení bezdomovectví do roku **2030**. Plán nazvaný „Společně pro domov“ byl vypracován pod vedením Spolkového ministerstva bydlení, rozvoje měst a stavebnictví. Plán poprvé spojuje společné úsilí na všech úrovních (lokální, zemské i spolkové) s cílem překonat bezdomovectví v Německu. Národní akční plán je dostupný [zde](#). Lidé ze zkušeností s bezdomovectvím i zástupci neziskového sektoru hodnotí

schválení plánu pozitivně, považují ho ale za vágní (k tomu více viz např. [tady](#)).

bezdomovectví Červnové rozhodnutí nejvyššího soudu USA umožní rozsáhlou kriminalizaci bezdomovectví. Nejvyšší soud USA rozhodl, že města mohou kriminalizovat (pokutovat či omezovat na svobodě) lidi bez domova za spaní na veřejnosti, a to i v případech, kdy nemají kam jít (ve městě nejsou dostupné kapacity pobytových služeb). Národní aliance pro ukončení bezdomovectví v USA vyzvala místní a federální orgány, aby na tento způsob vymáhání práva nepřistupovaly a místo toho využily svůj vliv k prosazování opatření, jež budou bezdomovectví řešit. Rozhodnutí amerického nejvyššího soudu padlo v okamžiku zveřejnění nové studie zvláštního zpravodaje OSN pro extrémní chudobu a lidská práva a zvláštního zpravodaje OSN pro přiměřené bydlení s názvem „Prolomení cyklu: Konec kriminalizace bezdomovectví a chudoby“. Studie konstatuje, že kriminalizace lidí žijících bez domova snižuje počet lidí žijících na ulici, ale naopak je ještě více uvrhuje do chudoby. Vyzývá vlády, aby zrušily „kruté a kontraproduktivní“ zákony, které kriminalizují osoby bez domova.

bezdомовectví **OECD** zveřejnila **nová data o bezdomovectví a dostupném bydlení** napříč státy, které vycházejí z odpovědí jednotlivých zemí na dotazník OECD o dostupném a sociálním bydlení (QuASH) a z dalších národních zdrojů. Podle oficiálních statistik byly při posledním **sčítání v OECD** hlášeny více než 2 miliony osob bez domova, přičemž mezi jednotlivými zeměmi existují velké rozdíly v rozsahu bezdomovectví. Ženy představují v průměru asi 30 % osob zažívajících bezdomovectví (údaje z jednotlivých bodů) - to je však opět částečně dáno rozdíly v tom, jak ženy bezdomovectví zažívají, a také rozdíly v definicích a metodologickými omezeními. Více než polovina zemí OECD má aktivní národní strategii boje proti bezdomovectví a přístupy Housing First a/ nebo přístupy založené na bydlení především existují ve stále větším počtu zemí.

publikace Evropská komise zpracovala **toolkit k tématu sociálního bydlení**: „Social housing and beyond“. V této sadě nástrojů naleznete přehled typů financování, které jsou k dispozici na úrovni EU na podporu sociálního a dostupného bydlení a doprovodných služeb v programovém období 2021–2027. Obecným cílem publikace je poukázat na úlohu, kterou mohou fondy EU hrát při budování kapacit, zavádění reforem a v rozvoji programů, které vedou k sociálnímu začleňování. Představí i zajímavé příklady z praxe: můžete se zde dočíst i o projektu [**Ostrava!!! - oficiální stránky**](#) a o sociálním bydlení v [**BRNOMycity**](#).

Seriál: Sociální dávky a bydlení

Jak ovlivňují dary a půjčky nárok na sociální dávky?

Rychle poskytnuté dary a půjčky jsou důležitým nástrojem sociální práce. Mohou sloužit jako efektivní intervence proti ztrátě bydlení, mohou odstraňovat bariéry, které existují pro lidi v bytové nouzi při hledání standardního bydlení nebo mohou podpořit lidi v jejich zotavování. Při dobrém zacílení a nastavení těchto darů (a půjček) se jedná o velmi efektivní způsob, jak podporovat lidi na jejich cestě z bytové nouze.

Například evaluace programu finanční asistence v Chicagu ukázala, že ti, kterým byla poskytnuta jednorázová dávka ve výši 1 000 USD, vykazovali o 76 % nižší pravděpodobnost, že se do šesti měsíců ocitnou bez domova, než ti, kteří ji nedostali (Evans a kol., 2016). Podobné zkušenosti máme i v ČR.

Dokazuje to například studie Agentury pro sociální začleňování, která se věnuje dávce mimořádné okamžité pomoci (MOP), která je jednou z forem rychlé finanční intervence: *Po 12 měsících od přiznání dávky si standardní bydlení udrželo až 86 % domácností, po 24 měsících až 82 % domácností a po 36 měsících až 70 % domácností* (Lang, 2023) nebo evaluace Sociálního nadačního fondu hlavního města Prahy: *90 % příjemců nadačního příspěvku uvedlo, že hlavním důvodem, proč se jim podařilo bydlení udržet byla pomoc Sociálního nadačního fondu. 86 % příjemců nadačního příspěvku na udržení bydlení v zachráněném bytě stále bydlí* (Barbora Komberec Novosadová, 2023), více informací naleznete [zde](#). K tématu krizových fondů a individuálních rozpočtů a jiných finančních intervencí jsme natočili několik webinářů a uspořádali nějaké workshopy na které se můžete podívat na našem [YouTube kanále](#).

Rychlé poskytnutí financí v krizových situacích může nabídnout již výše zmíněná sociální dávka MOP, anebo peníze od různých fondací, nestátních neziskových organizací (NNO) nebo obcí. Tento článek se zaměřuje na různé právní formy těchto poskytovatelů darů a bezúročných půjček a na to, jak ta-

ková podpora může ovlivnit dávky hmotné nouze (HN) a státní sociální podpory (SSP).

V úvodu článku je důležité zdůraznit, že při hodnocení nároku na dávky je třeba rozlišovat dvě věci, jak se dar nebo půjčka promítne do **příjmů žadatele** a jak může ovlivnit **náklady na bydlení** žadatele o dávku. Pokud dar nesměřuje příjemci dávky, ale je poslán přímo pronajímateli, tak se může stát, že ÚP ČR vyhodnotí, že příjemci dávky se snížily náklady na bydlení (že dané náklady vůbec neměl, anebo je měl snížené) a může se mu výše dávky zmenšit nebo o ni může zcela přijít. Je tedy důležité, aby nájem a náklady na bydlení byli uhrazeny oprávněnou osobou nebo společně posuzovanou osobou a finanční podpora směřovala nájemcům a nikoliv pronajímatelům. Případně, aby příjemce dávky měl darovací smlouvu (smlouvu o poskytnutí nadačního příspěvku) a zároveň příkazní smlouvu (kterou příjemce dávky přikazuje dárce, aby získaný dar poslali přímo pronajímateli).

Dary od spolků a jiných neziskových organizací (NNO)

Právní aspekty darů od NNO

Podpora a příspěvky z prostředků fundací (nadace a nadační fondy) a spolků se nepovažují za započitatelné ani rozhodné příjmy pro účely výpočtu sociálních dávek. To znamená, že tyto dary nemají vliv na výši přiznaných sociálních dávek (a to ani doplatku, ani příspěvku na bydlení). Otázkou však je, jak je tomu v případě, že dar neposkytl spolek, ale zapsaný ústav nebo obecně prospěšná společnost. Podle některých právních výkladů je třeba konstatovat, že s příspěvkem/podporou od jiných typů právnických osob, než jsou fundace a spolky zákonodárce nepočítá a dary od nich se mohou řadit mezi započitatelné příjmy. To platí například i pro dary od církví. Proto doporučujeme organizacím, které chtějí podporovat své klienty pomocí darů a zároveň nejsou spolky, zřídit si vlastní nadační fond nebo navázat spolupráci s nějakým již existujícím fondem. Totéž je výhodné pro obce, protože jak se dočtete dál, tak dary od obcí mohou ovlivnit výši dávek.

Více se dozvíte v zákonech zde:

Doplatek na bydlení: [Zákona č. 110/2006, o životním a existenčním minimu-§7 odst. 2 písm. h\) bod 5.\)](#), který pracuje se **započitatelnými příjmy**

Příspěvek na bydlení: [§5 odst. 1 písm. b\) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře](#), který pracuje s **rozhodnými příjmy** plus [zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, §4 odst. 1 písm. k\) bod 2.](#)

Dary od obcí

Obce mohou také poskytovat dary fyzickým osobám. Tyto dary mohou být zahrnuty do rozhodného příjmu pro účely stanovení nároku na sociální dávky, pokud nejsou výslovně osvobozeny od započítání. **Dary od obcí se tak započítávají do příjmu v případě výpočtu doplatku na bydlení. U příspěvku na bydlení záleží na výkladu, dar od obce není výslovně osvobozen a může být započten do rozhodného příjmu.** Pokud vy výše daru od obce nepřevýšila částku 50 000 Kč (a poplatník by neměl žádné další příležitostné příjmy za zdaňovací období), tak by nemusela být započtena do rozhodného příjmu. Je ovšem otázkou, jestli dary, které by lidé v těžké životní situaci dostávali, mají charakter *bezúplatných příjmů nabytých příležitostně*. Zde se více dočtete [10 odst. 3 písm. písm. c\) bod 5. zákona č. 586/1992 Sb.](#)

Z toho důvodu si obce, které poskytují dary lidem v tíživé sociální situaci zřizují vlastní nadační fondy (např. [Sociální nadační fond hlavního města Prahy](#), [Sociální nadační fond města Brna a Jihomoravského kraje](#)) nebo si domlouvají spolupráci s již existujícími spolky nebo fondy, jako tomu bylo například u brněnského projektu Rapid Re-Housing, který spolupracoval s Platformou pro sociální bydlení nebo v případě pražská spolupráce s [Fondem podpory bydlení Výboru dobré vůle Nadace Olgy Havlové](#), která předcházela vzniku již zmíněného Sociálního nadačního fondu hlavního města Prahy.

Příspěvky od nadací a nadačních fondů

Nadace a nadační fondy mají právní možnost poskytovat finanční pomoc jednotlivcům. Tyto příspěvky nejsou započítávány do rozhodného ani započitatelného příjmu pro účely sociálních dávek, což zajišťuje, že příjemce nepřijde o nárok na další podporu od státu. To z nich činí společně se spolky nejlepší právní formu pro zřizování a provoz krizových a jiných fondů na podporu lidí v bytové nouzi.

A jak je to s půjčkami?

Podle názoru MPSV půjčka (zápůjčka) příjmem není, neboť osobě vzniká závazek půjčku (zápůjčku) vrátit. Proto by půjčka neměla ovlivnit výši dávek na bydlení. Nicméně osoba by měla ÚP ČR věrohodným způsobem doložit, že se skutečně o půjčku jedná a jaké má podmínky její splatnosti. Ale i v případě, že se ÚP ČR prokáže, že se o půjčku fakticky jedná, tak na ní může být pohlíženo jako na majetek a záleží na správním uvážení ÚP ČR, zda k němu bude přihlížet. Proto je otázka, zdali raději poskytovat dary nebo půjčky? Mezi výhody půjček bezesporu patří, že pokud jsou spláceny, tak určité množství financí může pomoci daleko více domácnostem, než kdyby se peníze rozdaly formou darů. Mezi nevýhody půjček patří to, že domácnosti v bytové nouzi patří většinou mezi zadlužené a nízkopříjmové domácnosti, a i když je půjčka bezúročná, tak stejně přispívá k ještě většímu zadlužení a je tedy riziko, že nebude splacena. Správa dluhů a aktivity spojené se snahami o motivování dlužníků k jejich splacení si rovněž žádají vyšší personální kapacity a nemusejí se organizacím vyplatit. Některé organizace se proto rozhodli, že poskytují dary (jednorázově), ale dávají možnost klientům, aby poskytnutý dar vrátili (formou daru organizaci) a když tak učiní, tak v budoucnu budou moci od organizace znovu dar dostat. K půjčkám se nejčastěji přistupuje v momentech, kdy dárce ví, že se lidé ocitli v nouzi kvůli zpoždění sociálních dávek, výplatě mezd apod. a je tedy předem jasné, že obdarovaní budou mít v brzké době z čeho půjčku splatit. Taková půjčka umožní, aby lidé zaplatili nájem včas a nehrozila jim ztráta bydlení nebo nějaké penále. Více se dozvíte v tomto [videu](#).

Závěr

Sociální fondy v České republice hrají klíčovou roli při poskytování podpory jednotlivcům v nouzi a jsou důležitým nástrojem prevence ztráty bydlení podobně jako Mimořádná okamžitá pomoc od ÚP ČR.

Právní rámec upravuje způsoby, jakými mohou být tyto fondy využívány, a zajišťuje, aby dary a příspěvky nezpůsobovaly snížení dalších sociálních dávek. Díky těmto právním formám mohou nadace, nadační fondy a spolky efektivně pomáhat lidem v těžkých životních situacích. Pokud chcete více informací o krizových a jiných sociálních fondech, tak se podívejte na naše [webináře a záznamy z workshopů, které jsme na toto téma pořádali](#).

Použitá literatura:

Evans WN, Sullivan JX, Wallskog M (2016). [The impact of homelessness prevention programs on homelessness](#). Science. Aug 12.

Lang, Petr (2023). [Mimořádná okamžitá pomoc na úhradu jistoty \(kauce\): trendy a úspěšnost](#). Agentura pro sociální začleňování.

Komberec Novosadová, Barbora (2024). [Výroční zpráva 2023](#). Sociální nadační fond hlavního města Prahy.

Domov jako místo bydlení v kontextu vyššího věku: můj pohled

Jen málo konceptů je ve vědecké, nebo přesněji sociálně vědecké bublině, tak kontroverzních a komplexních, jako koncept „domova“. O tom, jak jej definovat, vymezit nebo dokonce měřit jeho hranice, se vedou dlouhé disputace. Konkrétní otázce „Co znamená pojem domova ve vyšším věku u seniorů?“ jsou věnovány mnohaleté konference o desítkách účastníků.

Nepomáhá tomu ani vágnost konceptu „senioři“ – skupina, kterou sice chápeme tak nějak intuitivně, ale která absentuje společné definiční znaky, liší se v zájmech, potřebách a možnostech. Skupinu, kterou na prvním místě nejčastěji chápeme jako objekt zájmu sociální politiky a péče, ale která je především subjektem základních lidských práv, a to včetně toho na adekvátní bydlení. Truismus, na kterém se diskutující výjimečně shodnou, je tak především to, že bezpečí a kvalita domova, bydlení i obecně prostředí, je významnou součástí celkové kvality života ve vyšším věku.

Domov je základem, domov je místem, hranicí, věcí se střežou, ale i ideou, představou, vztahem, touhou, nadějí, místem přijetí, lásky a bezpečí, místem péče. Ale, jak si nepochybně poučené čtenářstvo hned také uvědomí, domov může zrovna tak nebýt, nebo nemít kvality, které od něho romantická, prozaická i vědecká literatura očekává.

Moje soukromá definice domova je místo, kde peru prádlo. S touto definicí jsem přišla v době, kdy jsem hodně cestovala s manželem i dětmi, a místa, na kterých jsme přespávali, měli kanceláře a pracovní místa, přátele a rodinu, byla roztroušená po celé Evropě. Ale prádlo jsme prali jen na jednom nebo dvou. Právě ta soustředěnost činností je něco, co pro domov může být typické. O to víc to platí ve vyšším věku, kdy dochází k tomu, čemu v sociální gerontologii říkáme zmenšování akčního radiusu. Když si svá životní místa představíte jako soustředné kružnice, kdy ta největší je celý svět, v něm je uložen váš kontinent, země, místo, sousedství, dům nebo byt a úplně ve středu, uprostřed, vaše postel, křeslo, a nakonec vaše tělo.

V určitých kontextech jste každé z těchto míst už někdy pravděpodobně nazvali vašim domo-

Lucie Vidovičová

socioložka a sociální gerontoložka

Centrum pro výzkum stárnutí CERA při Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity a Výzkumný ústav práce a sociálních věcí RILSA

vem. Místem přináležení. Místem, kde jste nebo nejste, ve kterém se cítíte nebo necítíte doma. Ve stáří se mají tyto pomyslné kružnice tendenci scvrkávat, a jejich důležitost naopak růst s tím, jak se blíží k pomyslnému středu. Už přestává být tak důležité být světoobčanem, už vás víc trápí, jestli před naším oknem někdo vykácel krásnou lípu, která přinášela nejen vůni a stín, cvrkot ptáků a provázela nás změnou ročních období, až se nakonec stala jediným styčným bodem s venkovním světem, protože nemůžete sejít schody z bytu. A v takové potenciálně uvěznující situaci, že musí pro vyjítí z bytu překonat nějaké schody, je až osmdesát procent seniorů a senierek žijících v centrech velkých českých měst. Zároveň nemalá část z nich hovoří o proměnlivé dynamice estetiky místa, ve kterém žijí a které mají, zdá se, stále méně ve své moci. Jako když vaším jediným místem styku se světem je vaše okno, a právě před ním se jednoho dne kácí a se stromem umírá i kus vás samotných. O takových zkušenostech senioři a seniorky nezdírkou hovoří v sociologických výzkumech, když popisují svoje přináležení k mís-

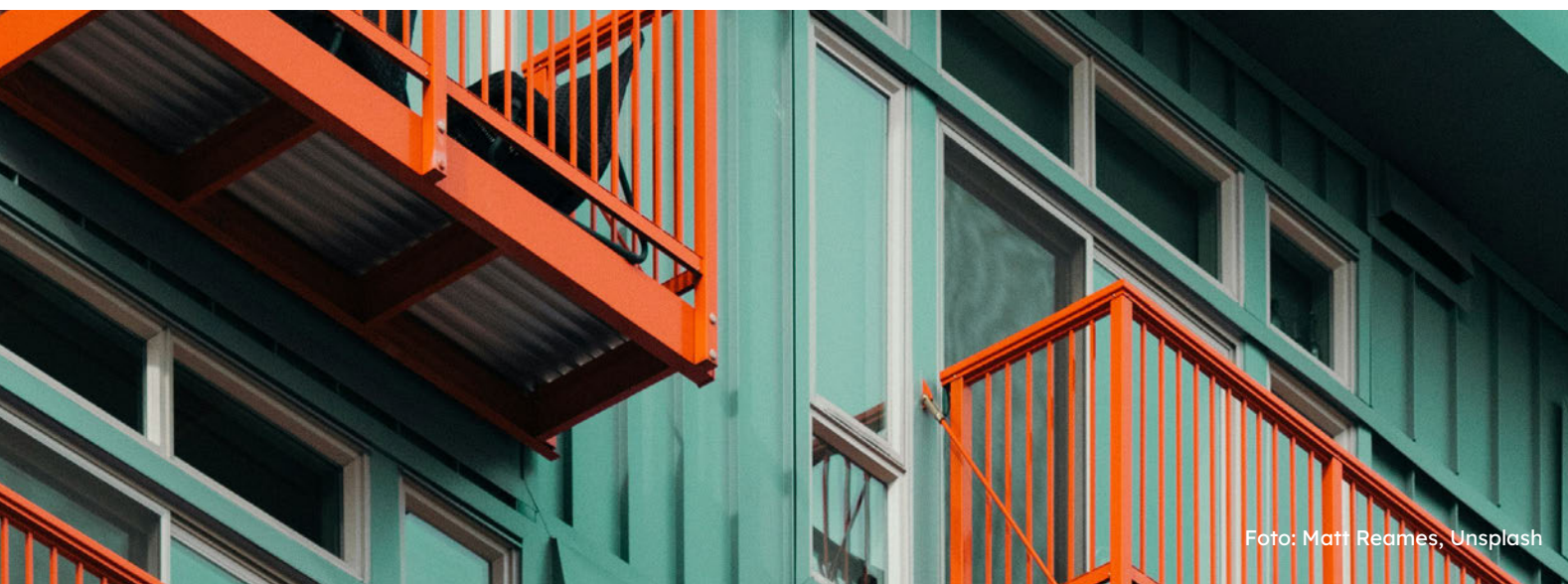

Foto: Matt Reames, Unsplash

tu, a zejména svoji „agency“, svoji vnímanou schopnost vládnout svým věcem a dnům, svým rozhodnutím.

Podílet se na tvorbě domova je jednou z prvních činností, kterou opouštíme, když se přestěhujeme do domova s péčí. Tedy do instituce, která si pojem „domov“ vytesala na svůj vývěsní štít, a vedou se opět dlouhé debaty, tentokrát i v „policy making“ kruzích, o tom, co z těch subtilních definičních znaků konceptu „doma“ by se mělo nebo mohlo pod tou institucí domova pro seniory zachovat. Nábytek, oblíbený hrneček, pesek, možnost rozhodnout se kdy a co budu snídat, kdy se budu sprchovat a kdo mi u toho bude pomáhat, kdy a jak často za mnou bude moci přijít milenec/milenka? V českých a moravských domovech pro seniory je v jednom časovém okamžiku pouze 5 % seniorů nad 65 let. Je to jednoduché spočítat, protože tolik prostě máme postelí.

Jaký podíl těchto lidí se tam ale cítí „jako

doma“ bohužel nevím. Jedna z mých kolegyně vždycky říká, že spíš než o domově se tady bavíme o hotelu. Recepce, režim, unifikované dveře, ke kterým má klíč personál, vševědoucí pokojské, kolísající kvalita animačního programu a sousedé, které si nevybíráme. Nechápejte mne špatně, pobytové služby jsou naprosto klíčovou a nepostradatelnou službou, a jejich personál je nejen potřeba platit zlatem, ale i pochválit za to, že pečují o důstojný podzim a zimu našich životů. To, co zde dávám k diskusi, je otázka, nakolik jsou domovy domovem, a proč, pokud je to místo bydlení nemalého počtu seniorů „s hotelovými službami“, seniorní klienti tak málokdy vyzařují pocit, že jsou na exotické dovolené?

Nedávno v jedné kolegiální online skupině padl dotaz, kdo a proč nechce odejít do domova pro seniory. Rozjela se k tomu poměrně hutná debata, která to celé otočila naruby: „Proč by vůbec kdo chtěl opustit svůj domov, aby odešel do pobytové služby?“, a co s těmi důvody mů-

žeme udělat preventivně, aby vůbec nenastávaly? Zestárnout doma je podle sociologických výzkumů opakovaně první volbou 90–95 % dotázaných seniorů a seniorek. Vzhledem k tomu, kolik máme k dispozici institucionálních postelí, naprosté většině se toto přání i plní.

Ale prosím nezaměňujme tuto debatu s tím, kde umíráme. Zemřít doma, respektive mimo nemocnici nebo jiný typ instituce se dnes podaří jen málokomu. Pro umírání, na rozdíl od samotného procesu stárnutí, je naopak ta institucionální zkušenost naprosto většinová. I když se nám možná spojení stáří a smrti zdá v důsledku úspěchu moderní medicíny jako „přirozené“, je dobré si připomenout, že statistickou blízkost stáří a smrti reálně žijeme z historického pohledu jen velmi kratinkou dobu. Jsme ale připraveni na doma jako na místo nejen péče o stárnoucí těla, ale i jako místa umírání?

Před pěti lety jsme jako rodina začali intenzivně pečovat o rodiče. Náš domov se změnil, lůžko z Ikea s elegantními zdobnými prvky vystřídalo monstrum s motorem a antidekubitními polštářky, šicí stroj musel ustoupit stolečku na léky, hedvábné šály v šuplicích byly vytlačeny rozložitými inkontinenčními pomůckami. Ale taky přibyla dvě velká pohodlná křesla. Náš domov se změnil na místo péče, ale křesla přinesla místo setkávání. Budeme mít odvahu akceptovat náš domov i jako místo odchodu? To se teď vůbec neodvažuji odhadnout.

Přijde mi symbolické, jak velkou roli pro vnímání domova a struktury bydlení hraje postel. Moje postel. Domov je vystavěn kolem postele. Bohužel to ale neplatí pro rostoucí počet starších mužů a žen, kteří svůj podzim života prožívají na ulicích, ve výkonu trestu odnětí svobody, azylových ubytovnách a jiném nejistém bydlení. Pro nás, jako většinovou společnost, neviditelně. Zdroje nejistoty se zde váží nejen na estetiku a pohodlí, kterou obvykle řešíme „doma“, ale jdou na dřenu, na to, jestli ten kus nábytku tam ještě zítra bude, jakou má kvalitu, hygienický standart, kdo v ní ležel před námi a jak bezpečné je v ní usnout.

Jako by samotný proces stárnutí definovaný změnou nebyl sám o sobě dostatečně velkým bubákem, všechny další změny, potřeba se stěhovat, měnit domov, nebo jej, nedej Bože, dokonce ztratit, je přímo děsivé. Seniorství nic neubírá na potřebách a touhách, ale mění disponibilitu zdrojů sil, finančních, fyzických, sociálních i materiálních, které jsou nezbytné pro výstavbu strategií, jak se se změnami vyrovnávat.

Téma bydlení seniorů není nové. Na tzv. architekturu Petra Pana, kdy si bydlení stavíme a zařizujeme, jako bychom nikdy neměli zestárnout, s koupelnou v první patře, v satelitních vesnicích bez chodníků a předzahrádek, které by

podporovaly ve vyšším věku tak důležitou sociální podporu v sousedství, upozorňujeme už dlouho. Stejně jako na nutnost podporovat celý vějíř typů bydlení, které by uspokojilo výraznou heterogenitu seniorské populace, která si přeje zestárnout v místě, i když se někdy místo promění k nepoznání a přestane být „age-friendly“. Co je nové, je návrat k rámci lidských práv. Bytová nouze seniorů má řadu významů, které jsou výslednicí heterogenity seniorské populace, heterogenity prostředí a heterogenity kontextů, ve kterém se tyto dva fyzické a symbolické světy setkávají, případně míjejí. A jak snad vyplývá z výše řečeného, i ty zdroje nouze jsou potenciálně mnohé. Nejen adekvátnost a základní disponibilita bydlení, jeho fyzické i symbolické bezpečí, jeho vhodnost pro stárnoucí tělo, velikost, nákladnost a bezbariérovost s ohledem na potřeby a možnosti, sociální zakořenění, změny, ale i mnohem subtilnější a méně viditelná, zřejmá a měřitelná rizika, jako jsou pocity ohrožení, anomie a ageismus. Že nouze může být i důsledky absence smyslu a přesahu, tam kde je třeba i bezpečí, ale chybí autonomie a důstojnost. Přes vědeckou komplexitu problému je otázkou pro naši obvyklou, běžnou každodenní praxi, jaké cesty podpory hledáme a volíme v prostředí omezených finančních prostředků, soutěžících priorit a politických cílů. A vodící princip může být třeba i hrozně jednoduchý – konec dobrý, všechno dobré. Tak jaké bydlení a domov připravujeme pro své seniory a samotné naše budoucí seniorské já? Teď je ta správná doba se ptát.

Další zdroje informací:

Problematice vnímání domova a prostoru ve vyšším věku se intenzivně věnuje Centrum pro výzkum stárnutí CERA při Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity: <https://starnuti.fss.muni.cz/vyzkumna-temata/starnuti-a-prostredi>

CERA je také členem konsorcia mezinárodních projektů věnujících se problematice významu místa a domova ve vyšším věku, včetně témat bezdomovectví a migrace ve vyšším věku: <https://homeage-dn.eu/>

Globální kampaň Světové zdravotnické organizace za age-friendly prostředí, ve kterém je téma bydlení jedním ze základních pilířů, včetně zdrojů inspirativní praxe: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/>

Pan Václav, fotka z kampaně Mít domov (2022) projektu Podpora sociálního bydlení

Chudoba a bytová nouze seniorek a seniorů

V chystaném zákoně o podpoře bydlení je uvedeno 15 zvláště zranitelných skupin. Jednou z nich jsou osaměle žijící osoby starší 65 let. Jak ještě uvidíme, jsou to především osaměle žijící ženy, kdo je nejvíce ohrožen chudobou a ztrátou bydlení. Proč je tato skupina lidí zranitelná a co ji ohrožuje, se pokusím ukázat na základě dostupných dat.

Josef Hawel

konzultant sociálního bydlení
projekt Podpora sociálního bydlení (MPSV)

Seniory patří mezi kategorii obyvatel, která je nejvíce ohrožena **chudobou**. Vzhledem k tomu, že se vedou poměrně rozsáhlé diskuze o tom, jak definovat chudobu a jak počítat množství lidí, kteří v chudobě žijí, tak považují za důležitější, jaká skupina mezi chudými lidmi dominuje, než přesný počet chudých lidí. Osaměle žijící seniorky společně se samoživitelkami zastupují největší podíl lidí, které chudoba ohrožuje nebo kteří jsou chudí. Ekonomka Kamila Fialová k tomu uvádí: Pokud žijí dva důchodci společně, tak jsou schopni nějakým způsobem se svými příjmy vyjít, nicméně pokud senior žije sám, ať už muž nebo žena, tak má mnohem častěji problémy se svými příjmy vyjít. Nejmarkantnější je situace v případě žen, protože průměrný důchod žen se dlouhodobě pohybuje poměrně hluboko pod hranicí chudoby, takže pokud se na populaci seniorek podíváme, tak vidíme, že každá druhá se nachází v příjmové chudobě, což je opravdu alarmující situace, v případě mužů je to jenom každý čtvrtý (soc.cas.cz, 2024).

Příjmovou chudobu a míru materiální a sociální deprivace sleduje ČSÚ, dále se jí věnuje i například PAQ Research v rámci projektu Ži-

vot k nezaplacení, který zpracovává data pro Český rozhlas.

Podle dat ČSÚ a [PAQ Research](#) se v roce 2023 situace lidí nad 65 let oproti roku 2022 zlepšila, a to hlavně díky valorizaci důchodů a tzv. výchovnému: Další dlouhodobě ohroženou skupinu tvoří jednotlivci starší 65 let, u nichž však nastal naopak pokles počtu osob ohrožených příjmovou chudobou¹ z 37,8 % na 33,3 %. (...). Nicméně ohrožení příjmovou chudobou se týká 37 % žen důchodkyň ([Jiříčková](#), 2024). I přesto, že zavedení výchovného snížilo nerovnosti ve výši důchodů u mužů a žen, stejně mají ženy stále nižší důchody: Průměrný starobní důchod žen dosahoval 88 % průměrné výše starobního důchodu mužů, rozdíl činil 2 515 Kč. Tato nerovnost se vzhledem k zavedení tzv. „výchovného“ oproti předchozímu roku snížila o 5 p. b. ([Pištorová](#), 2024). Podle dat PAQ Research stejně velké či vyšší výdaje než příjmy sužují větší polovinu samostatně žijících seniorů ([Život k nezaplacení](#), 2024). Ze stejných dat můžeme také vyčíst, že v květnu 2024 mělo 32 % českých seniorů a seniorek stejně velké či vyšší výdaje než příjmy. Další důležitý ukazatel při zkoumání ohrožení seniorů je míra **materiální a sociál-**

ní deprivace². Ta u důchodců jednotlivců mezi 2022 a 2023 dále rostla z 8,8 % na 10,4 % ([ČSÚ](#), 2023).

Kromě příjmové chudoby se v posledních letech čím dál více mluví o tzv. **energetické chudobě**³. I v této kategorii osaměle žijící seniorky patří mezi ty nejohroženější. Na základě dat z roku 2021 vyšlo najevo, že druhou nejvýznamnější skupinou obyvatel v energetické chudobě byli důchodci, kterých bylo v energetické chudobě více než 300 tisíc, tedy 16 % z celé důchodcovské populace. Většinu důchodcovských domácností v energetické chudobě přitom tvořily osamělé ženy ([Klusáček a kol.](#), 2022). Další výzkum na téma energetické chudoby byl publikován tento rok. Ukázal, že situace seniorů se od roku 2021 ještě zhoršila.

V energetické chudobě se nachází přibližně 1,3 milionů (13 %) obyvatel ČR. Z toho přibližně 300 tisíc jsou děti do 18 let a 400 tisíc senioři ve věku 65 a více let. (...). Nejvíce ohrožení energetickou chudobou jsou samoživitelky, nízkopříjmové rodiny s dětmi, invalidní důchodci a osamělé seniorky ([Klusáček a Kalenda](#), 2024). V extrémní formě energetické chudoby⁴ se nachází 60 tisíc seniorů ve věku nad 65 let a 33 % z nich trpí materiální deprivací (tamtéž).

Chudobou jsou výrazně více ohroženi seniorky a senioři, kteří nemají vlastní bydlení, ale žijí v nájmu nebo v podnájmu. To se ukázalo výrazně při měření energetické chudoby: Největší skupinou v energetické chudobě jsou lidé v nájemních bytech, kterých je v energetické chudobě více než 400 tisíc, polovina (200 tisíc) z nich žije ve velkých městech nad 50 tisíc obyvatel. Důchodců a důchodkyň ve vlastních domech na venkově (v obcích do 2 tisíc obyvatel) bylo v energetické chudobě desetkrát méně – tedy 40 tisíc ([Klusáček a kol.](#), 2022). Tento poznatek potvrzují i novější data: Míra ohrožení energetickou chudobou je ale vyšší mezi nájemníky než mezi vlastníky. Riziko energetické chudoby zvyšuje nízký příjem, vysoká energetická náročnost bydlení a velká podlahová plocha na osobu ([Klusáček a Kalenda](#), 2024).

2. Ukazatel míry materiální a sociální deprivace vychází z odpovědí domácností, zda si mohou z finančních důvodů dovolit 5 z 13 předem definovaných položek, jako např. zaplatit mimořádný výdaj 13 600 Kč, týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti, dostatečně vytápět byt apod.

3. V energetické chudobě se nachází domácnost, která naplňuje alespoň jeden z níže uvedených bodů: A. uvádí, že si nemůže dovolit dostatečně vytápět byt; B. přiznává dluhy na energiích; C. vynakládá na energie velkou část ze svých příjmů a zároveň je u ní přítomen jakýkoliv druh chudoby (příjmové, subjektivní či materiální deprivace); A zároveň má domácnost podprůměrný příjem.

4. Jde o lidi, kteří splňují některý ze základních indikátorů energetické chudoby (nemožnost vytápět, dluhy na energiích nebo vysoký podíl výdajů na příjmech), kteří ale současně patří mezi 5 % nejchudší populace, na život jim po uhrazení nákladů na bydlení včetně energií zbývá méně než 95 % obyvatelům ČR.

5. Na příspěvek na bydlení mají nárok domácnosti, jejichž náklady na bydlení přesahují 30 % rozhodného (čistého) příjmu a zároveň těchto 30 % rozhodného (čistého) příjmu rodiny není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.

6. Bytová nouze je stav vyloučení ze standardního bydlení. Jsou v ní nejen lidé bez střechy nad hlavou, ale také domácnosti, které přebývají v azylových domech či ubytovnách. Dále část lidí momentálně přebývajících v psychiatrických léčebnách a jiných zdravotnických zařízeních a věznicích, kteří neměli bydlení před nástupem do instituce nebo o něj přišli během pobytu, a rovněž část (cca 20 %) uživatelů služeb poskytovaných v domovech pro osoby se zdravotním postižením, kteří by, pokud by jim bylo poskytnuto bydlení a podpora, velmi pravděpodobně nemuseli žít v instituci, ale v přirozeném prostředí. V bytové nouzi může být i ten, kdo bydlí v bytě. Musí ovšem jít buď o funkčně nevyhovující, přelidněné, nebo nejisté bydlení.

Náklady na bydlení jsou jedním z důležitých faktorů, které ovlivňují chudobu seniorů: Životní náklady domácností důchodců vzrostly v roce 2022 o 12,7 p. b. více než v předcházejícím roce a index spotřebitelských cen domácností důchodců se v průměru za celý rok zvýšil o 15,6 %. Hlavním důvodem vyššího cenového vývoje u domácností důchodců byl oddíl bydlení, kdy meziroční růst u tohoto oddílu činil 23,2 %, (...) ([MPSV](#), 2022). Na náklady spojené s bydlením připadá okolo 35 % rozpočtu domácností seniorů jednotlivců. Mezi lety 2020 a 2022 došlo k mírnému nárůstu podílu výdajů za bydlení z hodnoty 34,3 % na hodnotu 36,7 %. ([Odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ](#), 2023). Přičemž platí, že pokud domácnost dává 40 % svých příjmů za bydlení, tak má nadměrné náklady na bydlení. Podle výzkumu z roku 2021 má nadměrné náklady na bydlení 110 až 150 tisíc seniorských domácností, z nichž tři čtvrtiny představují domácnosti osamělých důchodkyň. Velká část těchto seniorských domácností má nárok na příspěvek na bydlení⁵, avšak tyto domácnosti tuto dávku využívají stále málo ([Za bydlení](#), 2021).

Podle nejnovějších dat (2023) z přibližně 230 tisíc seniorek ve věku 65 a více let, které žijí v energetické chudobě a mají nárok na příspěvek na bydlení vyšší než 1 tis. Kč měsíčně, jich pouze přibližně 25 tisíc žije v domácnostech, které příspěvek čerpají. Míra čerpání příspěvku na bydlení mezi seniory v energetické chudobě s nárokem na příspěvek vyšší než 1 tis. Kč měsíčně tedy dosahuje hodnoty pouze přibližně 9 % ([Klusáček a Kalenda](#), 2024).

Jak je vidět z výše zmíněných dat, tak seniorům a seniorkám nehrozí jen chudoba, ale i s ní související bytová nouze. Ve zprávě o vyloučení z bydlení, kterou v roce 2021 zpracovala Iniciativa Za bydlení, je věnována seniorským domácnostem celá kapitola. V této zprávě se můžete dočíst, že: v bytové nouzi⁶ se nachází celkem minimálně 5 500 seniorů ve věku 65 a více let žijících v 4,7 tisících domácnostech (zpravidla jde o domácnosti jednotlivců). Nej-

1. Podle mezinárodní metodiky stanovené Eurostatem se za ohrožené příjmovou chudobou považují osoby žijící v domácnostech s příjmy nižšími, než je stanovená hranice. Ta je určena jako 60 % národního mediánového příjmu domácností, přičemž se zohledňuje velikost a složení domácnosti. Tento ukazatel vypovídá zejména o příjmové (ne)rovnosti v dané zemi.

větší část z nich, čtyři z deseti, přebývá v ubytovnách. Domácnosti, jejichž všichni členové mají více než 65 let, již tak aktuálně představují minimálně 20 % ze všech domácností dlouhodobě pobývajících v ubytovnách. Je jich v ubytovnách více než rodin s dětmi (ty tvoří 15 % z domácností v ubytovnách). Většina ze seniorů v ubytovnách přitom pravděpodobně platí pobyt v ubytovně ze svého důchodu, protože doplatek na bydlení pobírá pouze 26 % z nich. A počet seniorů v ubytovnách roste. O čtvrtinu (z 230 na 290) vzrostl za pouhé dva roky mezi lety 2018 a 2020 také počet seniorů v azylových domech. Pokud se podíváme na bytovou nouzi seniorů z regionálního hlediska, zjistíme, že je soustředěna do malého počtu obcí ještě silněji než bytová nouze obecně. Polovina ze všech seniorů v bytové nouzi přebývá v pouhých 11 z 206 obcí s rozšířenou působností (ORP) v České republice. Kromě Prahy, Brna, Ostravy a Plzně (jako největších měst ČR) jde zpravidla o ORP s vyšším počtem ubytoven jako Ústí nad Labem, Kladno, Liberec nebo Olomouc. ([Za bydlení](#), 2021).

Důvodů, proč se seniori dostávají do bytové nouze, je více. Může jít o ztrátu právního nároku na byt v případě, že byl psán na partnera/ku a ten/ta zemřel/a. Ztráta člena domácnosti může vést i ke snížení příjmů a k neschopnosti hradit všechny náklady na bydlení. Jak jsem již zmiňoval výše, seniorské domácnosti jsou ohroženy chudobou a zvyšující se náklady na bydlení (ale i třeba na léky a potraviny) pro ně mohou znamenat vážné problémy s placením jejich účtů za bydlení. Seniori si rovněž často neříkají o pomoc nebo nemají tolik informací o možné podpoře ze strany státu a NNO (viz malé procento seniorů pobírajících příspěvek na bydlení). Projekt Neviditelní spočítal, že mezi seniory, kteří měli problém uhradit náklady na živobytí, a přitom propadávali systémem státní pomoci, bylo v roce 2022 až 889 tisíc osob ([Neviditelní](#), 2022). Seniori navíc často bydlí v příliš velkých bytech, které nejsou dostatečně zateplené. Na rekonstrukce nemají peníze ani sílu a v kombinaci s faktem, že starší lidé mají vyšší tepelný komfort, u nich může častěji docházet k nedoplatkům a velkým účtům za energie. Kvůli věku, ale i zdravotním omezením, mívají seniori snížené možnosti zvyšovat své příjmy a jsou často odkázáni na úspory, které, zejména v případě osaměle žijících žen, jsou často nedostatečné. Energeticky účinného dostupného nebo sociálního obecního bydlení pro tyto lidi je stále málo. V tomto ohledu by snad mohl pomoci [zákon o podpoře bydlení v kombinaci s dotacemi a úvěry na výkup a výstavbu dostupného bydlení, které přicházejí od MMR](#). Další problémy může seniorům způsobit například dlouhá hospitalizace, při které se nedostanou do kontaktu se sociálními pracovníky a jejich blízcí jim nepomohou po dobu strávené

v nemocnici řešit hrazení jejich nákladů na bydlení. Seniori jsou také ohroženi [domácím násilím](#) a osamělostí. Oba tyto fenomény mohou vést ke ztrátě bydlení. Domácí násilí může vést k vypuzení daného člověka z bytu a osamělost může mít za následek zvýšené užívání alkoholu (například kvůli depresím) nebo hromadění, což zase může vést k sousedským stížnostem a následně ke ztrátě bydlení.

Seniorek a seniorů v české společnosti přibývá a dá se předpokládat, že bude přibývat i těch, kteří budou potřebovat podporu v udržení nebo nalezení nového bydlení. Část této podpory bude určitě přicházet od rodin těchto seniorů, ale přibývá těch, kteří jsou odkázáni na pomoc zvenčí. Důstojné bydlení je jedním ze základních předpokladů důstojného stáří. Seniorům v nouzi může pomoci čerpání dávek na bydlení nebo obecní sociální bydlení. Dále se mohou seniori obracet s žádostí o radu a pomoc na kontaktní místa pro bydlení nebo na NNO.

Zdroje:

Sociologický ústav Akademie věd ČR (soc.cas.cz) (2024). [Z médií: Fialová: „Každá druhá česká žena v důchodu se nachází v příjmové chudobě“](#). soc.cas.cz

Linhartová Jiříčková, Barbora (2024). [Míra příjmové chudoby osob v českých domácnostech v souhrnu meziročně mírně klesla. Vývoj se však významně liší podle typu domácnosti](#). Statistika & My. Roč. 14, červen 2024, s. 25-27.

Pištorová, Markéta (2024). [Důchody tvoří 31 % státního rozpočtu](#). Statistika & My. Roč. 14, květen 2024, s. 12-13.

Život k nezaplacení (2024). [Kolika domácnostem po zaplacení všech výdajů nic nezbyvá](#). data. irozhlas.cz.

ČSÚ (2023). [Příjmy a životní podmínky domácností – 2023](#). csu.gov.cz.

Klusáček, Jan a kol. (2022). [Energetická chudoba a její řešení](#). Iniciativa za bydlení.

Klusáček, Jan a Kalenda, Soňa (2024). [Energetická chudoba v roce 2023](#). MPSV.

MPSV (2022). [Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2022 a predikce na další období](#). Mpsv.cz.

Odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ (2023). [Seniori v ČR v datech – 2023](#). csu.gov.cz.

Za bydlení (2021). [Bydlení jako problém Zpráva o vyloučení z bydlení 2021](#). Iniciativa Za bydlení.

Neviditelní (2022). [Neviditelní: Rekordní inflace ohrožuje polovinu českých seniorů](#). neviditelní.org.

Potřeby v oblasti bydlení u seniorů se zkušeností s bezdomovectvím

Tento text zkoumá potřeby v oblasti bydlení u starších lidí, kteří mají zkušenost s bezdomovectvím. Věk lidí bez domova se v posledních desetiletích zvyšuje.

Stárnutí populace lidí bez domova vyžaduje přizpůsobení poskytovaných služeb specifickým potřebám této cílové skupiny.

Regina Kuncová

konzultantka sociálního bydlení
projekt Podpora sociálního bydlení (MPSV)

Text vychází z kanadské statě [Housing first Considerations for Seniors](#), která zkoumá zjištění z rozhovorů se seniory bez domova a pracovníky azylových služeb ohledně možnosti ukončování bezdomovectví a potřeb seniorů a seniorek se zkušeností s bytovou nouzí.

Senior je věkem definován jako dospělý člověk starší 50 let, protože se ukazuje, že zkušenost s chudobou a bezdomovectvím ovlivňuje zkušenost se stárnutím. Mnoho osob z této cílové skupiny má srovnatelné zkušenosti - v oblasti fyzického a duševního zdraví, vyhlídek na pracovní uplatnění - jako o 15 let starší jedinec běžné populace. (Bottomley M., 2001)

Dále text vychází z [irské studie](#) zkoumající potřeby v oblasti bydlení u dlouhodobých nájemců organizace Focus Ireland starších 45 let. I tento výzkum reflektuje skutečnost, že zkušenost s bezdomovectvím zvyšuje riziko, že se jedinec bude potýkat se zdravotními obtížemi v nižším věku než v běžné populaci.

Zajímavé poznatky v tomto ohledu přináší ve [webinářu](#) Dr. E.C. Sweeney, která srovnává preva-

lenci demence v běžné populaci a u lidí se zkušeností s bezdomovectvím. Lidé bez domova starší 65 let (či se zkušeností s bezdomovectvím) mají 10x vyšší výskyt různých typů neurodegenerativních onemocnění než v běžné populaci. Ještě vyšší prevalence je u osob ve věku 30-65 let. Zatímco v běžné populaci jde o 4 jedince z 1000, v populaci lidí bez domova se jedná o 250 lidí na 1000 osob, u kterých se různý typ demence objevil. Průměrný věk nástupu onemocnění je 56 let u lidí bez domova oproti 84 rokům v běžné populaci.

Stárnutí populace lidí bez domova

Z výsledků [Sčítání osob bez domova v České republice z r. 2019](#) vyplývá, že ve věkové skupině 50 - 64 let byl nejvyšší počet osob bez přístřeší (37 %), 9 % osob bez přístřeší bylo ve věku nad 65 let. V nízkoprahových noclehárnách bylo ubytováno více než polovina (54 %) osob starších 50 let. Z osob spících „venku“ bylo pak 43 % osob starších 50 let. Z dat ze [Sčítání osob bez domova v ČR z r. 2022](#) vyplývá, že v uby-

tovnách a jiných ubytovacích zařízeních žilo 1915 seniorů starších 65 let, přičemž více než 5 let je v soukromé ubytovně ubytován každý druhý senior starší 60 let. Zároveň věková skupina 50 - 64 let je vůbec nejpočetnější skupinou v ubytovacích zařízeních (okolo 40 %).

V USA v r. 1988 využívalo služby New York City Shelter nejvíce osob z věkových skupin od 28 do 33 let, zatímco v r. 2010 byly mezi klienty těchto služeb nejvíce zastoupeny věkové skupiny od 46 do 51 let. (Culhane D.P., 2015)

Poměr dospělých starších 50 let v azylových službách v Kanadě stoupl ze 13,5 % v r. 2005 na 24,2 % v r. 2014, přičemž poměr osob starších 65 let se zdvojnásobil (z 1,6 % na 3,2 %). Lidé starší 50 let byli jedinou věkovou skupinou, jejíž počet v těchto letech ve službách stoupl. V r. 2021 bylo 32 % osob využívajících azylové ubytování starších 50 let. Tyto statistiky nezahrnují osoby přesouvající venku nebo v provizorním ubytování a u přátel/rodiny. (Alston a kol., 2024)

V [azylovém ubytování v Irsku](#) stoupl mezi lety 2016 a 2023 poměr lidí starších 45 let z 20 % na 30 %, poměr osob nad 65 let zůstal stabilní na 2 %.

Stárnutí doma

Většina seniorů preferuje zůstat žít i ve stáří nezávisle, literatura se proto obvykle zabývá

otázkou, jak umožnit seniorům stárnutí v jejich přirozeném prostředí. Avšak stárnutí ve vlastním domově není pro určité skupiny starších lidí vždy ideální nebo možné. Současné studie proto používají flexibilní definici stárnutí doma jako žít v komunitě s určitým stupněm autonomie, který odpovídá individualizovaným potřebám a přáním starších lidí. (O'Donnell, Laurie a kol., 2023).

Potřeby seniorů v oblasti bydlení

Následující data jsou výsledkem výzkumu potřeb v oblasti bydlení u dlouhodobých nájemců organizace Focus Ireland (O'Donnell a kol., 2023)

Fyzické potřeby

Pokles fyzického a mentálního zdraví, na jehož základě člověk potřebuje každodenní pomoc s běžnými úkony jako je příprava jídla, úklid, placení účtů, je jedním z důvodů, proč senioři opouští svůj domov a zvolí pobytovou službu. Fyzické potřeby zahrnují i úpravu bytu - kompenzační pomůcky do koupelny, dostatečné vytápění, kukátko do dveří/interkom, větší úložné prostory (pro chodítka, vozíky ap.). 30 % respondentů vnímalo svůj současný domov v tomto ohledu jako nevhodný.

Foto: Walkerssk, Pixabay

Psychosociální potřeby

Je prokázáno, že osamělost může vést ke zhoršení fyzického a duševního zdraví jedince. Z tohoto důvodu je pro starší lidi klíčové, aby měli ve svém bydlení zajištěno naplňování sociálních potřeb. Jedním z významných důvodů pro přestěhování do rezidenční péče byla u respondentů potřeba sociální inkluze. Seniori díky tomu zažívali méně osamělosti a měli možnost zapojit se do aktivit, kterým by se ve svém přirozeném prostředí nevěnovali.

Potřeby prostředí

Většina respondentů považovala za nejdůležitější pocit bezpečí v sousedství, dalšími statisticky významnými faktory byla dobrá občanská vybavenost, čistota veřejného prostranství, dostupnost veřejné dopravy a veřejné zeleně. Potřeba pocitu bezpečí však výrazně vedla nad ostatními, dokonce převyšovala i potřebu dostupnosti rodiny, přátel nebo jiných sociálních vazeb.

Finanční potřeby

Ztížený přístup k finančním zdrojům je úzce spojený se sníženou životní spokojeností. 62 % respondentů uvedlo, že nikdy neměli dostatek financí na pokrytí svých týdenních nákladů. Nedostatek finančních prostředků vystavuje starší lidi i fyzickému riziku zhoršení zdraví. 92 % respondentů muselo v posledním roce někdy omezit spotřebu elektřiny, tedy omezit vytápění svého domova.

Z výše uvedeného vyplývá, že potřeby seniorů a seniorek v oblasti bydlení jsou vzhledem ke specifickým souvisejícím s vyšším věkem velmi komplexní. Zkušenost s bezdomovectvím tyto potřeby v mnoha ohledech ještě umocňuje a zároveň snižuje věk, ve kterém se specifické potřeby jedince objevují. Dále v textu následují doporučení pro poskytovatele služeb a programů, které se zaměřují na poskytnutí bydlení starším lidem se zkušeností s bezdomovectvím. Doporučení vycházejí ze zjištění z rozhovorů s pracovníky a klienty azylových služeb ve Vancouveru a jsou rámována základními principy přístupu Housing first. (Bottomley M., 2001)

Rychlý přístup k bydlení bez přípravy

Seniori potřebují více času. Zejména počáteční fáze, při které se buduje vztah mezi pracovníkem a seniorem, vyžaduje více času než práce s mladšími uživateli, protože důvěra seniora v pracovníka služby/instituce bývá křehčí. Důvodem bývá celkově nižší důvěra seniorů k neznámým lidem způsobená obavami o jejich bezpečí.

Zároveň nalezení vhodného stabilního bydlení

může být pro cílovou skupinu seniorů časově náročnější. Potřeba rychlého zabýdlení musí být vyvážena s potřebami dostatečné podpory. Seniori mají oproti mladší populaci více obtíží v oblasti zdraví a soběstačnosti. Byt musí odpovídat specifickým potřebám (koupelna, patro, vybavení), a to i vzhledem k budoucímu možnému zhoršení stavu, aby se předešlo případnému dalšímu stěhování. Před nastěhováním musí být zajištěna domácí zdravotní péče nebo pečovatelská služba a veškeré zdroje dostupných příjmů pro úhradu nákladů na bydlení a další služby, které senior potřebuje k udržení samostatného bydlení.

Kanadské poznatky z azylových služeb pro lidi bez domova ukazují, že *seniori potřebují čas k odpočinku a oddechu, než mohou vážně uvažovat o dalším kroku* (Bottomley M., 2001). I když dočasné ubytování není optimální a stálou volbou, tak klientům nabízí podporu 24/7, celodenní stravování a možnost rychle reagovat na jejich bezprostřední potřeby. Některým lidem azylové ubytování nevyhovuje, protože postrádají soukromí, vyžaduje po nich interakci s dalšími lidmi, které by si jinak nevybrali, a nutí seniory přizpůsobit svůj denní rytmus dennímu rozvrhu zařízení.

Rychlost nalezení nového bydlení musí být pro to individuální. Hlavním cílem je zabránit propadu do bezdomovectví, ať opuštěním azylového ubytování nebo ztrátou nájemního bydlení.

Možnost volby a právo na sebeurčení

Mezi seniory, kteří zažívají bezdomovectví, se běžně vyskytuje demence nebo jiná kognitivní onemocnění, stejně jako schizofrenie a deprese. Dostát principu uživatelské volby je v těchto případech náročné. Je zásadní zajistit, aby měli seniori možnost volby, protože autonomie a možnost řídit svůj život je pro ně neuvěřitelně důležitá. Na druhé straně zaměstnanci služby usilují o to, aby zajistili seniorům bezpečí. *Zásadním principem je proto zajistit seniorům možnost volby, pokud tato volba nepředstavuje ohrožení pro ně samotné či jejich okolí nebo dokud jsou schopni taková rozhodnutí učinit* (Bottomley M., 2001).

Při zavádění Housing first programů pro seniory se musí personál služby seznámit se způsobem, jak u seniorů rozpoznat projevy zanedbávání péče o vlastní osobu. Pokud se jakékoliv projevy zanedbávání péče objeví, není dostačující pouhá intervence/reakce na tyto viditelné projevy, ale také odborné posouzení kognitivních schopností.

Seniori jsou skupinou s komplexními a rozsáhlými potřebami, což může ovlivnit jejich možnost volby bydlení. K dispozici je méně vhodných typů bydlení. Seniori potřebují bydlet

v konkrétní lokalitě, kde se nacházejí zdravotní a sociální služby, které využívají. Pokud se jedná o lukrativní lokalitu, může pro ně být standardní bydlení cenově nedostupné, takže volba vhodného bydlení způsobí, že musí za službami cestovat na větší vzdálenost, což opět zvyšuje finanční náklady a zároveň to může být pro seniory fyzicky náročné.

Další bariéra může být na straně majitelů bytů (soukromých i obecních), kteří mohou být méně ochotni přijmout nájemce s potřebou komplexní podpory. Zde je na místě edukovat přímo majitele bytů, jaké dostupné služby mohou být pro seniory zajištěny, aby bylo dosaženo jejich autonomie v bydlení a nebyli z bydlení dále vyloučeni.

Posledním limitem pro úspěšné nalezení vhodného bydlení mohou být předem nerozpoznané potřeby seniorů. Je důležité věnovat dostatek času identifikaci všech potřeb pro samostatné bydlení. Seniori obvykle při dotazování identifikují jen část potřeb a pravidelně vyjadřují své přání zařízovat si věci sami a kontaktovat pracovníka jen v případě největší potřeby.

Konečně bychom se při volbě adekvátního bydlení měli řídit pravidlem, které umožní seniorům stárnout doma, tzn. dovolit seniorovi zůstat v komunitě, kterou identifikuje jako domov, kde má sociální, psychologické, spirituální a fyzické vazby na ostatní. Přemístění seniora

z místa jeho volby může mít výrazné negativní dopady na jeho zdraví a well being.

Zaměření na zotavení

Seniori se zkušeností s bezdomovectvím zažívají vysokou míru traumatizace, pokud domov ztratí ve vyšším věku. Bezdomovectví pro ně znamená nejen ztrátu domova, ale zejména ztrátu sociálních vazeb a podpory spojenou se ztrátou důstojnosti a vlastní hodnoty. V případě traumatu u seniorů je potřeba pomoci jim nalézt nejvhodnější cesty uzdravení z traumatu a zajistit jim dostatek času a prostoru, než začnou pracovat na naplnění dalších osobních cílů.

Individualizovaná podpora

Vzhledem ke komplexnosti potřeb seniorů je vhodné, aby pracovníci Housing first programů měli zkušenosti s prací s touto cílovou skupinou nebo byli pro práci specificky školeni. To znamená především znalost potřeb v oblasti zdraví, včetně znalostí demence a dalších kognitivních onemocnění, znalost duševních onemocnění, větší pochopení pro styl učení a procesy změny u seniorů. Potřeba specifických školení pro zaměstnance znamená navýšení nákladů na realizaci Housing first programů pro seniory.

Foto: Philippe Leone, Unsplash

Sociální integrace

Bylo prokázáno, že u cílové skupiny seniorů opouští samostatné bydlení (a vrací se do azylového ubytování) vyšší procento zabydlených osob, než je tomu v případě jiných cílových skupin (Bottomley M., 2001). Skutečnosti, které tuto situaci mohou ovlivnit, jsou pocity osamělosti, neschopnost pravidelné přípravy stravy, potřeby další podpory a nemožnost samostatného přístupu k aktivitám. Ve srovnání s jinou populací to znamená, že mohou mít senioři větší zájem na kongregovaném bydlení, které více odpovídá jejich potřebám sociální interakce.

Závěr

Senioři a seniorky se zkušeností s bytovou nouzí jsou skupinou s komplexními potřebami podpory. Zkušenost s bezdomovectvím (prožitá trauma, nedostatečná výživa a lékařská péče, nadužívání návykových látek) ovlivňuje stárnutí, takže fyzický a psychický stav lidí bez domova bývá srovnatelný s jedinci o mnoho let mladšími.

Při hledání vhodného typu bydlení je potřeba zohlednit dostupnost podpory, a to i s ohledem na prognózu zdravotního stavu a dalších potřeb souvisejících se stárnutím. Je potřeba zajistit kvalifikované zaměstnance se znalostí specifík v oblasti fyzického a duševního zdraví, ať už jako součást multidisciplinárního týmu nebo intenzivní spolupráci a case managementem s dalšími poskytovateli zdravotních a sociálních služeb. To je zásadní nejen kvůli poskytování přiměřené lékařské péče, ale i prevence a včasné diagnostiky. Velkou výhodou jsou terénní služby poskytované přímo v domácím prostředí klienta (např. zdravotní služby domácí péče, komunitní terénní týmy center duševního zdraví).

V oblasti sociálního začlenění je třeba důkladně zmapovat potřeby seniora a vyvažovat mezi potřebou autonomie a možnostmi staršího člověka zajistit si dostatečné naplnění sociálních potřeb, aby v samostatném bydlení netrpěl pocity osamělosti. Zejména u lidí se zkušeností s bezdomovectvím, kteří dlouhodobě žili v širším společenství, může vytoužené získání vlastního domova znamenat, že budou čelit samotě. Zároveň se mohou cítit svou zkušeností stigmatizováni a pociťovat obavy z navazování nových sociálních kontaktů. Výhodou může být přítomnost peer konzultanta v podpůrném týmu, jehož náplní práce je trávení volného času s klienty a pomoc s navazováním sociálních vazeb v nejbližším sousedství.

Konečně je potřeba zajistit dostatečné finanční zdroje (dávky a příspěvky), které seniorům umožní nejen včasnou úhradu nákladů na by-

dlení a služby a úhradu dalších asistenčních nebo pečujících služeb, které k autonomnímu bydlení potřebují, ale zároveň jim zůstanou dostatečné finanční prostředky pro živobytí. Pomáhající pracovníci zde čelí výzvě, jak skupině starších osob s velmi nízkými příjmy dostatečnou podporu zabezpečit.

Použitá literatura:

[Alston, Jillian a kol. \(2024\): Tackling late-life homelessness in Canada.](#)

[Bottomley, M. \(2001\): Housing First Considerations for Seniors. Greater Vancouver Shelter Strategy.](#)

[Culhane, Dennis P. a kol. \(2013\): Aging trends in homeless population.](#)

[O'Donnell, Laurie a kol. \(2023\): Growing Older at Home. A study on long term housing needs of mid to later life Focus Ireland tenants.](#)

[Sčítání osob bez domova v ČR 2019 \(2019\), VÚPSV Praha.](#)

[Sčítání osob z vybraných kategorií klasifikace ETHOS \(2022\), MPSV.](#)

[WEBINAR: Older people and Health issues - What are the benefits and the challenges of Housing First programmes? - Housing First Europe](#)

Zármutek a truchlení nesouvisí jen se smrtí...

Nejvíc mě sundalo, když jsem přišel o Martu a ty kočky, to byly moje největší ztráty v životě, svěřil se mi čtyřiašedesátiletý Pavel, partner mojí zesnulé Housing First klientky, který se po její smrti vrátil zpět na ulici. Chvilí na to mi také řekl, že po překonání krizových měsíců po Martině smrti už si dokáže užívat nově nabytou svobodu, protože už nemusí pečovat o dlouhodobě nemocnou partnerku. Se ztrátami nejrůznějšího charakteru se lidé střetávají po většinu svého života. V seniorském věku se může začít vrstvit jedna ztráta na druhou a s tím mohou lidé prožívat až neúnosně intenzivní a různé se projevující pocit zármutku.

Zármutkem rozumíme primárně emocionální reakci na ztrátu. Nejčastěji se o ní mluví v souvislosti s úmrtím blízkých lidí, zejména členů rodiny. Prožívání zármutku se ale u lidí objevuje u všech významných ztrát, neomezuje se jen na úmrtí ani na vztah k lidským bytostem. Matka, jejíž dospělý syn se odstěhoval do jiného města za práci a přerušil s ní kontakt, může prožívat podobnou škálu pocitů a příznaků jako samotářský člověk, kterému se zatoulal jeho milovaný psí parťák. Zármutek se ale objevuje i při rozvodu, změně nebo ztrátě bydlení, zaměstnání nebo odchodu do důchodu. Člověk sice ledacos nového získá, třeba větší byt, ale také něco ztrácí, třeba okolí a sousedství, které si za dlouhá léta oblíbil. Ztráta práce zase leckdy přináší i ztrátu pocitu užitečnosti, společenského statusu, bezpečí nebo určité důstojnosti. A právě zármutek se pak dostavuje jako přirozená reakce.

Proces truchlení popsala ve své knize O smrti a umírání Elisabeth Kübler-Ross, jedná se o často zmiňovaných pět fází – popření, vztek, vyjednávání, deprese a přijetí. Považuji za důležité zopakovat, že sama autorka upozorňovala na to, že každá fáze může trvat různě dlouhou dobu, jednotlivé fáze na se mohou různě střídát a v delším časovém horizontu také opakovat. Kenneth Doka (2016) také upozorňuje, že během truchlení se objevuje řada dalších emocí a příznaků a model pěti fází může

Alena Stašková

bývalá sociální pracovnice a poradkyně podpory zavádění Housing First

vytvářet zkreslená očekávání o tom, jak bude jedinec zármutek prožívat. Truchlení a prožívání zármutku je ale v každém případě proces, který má svůj začátek i konec.

Paul K. Maciejewski a kol. v článku An Empirical Examination of the Stage Theory of Grief (2007) upozorňuje, že nejčastější reakcí na ztrátu není vztek nebo deprese, ale stesk. To podporují současné poznatky z neurobiologie, získané díky funkční magnetické rezonanci. Zármutek jako reakce na ztrátu totiž v mozku nespouští centra spojená s depresí, jak bychom mohli předpokládat, ale podle výzkumu Mary Frances O'Connor (2008) spouští centra mozku spojená s motivací, touhou a usilováním. Zármutek je totiž stav, kdy toužíme po něčem nebo po někom, co nebo koho nemůžeme získat zpátky. Kromě motivačních center se na funkční magnetické rezonanci ukázalo, že zármutek aktivuje i centra spojená s prožíváním fyzické bolesti.

Vztah, jeho ztráta a přepisování mentální mapy

Pochopení neurobiologického pohledu na zármutek nám může pomoci lépe porozumět tomu, co mohou prožívat naši klienti a klientky při ztrátách, které seniorský věk přináší, a zároveň můžeme být schopní je lépe podpořit.

Podle Mary Frances O'Connor se v našem mozku vytváří mapa všech a všeho, k čemu máme vztah, ve třech dimenzích – prostoru, čase a blízkosti (Huberman, 2022). Náš mozek se snaží předvídat, kde a za jak dlouho se můžeme dostat k někomu, kdo nám sytí potřebu emoční vazby. Pavel zkrátka ví, že když přijde domů, uvidí Martu sedět u kuchyňského stolu, kde trávívá většinu času. Pokud tam nebude, najde ji v koupelně nebo v posteli. Kvůli své nemoci Marta nechodí ven, takže vždy bude někde doma (dimenze prostoru). Pavel za Martou nemusí nikam cestovat, může s ní být v kontaktu okamžitě. Pokud je Pavel v práci a chce s Martou mluvit, může ji zavolat, zná její číslo a ví, že mu telefon vždy zvedne (dimenze času). Marta je Pavlova družka přes deset let, byli spolu v bytové nouzi, teď spolu bydlí, mají se rádi (blízkost).

I po ztrátě člověka (zvířete nebo věci) náš mozek předvídá, kde a kdy se s tímto člověkem setkáme, používá ale nefunkční mapu. A právě nemožnost navázat znovu kontakt s blízkým člověkem v prostoru a čase mimo jiné vytváří onen pocit stesku, touhy a bolesti. Když Marta po úrazu hlavy zemřela, Pavel pořád podvědomě čekal, že ji po příchodu z nákupu uvidí sedět v kuchyni u stolu. I když už od jejího pohřbu uplynulo několik týdnů, pořád mívá nutkání vytáhnout v obchodě telefon a zeptat se jí, jaká sladkost by jí udělala radost.

V mozku se vytváří tzv. epizodické vzpomínky, které implicitně obsahují naše povědomí o konkrétních lidech, a zůstávají nám i po jejich ztrátě. Proces truchlení je tak z neurobiologického pohledu přepisováním mapy vytvořené v našem mozku a rozplétáním toho, kde se ztracený člověk vůči nám nachází v prostoru a čase. Podle Mary Frances O'Connor (In: Huberman, 2022) bývá efektivnější zaměřit se na přepisování dimenzí času a prostoru a ponechat si onu emoční blízkost. Autorka doporučuje pozůstalým, aby se, pokud možno každý den alespoň pár minut, soustředili na svůj vztah a vazbu ke ztracenému. Zásadní je nerozvíjet přitom scénáře „co by, kdyby“, vzpomínky ani pocity viny, ale zaměřovat se pouze na vztah a emoce s ním spojené. Takto můžou pozůstalí podpořit přepisování pomyslné mapy ve svém mozku, soustředí se na vztah a zároveň aktualizují lokalizaci v prostoru a čase. I proto hrají v procesu truchlení důležitou roli pohřby nebo

jiné přechodové rituály, případně posmrtné náboženské představy – z neurobiologického pohledu pomáhají s přepisem mapy a se vznikem nových epizodických vzpomínek.

Ani podle Kennetha Doky (2016) není po ztrátě člověka žádoucí snažit se od emoční vazby a vztahu s tímto člověkem oprostit nebo vztah zpětně bagatelizovat. Přece jen tyto dva lidé spolu mají nějakou historii, navzájem se ovlivnili. Je ale třeba dávat si pozor, zda vztah se ztraceným člověkem nebo sliby, které mu byly dány, nebrání v rozvoji nových vztahů nebo jiných důležitých činnostech.

Zármutek není jen smutný pocit

Jak už bylo řečeno, zármutek je spíše komplexní proces než jen pocit a může se projevovat různými způsoby v různé intenzitě, které nemůžeme předvídat. Někteří lidé zármutek projevují více expresivně, někdo ho může prožívat velmi hluboce, ale na první pohled to nelze z jeho projevů poznat.

Jak už jsem uvedla výše, prožívání ztráty aktivuje centra mozku spojená s fyzickou bolestí. Doka (2016, s. 20) ze své praxe uvádí příklady bolestí hlavy, břicha, svalů, hrudníku, nepravidelnou menstruaci nebo celkovou slabost. Někteří lidé mohou emoce podvědomě snadněji projevovat právě prostřednictvím fyzických obtíží. Zármutek je v první řadě silný stresor, lze tak předpokládat u truchlících lidí například i potíže se spánkem nebo soustředěním. V důsledku takového stresu mohou někteří lidé začít zanedbávat péči o sebe – pravidelnou hygienu, užívání léků, jídlo a podobně. U lidí, kteří jsou zvyklí užívat alkohol nebo jiné psychoaktivní látky v obtížných životních situacích, může s vysokou pravděpodobností dojít k vyššímu užívání těchto látek, což s sebou přináší další negativní důsledky. V perspektivě prevence ztráty bydlení tak může být ztráta a následný zármutek významným rizikovým faktorem.

Na psychické rovině mohou lidé prožívající ztrátu zažívat i větší podrážděnost, poruchy soustředění a paměti a další projevy, které by u lidí ve vyšším věku mohly být zaměňovány za příznaky demence. Kromě typických projevů smutku doprovázeného pláčem a skleslostí, se na emocionální škále může objevovat větší podrážděnost, již zmíněný stesk, úzkost, strach, hněv, úleva, ale také pocit viny, který je sřizavý a destruktivní pro psychické i fyzické zdraví. U pozůstalých se objevuje velice často, byť překvapivě. Vína mívá řadu podob a příčin. U lidí v bytové nouzi se může objevit tzv. vína přeživších: *Proč jsem ještě naživu, když všichni mí přátelé z ulice zemřeli?* Tento typ viny mohou prožívat i klienti a klientky zabydlovacích projektů: *Proč já tu můžu ležet v teple v poste-*

li, když lidé, se kterými jsem strávila poslední roky, mrznou někde venku? Doka (2016, s. 22) popisuje mimo jiné i kauzální vinu: *Kdybych něco (ne)udělala, nemuselo se to stát*. Objevovat se může i vina spojená s očekáváními, jak „správně“ zármutek prožívat. Někdo může cítit vinu, že se z úmrtí svého partnera nebo partnerky zotavil „příliš brzy“, může cítit vinu, že vůbec nepláče nebo i vinu, že se nedokáže zapojit do běžného života.

Jako pomáhající profesionálové můžete pomoc svým klientům a klientkám si uvědomit, co za emoce vlastně prožívají, a pomoci jim je prozkoumat. Vina může být vyvolaná nerealistickými očekáváními, pomoci můžou například otázky: *Mohla jsem tehdy opravdu něco udělat jinak? Jak se z toho můžu poučit? Kladli by mi to jiní lidé taky za vinu? Kladla bych to já někomu za vinu?*

Neuznané ztráty

Troufnu si odvodit, že mapy v mozku seskládané epizodickými vzpomínkami na různé lidi a kontexty, ve kterých se pohybujeme, přestanou být stejně funkční i v případě jiné ztráty, než je úmrtí člověka, byť následný zármutek a truchlení nemusí člověk prožívat tak intenzivně. Zároveň by doprovázející profesionálové a profesionálky měli být vnímaví k tomu, zda člověk nezažívá příliš ztrát v krátkém čase. Takové situace pak mohou vést k tzv. komplikovanému zármutku/truchlení a je pak na místě vyhledat odbornou psychologickou pomoc. U lidí užívajících psychoaktivní látky, případně i lidí se zkušeností s traumatem, bychom měli být obezřetní, zda způsob, jakým se vypořádávají se ztrátou, není ohrožující pro jejich zdraví, jiné blízké osoby nebo bydlení a zaměstnání.

Každá společnost má svoje pravidla pro to, jak se vypořádávat s určitými ztrátami, a nabízí pro to určité rituály a postupy. Nejvýrazněji je takto ošetřeno úmrtí členů blízké rodiny – můžeme si ze zákona vzít volno z práce na pohřeb, máme dědické řízení, pohřební rituály. Pokud zemře náš partner nebo partnerka, rodič nebo dítě, naše širší okolí automaticky chápe, že truchlíme a bude na nás pravděpodobně brát ohled. Jinak už to ale může být v případě úmrtí našeho bývalého partnera, kolegy v práci nebo třeba klienta. Společenské normy se nevztahují jen na samotné rituály. Určují také, kdo, jak dlouho a jakým způsobem má zármutek a truchlení projevovat. Pokud se začneme pohybovat mimo tato pravidla, můžeme začít narážet na určité společenské sankce, nepatřičnost svých pocitů a nemožnost svoje prožitky sdílet. I my sami můžeme pochybovat o tom, zda vůbec máme právo zármutek cítit. Můžeme se považovat za přecitlivělé, svoje emoce potlačovat a nemusíme být schopní si říct o po-

třebnou podporu (Doka, 2016).

Mezi typické neuznané ztráty můžeme zařadit například již zmíněnou ztrátu zaměstnání a bydlení, ztrátu nebo omezení soběstačnosti v důsledku chronické nemoci. Starší lidé mohou velmi bolestně prožívat stěhování, ať už do sociálního bytu, nebo do pobytové služby, ve které dostanou potřebnou péči. Zármutek se objevuje i při nástupu do výkonu trestu a týká se jak samotného odsouzeného, tak jeho blízkých. Podobně náročná bývá ztráta vztahů, ať už s lidmi nebo zvířecími mazlíčky. Může se jednat o pracovní kolektiv, se kterým po odchodu do důchodu člověk nemá kontakt, rozchod s partnerem nebo rozvod, přerušení kontaktu se známými z ulice nebo instituce, ale i odchod oblíbené sociální pracovnice na mateřskou dovolenou. Všeobecně se za neuznaný zármutek dá považovat zármutek z jakékoliv ztráty, který není okolím vníman jako adekvátní, patřičný a pochopitelný.

I samotné přechodové rituály jsou společensky vymezeny jen pro určitý okruh lidí. V případě úmrtí záleží, zda je vůbec vypraven pohřeb. Tzv. sociální pohřeb zbavuje všechny pozůstalé možnosti se tohoto důležitého přechodového rituálu zúčastnit. Pokud je pohřeb přece jen vypraven, je otázkou, kdo všechno na něj dostane pozvání a jak na daného člověka budou reagovat ostatní pozůstalí (např. v případě rozvedených manželů nebo dětí, které přerušily kontakt s rodiči).

Přechodové rituály

Zatímco oficiální pohřeb nebo úředně uznaná svatba jsou rituály pevně ukotvené v naší společnosti a legislativě, není nikde určeno, jaké další rituály můžeme vytvářet se svými blízkými, ve svých pracovních kolektivech, se svými klienty nebo jen sami pro sebe. Rituál lidem pomáhá usnadnit a zarámovat cestu zármutkem. Je třeba ale mít na paměti, že samotných bolestných emocí nás nezabaví.

Jakýkoliv přechodový rituál má tři fáze. V první fázi odloučení (preliminalita) se ohlížíme do minulosti a přerušujeme s ní vazby, oddělujeme se, reflektujeme minulost a uzavíráme ji (např. samotný pohřeb). V druhé fázi (liminalita) se připravujeme na novou společenskou roli, nejsou žádné normy, žádná pravidla (např. období truchlení, držení smutku). Ve třetí fázi (postliminalita) přijímáme novou společenskou roli, zapojujeme se do nového stádia života (např. přijetí statusu vdovy) (Hudečková, 2009).

Nebojme se vytvářet rituály pro náročné situace, které prožívají naši klienti a klientky, ale i my jako pomáhající profesionálové. Nemusí se jednat o nic velkolepého a s přípravou může pomoci i člověk mimo náš tým, třeba spřízně-

ný nebo spřízněná duchovní nebo kolega či kolegyně z jiné organizace. Forma takového obřadu by měla všem zúčastněným dávat smysl, měli by rozumět symbolice použitých předmětů nebo hudby, která bude znít. Při přípravě je dobré myslet na to, kolik bude na obřad potřeba času, kdo všechno by se ho mohl chtít zúčastnit, na jakém vhodném místě ho zrealizovat a dopřát si čas na zpracování tohoto prožitku.

Dobře může posloužit například zapálení svíčky či sepsání dopisu, který pak člověk spálí nebo pošle po vodě, zakopání nějaké symbolické věci, ale třeba i jen to, že člověk může povyprávět o tom, co se ztraceným člověkem nebo zvířetem prožíval, nějak tento čas oslavit a symbolicky přijmout novou fázi svého života, třeba prostřednictvím vhodně zvolenému daru nebo oslavě s blízkými lidmi.

Na závěr se chci podělit o svou vlastní zkušenost. Za dobu, co jsem jako sociální pracovnice doprovázela lidi v bytové nouzi, zemřelo několik desítek mých klientů a klientek, s řadou z nich jsem měla blízký vztah. Až příliš pozdě jsem zjistila, že ty zvláštní pocity prázdna, které jsem prožívala pokaždé, kdy jsem se dozvěděla o dalším úmrtí, jsou zármutek a že je v pořádku, když se takto cítím. Drtivá většina mých klientů neměla pohřeb a já měla roky potřebu držet na ně památku, nesla jsem si s sebou nevypořádané pocity viny a selhání. Až přes psy-

choterapii jsem se dostala k oslovení farářky, o které jsem věděla, že bude mít vstřícný přístup a pochopení. Pro mě a několik kolegyní vytvořila soukromý obřad, kde jsem se s každým z klientů mohla rozloučit a nahlas říct vše, co jsem potřebovala. Právě kombinace bezpečného prostoru pro vyslovení potřebných věcí nahlas, symboliky svíček, účasti mně blízkých lidí a někoho, kdo obřad vedl, vytvořila koktejl, díky kterému jsem konečně našla úlevu a pocit klidu a smíření.

Kenneth Doka (2016, s. 105) ve své knize říká: *Jednou z úžasných lidských vlastností je, že máme obrovskou kapacitu milovat – kapacitu, která není omezena na příbuzné. Můžeme milovat napříč druhy a prostorem. A kdykoliv prožíváme ztrátu někoho nebo něčeho, koho milujeme – ať už je ten vztah jakýkoliv – prožíváme zármutek*. Mějme tedy na paměti, že naši klienti a klienty, ale i my můžeme prožívat zármutek v situacích, které pro naše okolí nemusí být srozumitelné, a nebojme se nabízet, přijímat a říkat si o potřebnou podporu.

Zdroje:

DOKA, Kenneth. Grief Is a Journey: finding your path through loss. Atria Books, 2016. ISBN 978-1-4767-7148-9.

HUBERMAN, Andrew [@Andrew Huberman]. The Science & Process of Healing from Grief. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=dzOvi0Aa2EA&t=4s>. [cit. 2024-07-15].

HUDEČKOVÁ, L. Význam rituálů v životě rodiny 21. století. Brno, Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. Vedoucí diplomové práce Mgr. Tomáš Dvořáček, Dis.

MACIEJEWSKI, Paul K.; ZHANG, Baohui a BLOCK, Susan D. An Empirical Examination of the Stage Theory of Grief. JAMA. 2007, č. 297, s. 716-723.

O'CONNOR, Mary-Frances; WELLISCH, David K a STANTON, Annette L. Craving love? Enduring grief activates brain's reward center. Neuroimage. 2008, č. 2008;42(2), s. 969-972.

Foto: Ann, Unsplash

Rozhovor: Přála bych si, aby byli senioři pro společnost vnímáni více jako přínos než přítěž, říká manažerka sociálních služeb ŽIVOTa 90 Terezie Šmídová

V organizaci ŽIVOT 90 působí Terezie Šmídová sedm let a z pozice vedoucí poradenského centra se přesunula na post manažerky sociálních služeb. Zaposledních pět let ztížených covidovými opatřeními, ruskou agresí na Ukrajině a energetickou krizí tak získala přehled o tom, jak se proměnila témata, se kterými klienti přicházejí, a co dnešní senioři a jejich blízké trápí. Za sebe by si přála, aby společnost na starší lidi méně pohlížela jako na přítěž, ale více reflektovala jejich přínos a zkušenosti.

Otázky kladla **Monika Zezulová (MPSV).**

Nezisková organizace ŽIVOT 90 bezmála pětadvacet let poskytuje napříč různými službami podporu starším a starším lidem. Vy sama v organizaci pracujete jako manažerka sociálních služeb, ale práci s cílovou skupinou se věnujete dlouhodobě. Dokázala byste říct, zda se za posledních pět let, která byla pro spoustu sociálních služeb náročná, proměnila témata, se kterými vaši klienti přicházejí? Případně, pozorujete v konkrétních tématech nárůst u některých témat?

Určitě ano. Na pozici manažerky sociálních služeb působím posledních pět let, ale v organizaci jako takové celkem sedm, takže určitý přehled mám. Působila jsem v našem poradenském centru, takže některé dotazy mám ještě v živé paměti. Zejména roky 2020 až 2022 byly poměrně hektické a témata, se kterými klienti přicházeli, se proměňovala podle toho, jak přicházely krize. Epidemie covidu rozhodně zamávala se všemi okolnostmi v životě v podstatě všech generací. V závěsu pak byla válka na Ukrajině, kterou následovala ekonomická, a potažmo energetická krize. To byla tím pádem témata, která se nejvíce prolínala a promítala do života klientů. Každé pak mělo svá specifika a přinášelo nové strachy a úzkosti. Ať

ŽIVOT⁹⁰
S NÁMI SAMI SEBOU

Terezie Šmídová
manažerka sociálních služeb
ŽIVOTa 90

Monika Zezulová
konzultantka sociálního bydlení
projekt Podpora sociálního
bydlení (MPSV)

to byl strach o vlastní zdraví nebo naopak nějaká vzpoura proti systému, který mě omezuje, omezuje moje práva a říká mi, co mám dělat, což doba za covidu přinášela. Tím se nám klienti dělili do takových skupin, kdy i pro nás pracovníky byla výzva pracovat s každým individuálně a reflektovat to, jak danou situaci vnímají. Válka na Ukrajině se pak hodně dotkla lidí, kteří sami zažili válku nebo okupaci v osmašedesátém. Ten strach, kam až se válka může rozšířit, byl u klientů patrný. V té době také vzrostl počet volajících na naši krizovou linku. Hned v závěsu co do počtu volajících byla energetická chudoba, reálné snížení příjmů u starších obyvatel a spousta lidí se pak stávalo, že příjmy nepokryly veškeré jejich potřeby. Tyto krize spojené i s určitým materiálním nedostatkem se pak promítaly do křehké psychické stránky seniorů a pocitu osamělosti. V posledních letech se více mluví o křehké mladé generaci, ale myslím, že úplně stejně to díky posledním náročným rokům platí i u starších lidí.

Pocit osamělosti u klientů, který jste zmínila, je tématem, které rezonuje i u dalších cílových skupin, obzvlášť co se týče zabydlování a následně samostatného bydlení. V případě seniorů se to pak, předpokládám, nejčastěji týká těch, kterým například zemře partner nebo odchodem do důchodu ztratí určité sociální a ekonomické výhody. Jak konkrétně s tématem osamělosti pracujete ve vaší organizaci a je pro vás toto téma důležité?

Je to určitě jedno z nejčastějších témat, se kterým se setkáváme, a klienti často volají i na naši krizovou linku, která funguje bezplatně 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Často lidé volají, že se nachází v nějaké nepříznivé životní situaci, mají úzkosti, pociťují smutek či řeší rodinné a celkově mezilidské vztahy. Je to pak takový komplexní balíček vzájemně propojených a souvisejících témat. Zároveň mohou být rozdíly v tom, zda člověk žije na malé obci nebo ve městě, kdy města sice zdánlivě nabízejí více možností a aktivit, který se lze účastnit, potkávat se s přáteli, ale současně může přinášet velkou anonymitu. A právě u lidí, kteří jsou křehcí nebo nějakým způsobem omezení v pohybu, nejsou zdatní v informačních technologiích, tak jsou mnohdy jediným zdrojem informací a kontaktu s vnějším světem televize či rozhlas. Tam pak může pocit osamělosti strmě stoupat, dochází k sociální izolaci a lidé pak upadají do psychické nepohody, smutku nebo depresi.

Další věc, kterou jste již zmínila, je spojen s tím, že se statisticky ženy dožívají vyššího věku než muži. Jsou to tedy častěji ženy, které nám zůstávají jako vdovy, a ne všechny přemýšlí nad tím, že jednou mohou zůstat v bytě samy pouze s jedním příjmem. Často pak zůstávají ve vel-

kých bytech, které nejsou v jejich vlastnictví, a nájem pak nezvládají hradit. Navíc, ani vdovský důchod, který činí asi pětinu toho příjmu, nedokáže rozdíl pokrýt. Takto osamocených a izolovaných lidí pak může být poměrně dost a nemyslím si, že všechny obce nebo městské části mají o těchto potřebných lidech přehled.

Zmínila jste problematiku výše příjmů, která u seniorů s jedním důchodem sotva pokrývá náklady na bydlení. Do toho vstupuje i již zmiňovaná energetická chudoba, ke které byla na konci června zveřejněna analýza Energetická chudoba 2023, kterou zveřejnilo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Z analýzy mimo jiné vyplynulo, že energetická chudoba ve zvýšené míře dopadá právě na invalidní důchodce a osamělé senioři, zejména tedy ženy. Dá se říct, jak velké procento vašich klientů se na vás obracelo a obrací s problémem, že z důvodu nárůstů cen energií a samotných nájmů, přestávají být v bydlení soběstační?

Nejnovější analýzu jsem zatím neviděla, ale když budu vycházet z údajů z roku 2021, tak senioři byli druhou nejvýznamnější skupinou, co se týká dopadů energetické chudoby. Odhadem senioři zaujímali nějakých 16 % z celkového počtu osob, kterých se energetická chudoba dotýká, což je za mě poměrně vysoký počet. Za naši organizaci můžu shrnout roky 2022 až 2023, protože například za poslední rok bych řekla, že se situace poměrně ustálila. Zásluhu na tom mají hlavně pracovníci, kteří situaci s klienty řešili a žádali s nimi například o dávky na bydlení. Největší nápor jsme zažili právě v roce 2022, kdy to reálně byly stovky volajících na krizovou linku. Nejčastěji pak řešili, že jim příjmy nestačují na nájem a uhrazení dalších potřeb nebo jim přišlo vysoké vyúčtování za energie a nedokázali si vhodně nastavit zálohy. Velkou roli pak hrálo to, že neměli nikoho, na koho by se o pomoc obrátili, protože rodinu měli třeba v zahraničí a žili sami. Dalším rizikovým faktorem pak byl problém s mobilitou, kdy se nedokázali dostat na úřad práce nebo za poskytovatele energií, aby si mohli přenastavit zálohy. V té době jsme našim klientům pomáhali se zorientovat ve vyúčtování, doprovázeli na úřady, domlouvali splátkové kalendáře a hledali způsoby, jak získat nějaký příspěvek od státu.

Při hledání zdrojů jsme pak u klientů často naráželi na protichůdné reakce. Většinou byli rádi, že jim s řešením pomáháme, ale často se to pojilo s pocitem studu, že na něco nestačí a žádají pomoc od státu. Některé klienty se do takové situace dostali poprvé, a měli problém se srovnat s tím, že by měli žádat na Úřadu práce, který měli spojený s nezaměstnaností. Jedna naše klientka například vyřizovala pří-

spěvek na bydlení na čtyřikrát, protože ji pokaždé chyběl nějaký dokument. Když si představíte, že má devadesátiletý člověk tolikrát vážit cestu na úřad, když dosud nemusel, bylo to náročné pro všechny zúčastněné. Část klientů se s tím navíc setkávala opravdu poprvé.

Koneckonců i z analýz Ministerstva práce a sociálních věcí vyplývá, že dávky na bydlení zdaleka nevyužívají všechny skupiny obyvatel, kterým na ně vzniká nárok. Přitom právě dávky na bydlení jsou jedním z účinných nástrojů prevence ztráty bydlení. Ještě před energetickou krizí tak bylo poměrně velké procento seniorů, kteří měli například na příspěvek na bydlení nárok, ale nikdy o něj nežádali. Často právě z pocitu, že by situaci měli zvládnout sami a nespolehat na pomoc od státu.

Přesně tak. Pro spoustu lidí najednou nebylo psychicky snadné dostat se do skupiny sociálně potřebných. Řada z nich, už podle ročníku narození, byla zvyklá šetřit, moc netopili a kupovali věci a jídlo ve slevách. Teď najednou ani s tím, kde se byli schopni uskromnit, nevycházeli. Začali proto často omezovat pečovatelské služby, topili ještě méně a celkově se snažili ještě více uskromnit ohledně jídla. Někdo si například nechtěl ani vyzvedávat dražší léky z obavy, že skutečně finančně nevyjde. Byla tu tedy i tato rovina problému, která byla ve výsledku

poměrně závažná, protože se reálně odrážela na fyzickém i psychickém zdraví, což ve výsledku mohlo ohrozit i bydlení.

Mluvily jsme o možných rizicích ztráty bydlení spojených se změnou ekonomické či sociální situace. Současně však seniorský věk přináší problémy se soběstačností i v dalších rovinách, které jim mohou ztěžovat samostatné bydlení. Vy ale máte službu, která umožňuje seniorům zůstat co nejdéle ve svém domově, a to je Tísňová péče. Zavedli a pilotovali jste ji jako první v České republice. Jak konkrétně u vás služba funguje a máte představu, jestli ji po vašem vzoru zavedly i jiné organizace v ČR?

Vzhledem k tomu, že jsme byli opravdu první, kdo u nás s tímto typem služby začínal, a také proto, že se služba rozšiřuje i dál, tak se ta naše jmenuje První tísňová. S pilotováním jsme začali v roce 1992, takže za sebou máme více než 30letou zkušenost. Díky tomu máme možnost pracovat na technologických vylepšeních, aby byla služba uživatelsky přívětivá a obsahovala všechno, co obsahovat má. Úplně zjednodušeně řečeno se jedná o tlačítko, které má senior ve své domácnosti, a které může stisknout v případě nějaké nouzové situace. Samozřejmě může nastat řada situací, kdy si tlačítko nezmačkne, protože například upadne do bezvědomí. Pro tyhle situace je v bytě instalován

senzor pohybu, který je nastaven tak, že pokud v nějaké intervalu nezaznamenaná pohyby, odešle se podnět na dispečink, který zjišťuje, zda se klientovi něco nestalo. Na tyto krizové situace jsou nastaveny konkrétní postupy. Zároveň jsme s klienty pravidelně v kontaktu a součástí služby není jen technologické zajištění, ale také sociální práce a často pečovatelská služba.

Za loňský rok jsme měli kolem 1 200 klientů, takže se pravidelně pohybujeme kolem tisícovky ročně, záleží, jak je vyčíslené období. Celkově se od doby zavedení bavíme o 22 000 instalací. Součástí je také výjezdová služba, která za klientem dojezdí v situacích, kdy například upadne a nedokáže sám vstát, ale situace například nevyžaduje volání zdravotnické záchranné služby. Naše výjezdová služba klientovi pomůže a sanitku volá v případech, které to vyžadují. Takže naše služba nejen, že má potenciál, aby klient zůstal co nejdéle ve svém přirozeném prostředí a napojený na svou sociální síť, ale současně šetří integrovaný záchranný systém skrze zbytečné výjezdy.

Co se týče využití jinde v ČR, tak víme, že funguje řada asistenčních služeb, které využívají obdobné technologie a jejich kvalita je rozličná. Šíře využití je pak různá od plného servisu, po situace, kdy dostanete balíček, který si zprovozníte a jste napojeni na konkrétní asistenční službu. Tam pak záleží, jak si senior poradí s tou technickou rovinou, zda je nutné například

systém dobíjet a druhá rovina spočívá ve vyhodnocení situací, kdy si klient přivolá pomoc. Máme mnoho případů, kdy jsme zjistili domácí násilí a zneužívání seniora právě díky tomu, že si senior přivolal pomoc. Tím, že je na Tísňovou péči navázaná sociální práce, dá se s těmito situacemi pracovat ve prospěch klienta. Za mě je důležité, aby u těchto služeb bylo definováno, jak mají vypadat, jak mají být poskytovány a aby byla vytvořena standardizace služby.

V rámci předchozích otázek jsme se několikrát dotkly tématu psychické pohody, úzkostí, depresí, osamělosti nebo právě násilí na seniorech, což jsou náročná témata. Předpokládám, že i kvůli těmto situacím máte pozici, kterou implementují i další sociální služby, a to je terénní terapeut. Co vás přivedlo k zavedení této pozice a jak se vám v praxi osvědčuje?

My jsme tu pozici trochu oprášili, protože jsme ji měli již v minulosti, ale pouze v ambulantní formě. Měli jsme psychologku, na kterou jsme kvůli financování postupem času neměli prostředky, a současně, tehdy jako dnes, není úplně jednoduché najít dobrého psychologa či terapeuta. Takže jsme ji několik let neměli, ale naše touha tu pozici obnovit nezmizela. Nyní se nám díky finanční podpoře Nadace EPCG a ochotě a kapacitám konkrétní psychologky podařilo službu znovu rozběhnout. Současně

Foto: ŽIVOT 90

Foto: ŽIVOT 90

jsme zaznamenávali a zaznamenáváme po-
ptávku z našich služeb, takže aktuálně máme
ambulantní i terénní formu terapie.

Výzva, kterou před sebou ještě máme, je více
službu představit a propagovat našim klientům.
Takže hledáme způsoby, jak jim vysvětlovat, že
není ostuda si s někým promluvit o svých psy-
chických obtížích a že když přijde psycholog
k nim domů, neznamená to, že s nimi něco není
v pořádku. Snažíme se jim tak předat primárně
to, že psycholog je další člověk, se kterým mů-
žou mluvit a který jim může ulevit v nějakém
trápení.

**Zmínily jsme již několik služeb, které klie-
ntům poskytujete. Když se tedy vrátíme tro-
chu na začátek, co všechno ŽIVOT 90 star-
ším lidem a seniorům nabízí a kde vnímáte
prostor pro další růst?**

Já se vždycky usmívám, protože toho nabízíme
hodně, ale vždycky nás napadne, kam bychom
se mohli rozšiřovat. Jen nám k tomu většinou
chybí kapacity a finance. Nicméně, na to, že
jsme nezisková organizace, jsme poměrně širo-
ce rozkročení a já jsem ráda, že nezajišťujeme
jen sociální služby. Je dobře, že se tu bavíme
o stáří a stárnutí, a s tím je spojena podpora
aktivizace starších lidí, aby se jim šťastně stár-
lo. Zároveň poskytujeme podporu a péči pro ty,
kteří z nějakého důvodu svou situaci nezvládají
sami a mají různá omezení. Na to jsou zamě-
řeny právě sociální služby, které s klienty řeší
nepříznivou situaci. Máme terénní služby, pe-
čovatelskou službu nebo právě První tísňovou,
o které jsem již mluvila. Poskytujeme odborné
poradenství, díky kterému dokážeme poradit
v široké škále témat, a to nejen seniorům, ale
i pečujícím osobám. Naše služby tak nejsou sto-
procentně poskytovány jen starším lidem, ale
cílí i na skupinu kolem nich. Dále provozujeme
Centrum denních služeb, což je v podstatě ko-
munitní prostor, který nabízí pestrou škálu akti-
vit. Senioři se tak mohou zúčastnit výtvarných
kurzů, učit se cizí jazyk, zacvičit nebo si osvojit
základy krav magy. Máme pěvecký sbor, kde
je průměrný věk 80 let, nebo kurzy tvůrčího
psaní. Lektoři kurzů jsou dobrovolníci a ve vel-
ké míře jsou to mladší senioři, kteří například
odešli do důchodu, ale mají potřebu ještě něco
předat dál. To je vlastně i jedna ze základních
myšlenek ŽIVOTa 90, že staří lze prožívat hez-
ky a k tomu se snažíme dávat prostor. Vyjma
těchto aktivit se věnujeme i advokační činnos-
ti, a v posledních letech se věnujeme i téma-
tu LGBT+ a stáří a stárnutí. Tam nám poměr-
ně hezky fungují mezigenerační setkání, kde si
sdílí zkušenosti senioři a mladší generace. Těch
aktivit je opravdu spousta, a to mám pocit, že
jsem velkou část ani nezminila.

**Když mluvíte o mezigeneračním setkávání,
napadá mě, že i to může být prostředek, jak
pracovat se samotou seniorů. Jak konkrétně
vám tato setkávání fungují a jaký je zájem,
ať už u seniorů či mladších lidí?**

Pravidelně pořádáme akci s názvem Pestré
kafe, která nabízí bezpečný prostor pro všech-
ny bez ohledu na věk, sexuální orientaci nebo
gender. V rámci komunitního centra pak spo-
lupracujeme s Vyšší odbornou školou cestov-
ního ruchu, a tam studenti připravují pro seni-
ory přednášky o cestování, uspořádají nějaký
zájezd a seniory na něj vezmou a mají prostor
pro diskuzi. Takže to je moc hezká platforma.
V rámci dobrovolnictví se pak snažíme za-
pojovat studenty, kteří k nám chodí na stáže
z odborných škol. Ti nám následně pomáhají
při různých akcích nebo dochází za klienty do
odlehčovací služby. Funguje nám taky dobro-
volnický projekt Přátelské návštěvy a přátelské
hovory, kdy propojujeme dobrovolníka jakého-
koliv věku s osamělým seniorem. Ti pak spo-
lečně chodí do kavárny, povídají si, navštěvu-
jí divadla, galerie nebo si jen telefonují. Je to
poměrně velká iniciativa, která propojuje ge-
nerace a obohacuje obě strany. A pak máme
i takové technické okénko, kdy mladší genera-
ce pomáhá seniorům s ovládnutím moderních
technologií, takže jim například pomáhá s na-
stavením telefonů či notebooků a současně tím
s nimi tráví čas.

Je to vlastně o tom, vytvářet společnost, kte-
rá je za normálních okolností nakombinovaná.
Když chodíte do práce, potkáváte se s různý-
mi generacemi počínaje cestou na tramvaj, po
zaměstnání nebo nákup v obchodě. Ten starší
člověk to potřebuje úplně stejně a nechce být
vyčleňovaný a žít jen v bublině svých vrstevní-
ků. Je důležité, aby mohl čerpat inspiraci i od
těch mladších. Vidím to na svých kolegyních,
které jsou třeba již v důchodovém věku, ale
stále u nás pracují jako lektorky nebo dobro-
volnice a jsou rády mezi mladšími a samy říkají,
že je to obohacuje.

**Vzhledem k tomu, že fungujete bezmá-
la pětatřicet let a vybudovali jste si jméno,
problém se nedostatkem klientů nebo nevy-
tížeností pravděpodobně neřešíte. Máte na-
příklad představu, jak a odkud se o vás lidé
nejčastěji dozvídají?**

Na to by asi lépe odpověděly moje kolegyně
z marketingu, ale nejlepší zkušenost máme
s tím, když si klienti informace předávají mezi
sebou. Takže například vezmou kamaráda
nebo známého na náš kurz jógy nebo tvůrčí díl-
nu, případně se zmíní o jiné konkrétní aktivitě.
Stěžejní roli tak hraje doporučení a dobrá zku-
šenost některého z našich klientů. Co se soci-
álních služeb týká, tam je zpravidla poptávka

spíše ze strany rodiny než samotných seniorů,
například ve chvíli, kdy se zhoršuje soběstač-
nost a rodina začne řešit vhodné dostupné
služby. Důležitou roli pak hrají média, takže
vždy, když se někde objeví rozhovor s někým
z naší organizace, zvedne se i počet hovorů na
naši krizovou linku.

**Narazila jste na dostupnost sociálních slu-
žeb, což je problém, se kterým se potýká
nejedna cílová skupina. Konkrétně u senio-
rů se jedná zejména o pečovatelskou službu,
odlehčovací služby nebo pobytové služby ve
chvíli, kdy už člověk není zcela soběstačný.
Zajímá mě váš pohled na to, zda se za
poslední roky dostupnost služeb nějak zá-
sadně proměnila.**

Řekla bych, že v rámci pobytových služeb, jsme
se vrátili před dobu covidovou, takže ta do-
stupnost je poměrně malá a narážíme na velmi
dlouhé čekací doby jak do domovů pro seniory,
domovů se zvláštním režimem nebo právě do
odlehčovacích služeb. V ŽIVOTě 90 máme na-
příklad jen devět lůžek pro odlehčovací službu,
takže musíme řadu lidí odmítat a máme v pod-
statě obsazeno až do konce roku. Otázkou pak
je, zda všichni tito lidé potřebují do domovů pro
seniory nebo zda je možné kolem nich nastavit
vhodné služby, aby byli schopni fungovat v do-
mácím prostředí. Tím pádem by se za podpo-
ry terénních služeb dalo předejít předčasnému
odchodu klienta z domácího prostředí. Situace
pak může být velmi rozdílná v malých obcích
nebo naopak velkých městech, ale třeba i Pra-
ha, která má poměrně velkou škálu služeb, se
současně potýká s jejich nedostupností.

Senioři a jejich pečující se tak nezřídka dostá-
vají do situace, kdy chce například nemocni-
ce seniora propustit a rodina pak akutně řeší,
zda existuje dostupná služba, která se o jejich
blízkého postará. Tam často narazí, že jsou
plné kapacity pobytových zařízení i terénních
služeb. Nám se naštěstí letos podařilo rozšířit
kapacitu pro pečovatelskou službu a současně
jsme skrze Nadaci EPCG získali prostředky pro
nizkopříjmové seniory, kteří si budou moci po
dobu dvou let uhradit terénní službu. Jak jsem
ale už zmínila, ne vždy je nezbytně, aby musel
senior nastoupit do pobytového zařízení. Na-
příklad na menších obcích, kde nejsou terénní
služby klientům tak dostupné, se stává, že se-
nior podá žádost do domova jen proto, že je
tam dostupná lékařská péče, která je pro něj
obtížné dostupná například při zhoršené mobi-
litě. To jsou podle mého věci, které by měly jít
systémově zlepšit.

**Napadá vás, co konkrétně by se dalo sys-
témově změnit či zlepšit? Lehce jsme zmíni-
ly například téma financování. Případně, na
jaké konkrétní překážky narážíte?**

Pravdou je, že aktuálně třeba máme finanční
prostředky na nové pracovníky, ale úplně se
nám nedaří je hledat a nastavit tak optimální
kapacitu na počet klientů. Co se systému týče,
je to jen nějaká moje představa, ale bylo by
dobré, kdyby obce a města měla přehled, jaká
skladba obyvatel se na jejich území nachází.
Ideálně by tak mapovala věkovou strukturu,
sociální situaci nebo míru ohrožení energetic-
kou chudobou, a na základě vyhodnocených
údajů by mohla nastavovat vhodné nástroje.
U osamocených seniorů by pak mohla mapo-
vat jejich počet a na základě toho připravit na-
vazující služby nebo nástroje, které předcháze-
ly ztrátě bydlení či zhoršení zdravotního stavu.
Teď často lidé při rapidním zhoršení zdravot-
ního stavu končí v léčebnách dlouhodobě ne-
mocných, místo toho, aby se situaci předešlo
právě za využití terénních služeb.

**Depistáží by se do jisté míry měla zabývat
i kontaktní místa pro bydlení, se kterými po-
čítá připravovaný Zákon o podpoře bydlení.
Tím se obloukem dostáváme k tématu by-
dlení. Připravovaný zákon by měl podpořit
zvlášť zranitelné cílové skupiny, mezi které
senioři patří. Je otázka dostupnosti bydle-
ní či stěhování do menšího a finančně do-
stupnějšího bydlení tématem, se kterým vaši
klienti přicházejí? Případně, jak vnímáte
například dostupnost obecního bydlení pro
seniory?**

Musím přiznat, že například stěhování do men-
šího a finančně dostupnější bydlení je téma, se
kterým klienti prakticky nechodí a je to něco,
co vnímáme jako problém spíše my jako pra-
covníci. Ale ono je to vlastně pochopitelné, pro-
tože je hrozně těžké si třeba v osmdesáti letech
říct, že půjdu bydlet jinam. Ti lidé nechtějí ztra-
tit kořeny, vybudované sociální vazby z okolí
a svůj domov, se kterým mají spojené vzpomín-
ky. Navíc, často za život nastrádají spoustu věcí
a je pro ně nepředstavitelné, že by je vtěsnali
do malého bytu. Vnímáme, že setrvávání v nevy-
hovujícím bytě může být jednou problém, ale
chápeme, že pro seniora je složitější měnit pro-
středí. Zvlášť senioři, kteří nejsou v nájmu, ale
žijí ve vlastním bytě, mají problém ho opustit.
Dokonce i ve chvíli, kdy například zůstanou
v domě bez výtahu, zhoršuje se jejich mobilita
a mají například bariérový byt. Tyhle faktory
pak prohlubují pocit izolace. Navíc, i ve chvíli,
kdy by chtěli bydlení změnit, naráží na spoustu
bariér. Často nemají prostředky nebo schop-
nosti, jak si zařídit stěhování. Neumí pracovat
s internetem, což je místo, kde se objevuje vel-
ká část nabídek bydlení, a obcházení realitních
kanceláří je obdobně náročné. Takže se vůbec
nedívám, že to moc nechtějí řešit a často neřeší,
protože jim často chybí finance na výdaje spo-
jené se stěhováním nebo už si zvykli na to, že

jsou ve svém bytě tak trochu uvěznění a jejich jediným kontaktem je pečovatelská služba.

V rámci našich služeb se tak spíš snažíme zmenšovat dopady té izolace a nevyhovujícího bydlení, protože klienti často už nemají motivaci změnit úplně všechno. Proto podporujeme myšlenku, že je dobré o budoucích bariérách přemýšlet už ve věku, kdy jsem schopen něco vlastními silami změnit. To znamená přemýšlet o výměně vany za sprchový kout nebo zvažení, zda za dalších deset let ještě vyběhnu do pátého patra bez výtahu. Ono může mít samozřejmě běhání do pátého patra nějakou dobu přidanou hodnotu, ale je otázka, kdy se to zlomí a zda v danou chvíli budu mít síly tu situaci řešit. Ale nemáme úplně univerzální návod, jak to řešit.

Co se týká dostupnosti městského bydlení pro seniory tak úplně přehled nemáme. A to právě z důvodu, že je to zakázka, se kterou klienti většinou nepřicházejí. Ve chvíli, kdy jsou nějakým způsobem soběstační, tak využívají podporu terénních služeb a následně spíš hledají dům s pečovatelskou službou nebo domov pro seniory. Vybavuji si v podstatě jednotky klientů, kteří řešili žádost o městský byt.

Úplně na závěr by mě zajímalo, jestli je něco, co byste si, ať už v kontextu ŽIVOTa 90 nebo přístupu společnosti k seniorům, přála nebo chtěla změnit?

Přála bych si, aby starý člověk nebyl vnímán jen jako příjemce podpory a pomoci, protože je tu obrovská skupina lidí, kteří jsou velmi aktivní a mají zkušenosti, které mohou předávat. Aby byli bráni, a někde to tak věřím je, jako přirozená součást společnosti a měli možnost se podílet na rozhodování o tom, co se ve státě děje. Zkrátka nepohlížet na seniory jako na nepotřebné a téměř nesvéprávné jedince, jen proto, že mají nějaké číslo v občance, ale snažit se využít jejich potenciál. Bylo by skvělé, kdyby byl kladen větší důraz na aktivní stáří, možnost angažovat se, ať už dobrovolnický nebo na částečný úvazek a potřebu udržovat sociální kontakty. Zároveň by bylo prospěšné, kdyby se o starých lidech nemluvilo jen v rámci reklam na pleny na inkontinenci a prášky na zapominání, ale změnil se celkový pohled na stáří a stárnutí. Z pohledu poskytování sociálních služeb, které tu pomoc potřebují, bych si přála slibovanou změnu jejich financování, a aby se mohly rozvíjet a přizpůsobovat aktuálním potřebám vycházejícím z poptávky klientů.

Foto: ŽIVOT 90

Foto: ŽIVOT 90

Jaký bude rok 2024?

Srovnáváme první pololetí loňského a letošního roku

Sledujeme trendy ve vývoji počtu lidí bez domova v Praze a dobrá zpráva je, že se jejich počet celkově snižuje. Špatnou zprávou ale je, že přibývá lidí v seniorském věku. Podívejte se s námi na srovnání pololetí loňského a letošního roku.

Z hlediska různých skupin se počet lidí bez doma nemění stejnoměrně (např. žen ubývá pomaleji než mužů). Ještě výraznější rozdíly jsou u lidí ve věku 65 let a více. U této skupiny je dokonce trend nárůstu. V našich azylových domech, kde senioři pobývají, se shodujeme na tom, že tato forma ubytování často supluje jinou službu, a to domov se zvláštním režimem nebo domov pro seniory.

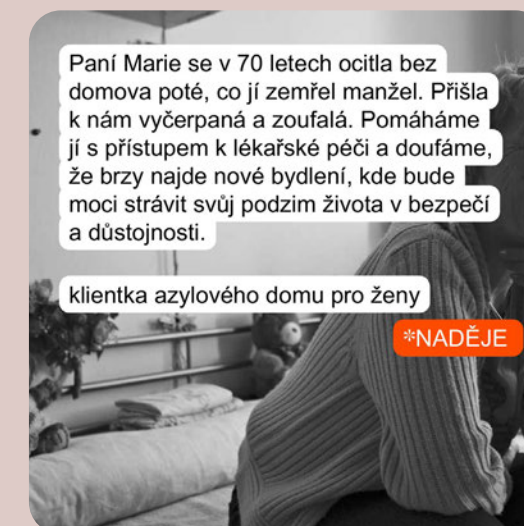
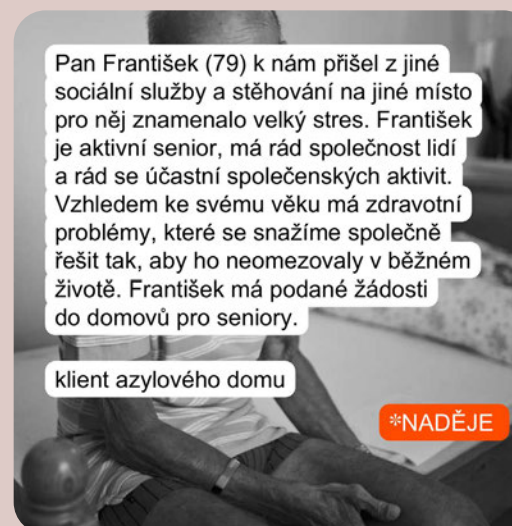
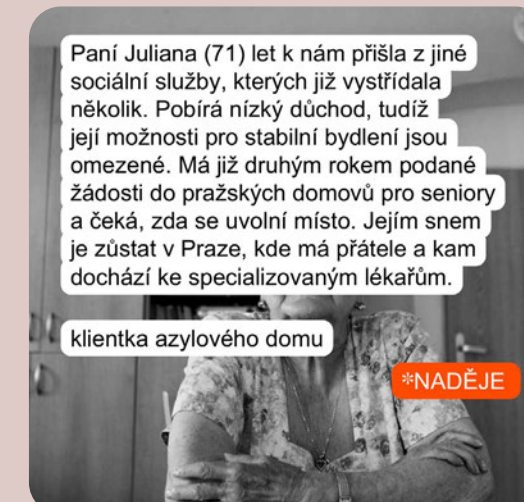
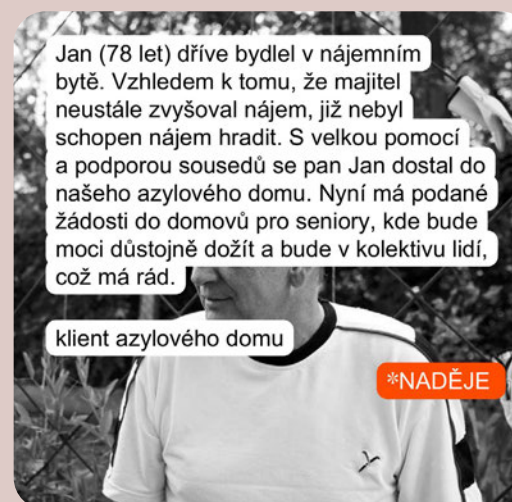
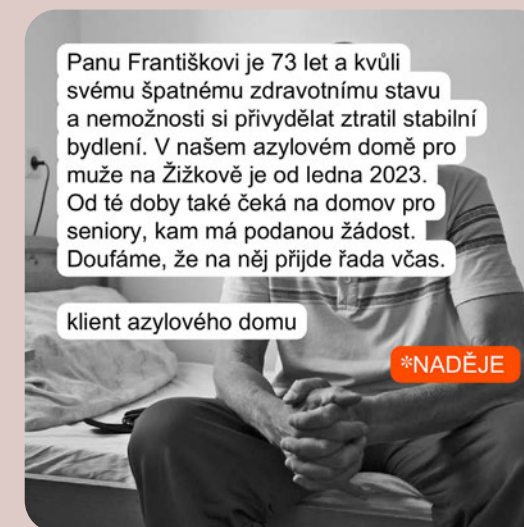
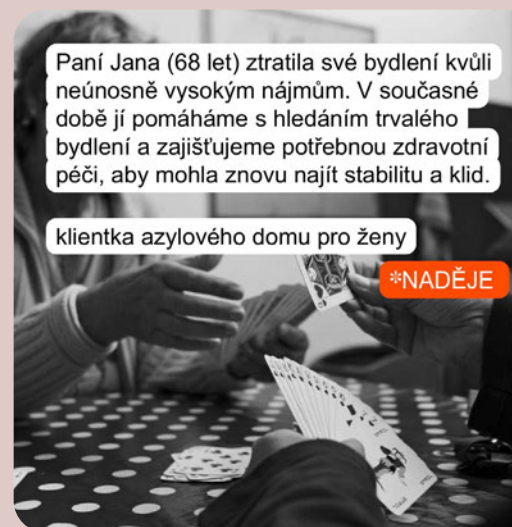
Lidé s nízkými příjmy nebo bez příjmu v seniorském věku mají ze zákona stejný nárok dostat se do domova pro seniory. Ale má to háček – velký převis poptávky nad nabídkou volných míst. My dlouhodobě mluvíme o tom, že je potřeba vytvořit specializované pobytové zařízení, které by poskytlo bydlení na neomezenou dobu pro lidi bez domova trpící závažným chronickým onemocněním nebo závislostí, které znemožňuje jejich další zapojení do běžného života.

JAKÝ BUDE ROK 2024? SROVNÁVÁME PRVNÍ POLOLETÍ LOŇSKÉHO A LETOŠNÍHO ROKU

1401	-5,8 %
POČET KLIENTŮ 1. POLOLETÍ 2024	POKLES OPROTI 1. POLOLETÍ 2023
193	9,3 %
Z NICH SENIORŮ 65+	NÁRŮST OPROTI 1. POLOLETÍ 2023
338	2,7 %
ŽEN	NÁRŮST OPROTI 1. POLOLETÍ 2023

PŘEDPOKLÁDÁME, ŽE CELKOVÝ POČET KLIENTŮ V R. 2024 MÍRNĚ KLESNE
SLUŽBY NADĚJE V PRAZE BUDE VYUŽÍVAT VÍCE SENIORŮ
I PŘES MÍRNÝ CELKOVÝ POKLES POČTU LIDÍ BEZ DOMOVA, BUDE SLUŽBY
POTŘEBOVAT VÍCE LIDÍ ZE ZRANITELNÝCH SKUPIN

Příběhy seniorů z azylových domů pražské NADĚJE

Zdroj stránek 36–39: NADĚJE, pobočka Praha
Více na www.facebook.com/nadejepraha

Rozhovor: Připadá mi, že se počet lidí bez domova, kteří jsou v seniorském věku, opravdu zvyšuje, říká Jitka Klánová, ředitelka pobočky Armády spásy v Praze

V různých formách bytové nouze se nachází přibližně 5 500 seniorů. Někteří z nich jsou na ulici, část využívá ubytovny, azylové domy a noclehárny. I jim pomáhá organizace Armáda spásy skrze své sociální a zdravotní služby, a to nejen v Praze, ale po celé republice. Jitka Klánová se práci s cílovou skupinou lidí bez domova věnuje několik let, aktuálně je ředitelkou jedné ze dvou pražských poboček.

Otázky kladla **Monika Zezulová (MPSV).**

Poslední roky jsi ředitelkou jedné z pražských poboček Armády spásy, která má pod sebou několik zdravotních a sociálních služeb. Další z nich spadají pod pobočku v pražských Vršovicích. Mohla bys tyto služby stručně představit?

Pod pobočku v pražských Holešovicích, za kterou odpovídám já, spadá služba azylového domu nebo velmi využívaná ordinace praktického lékaře, kde poskytujeme zdravotní péči lidem bez přístřeší, ale zaměřujeme se i na péči o duševní zdraví. Na Praze 10 pak provozujeme Domov Přístav, což je domov se zvláštním režimem. Pod druhou pražskou pobočkou pak fungují nízkoprahová denní centra a noclehárny, terénní služby, sociální rehabilitace a služby orientované na pomoc uprchlíkům z Ukrajiny.

Předpokládám, že vzhledem k šíři služeb nemáte o množství klientů nouzi. Kolik klientů vaše služby využívá, a jaké jsou kapacity služeb?

V naší ordinaci praktického lékaře, kterou jsme otevřeli v roce 202 máme aktuálně registrováno přes 1 600 pacientů. Na azylovém domě máme kapacitu 68 lůžek pro ženy a muže starší 18 let a prakticky se nestává, že bychom měli volná místa.

Jitka Klánová

ředitelka Centra sociálních služeb Bohuslava Bureše

Monika Zezulová

konzultantka sociálního bydlení
projekt Podpora sociálního bydlení (MPSV)

V domově se zvláštním režimem Přístav máme kapacitu 50 lůžek pro ženy a pro muže, a ta je pravidelně zcela naplněna. Tam se jedná o klienty, kteří už nejsou schopni péče o svou osobu, mají nějaké duševní onemocnění nebo se potýkají se závislostí. V mnoha případech jde o kombinaci všech faktorů.

Vyjma počtu klientů máte nejspíš představu i o jejich věkové skladbě. Dokázala bys říct, jak velkou část zaujímají klienti seniorského věku? Když se tedy budeme bavit o skupině lidí nad 65 let, která využívá vaše sociální služby?

To je vlastně docela zajímavá otázka, protože klienti nad 65 let často navštěvují i naše zdravotní služby, které fungují vlastně úplně stejně, jako každá jiná ordinace praktického lékaře. Takže velká část registrovaných klientů, kteří se tam objevují, jsou opravdu lidé v důchodovém věku, často i výrazně přes sedmdesát let. Co se týká třeba azylového domu, tak přesto, že to je služba, kde se opravdu může ubytovat osmnáctiletý nebo devatenáctiletý člověk, tak i tam máme poměrně velké zastoupení klientů, kteří jsou v seniorském věku. Pobyt v takové službě je pro seniory často složitý, už proto, že se nejedná o bezbariérové zařízení. My bohužel nejsme schopni tu bezbariérovost technicky zajistit, protože na azylovém domě jsou schody, máme sdílená sociální zařízení a většina pokojů je dvoulůžkových. Takže opravdu pro ty starší klienty, kteří už řeší omezenou hybnost třeba po úrazech, mají jiná onemocnění nebo trpí inkontinencí, je to hodně složité. Ale i v rámci azylového domu, byť zdravotní služba není jeho součástí, jsme schopni zajistit nějaký typ domácí péče, pokud ji klient potřebuje. Jinak je ale třeba, aby byl klient v drtivě většině věcí soběstačný, což je podmínka, aby mohl službu využívat.

Na stranu druhou, nesoběstačnost je naopak podmínkou pro možnost nástupu do domova se zvláštním režimem. Tam se předpokládá, že se jedná o cílovou skupinu, která tu dopomoc a péči potřebuje. Ale ani v tomhle případě se nejedná úplně o domov pro seniory, protože v Přístavu máme i mladší klienty, kteří nejsou soběstační. U mladších klientů se jedná například o úrazy páteře, amputace nebo rozvinuté duševní onemocnění. U těch starších už jsou to třeba rozvinutá demence, Alzheimerova choroba nebo další onemocnění, kvůli kterým se o sebe nedokážou postarat.

Aktuální číslo Magazínu Mít domov je zaměřeno nejen na seniory, ale na bytovou nouzi seniorů a její specifika. Podle Zprávy o vyloučení z bydlení z roku 2021 (pravidelně zveřejňuje Platforma pro sociální bydlení) se v bytové nouzi nachází zhruba 5 500 seniorů

ve věku 65 let a více. Nejnovější zpráva ještě nebyla zveřejněna, ale máš ze své praxe pocit, že se data za poslední tři roky nějakým zásadním způsobem proměnila?

Je to samozřejmě čistě můj subjektivní pocit, protože nemám k dispozici žádná oficiální čísla, ale připadá mi, že se počet lidí bez domova, kteří jsou v seniorském věku, opravdu zvyšuje a projevuje se to samozřejmě na vytíženosti služeb. U nás to sledujeme třeba u počtu klientů, kteří dochází do ordinace praktického lékaře. Myslím, že ohledně nárůstu počtu seniorů v bytové nouzi jde o souběh dvou trendů. Jedním z nich je ten, že obecně populace lidí bez domova stárne. Někdo se dostane na ulici nebo zkrátka do sociálních služeb v mladším věku, a postupně zestárne, aniž by se mu podařilo z bytové nouze vymanit. Případně opakovaně vypadáva ze systému. To je jedna taková větší skupina seniorů v bytové nouzi. Ta druhá jsou pak lidé, kteří mají první zkušenost s bezdomovectvím opravdu až v tom vyšším až seniorském věku. I s těmi se teď daleko častěji setkáváme. Takže ze zkušenosti našich služeb vnímám, že se počet seniorů v bytové nouzi nijak zásadně nesnižuje.

Zmínila jsi skupinu seniorů, která se do bytové nouze dostává právě až ve vyšším věku. I z analýz vyplývá, že roste počet seniorů na ubytovnách nebo azylových domech, kteří se tam ocitají až po šedesátce bez předchozí zkušenosti s bytovou nouzí. Jaké jsou nejčastější příčiny, proč se senioři dostávají do substandardní formy bydlení?

Obecně se málokdy jedná jen o jednu příčinu. Většinou se na tom, že se člověk dostane na ulici, podílí několik faktorů. Často jsou to exekuce nebo obecně vysoká zadluženost. Nezřídka jsou příčinou různé závislosti nebo zdravotní problémy, a to fyzické i duševní. V případě duševních onemocnění jde o ty často nediagnostikované, a tím pádem neléčené nemoci. Potkáváme se i s tím, že senior nebo seniorka o bydlení přijde ve chvíli, kdy dojde k nějaké dlouhodobé hospitalizaci. Může se jednat o úraz či jakékoliv dlouhodobější onemocnění, kdy senior stráví v nemocnici i několik měsíců. Ve chvíli, kdy je zdravotní problém vyřešen, nemocnice seniora propouští, ale ten už se často reálně nemá kam vracet. Pokud žil v nájmu a neměl kolem sebe silnou sociální síť, pronajímatel často nečekal, až se z nemocnice vrátí.

Velmi běžnou příčinou vzniku bezdomovectví jsou mezilidské vztahy. Může se jednat o špatné vztahy s členy rodiny nebo rozchody s životními partnery, nezřídka jde o úmrtí partnerů a následnou emoční a finanční nestabilitu druhého člena domácnosti. Nutno taky podotknout, že ne každý senior automaticky dostává

důchod, protože například na ten starobní nemusí mít nárok kvůli neodpracovaným rokům. Pak často nemá prostředky, které by byly třeba, a je odkázán na dávky hmotné nouze, za které je třeba v Praze prakticky nemožné sehnat důstojné bydlení. I přesto, že dosáhnou na doplatek na bydlení, zpravidla se nedostanou do standardního bydlení, a v tom lepším případě končí v ubytovnách nebo azylových domech. Ve velkém množství případů je ale příčinou bezdomovectví kombinace více z faktorů, které jsem jmenovala.

Jako jeden z faktorů jsi zmínila duševní onemocnění. Zaujalo mě, že Armáda spásy má projekt Duše na ulici, který sice není primárně zaměřen jen na seniory, ale vzhledem k počtu starších lidí na ulici jsou jednou z cílových skupin. Přiblížila bys, v čem konkrétně projekt lidem bez domova pomáhá?

Duše na ulici je projekt, v rámci kterého se snažíme nalézt finance na to, abychom mohli naše klienty podporovat v péči o jejich duševní zdraví. Konkrétně v Holešovicích máme dva terapeuty, kteří jsou dvakrát týdně k dispozici našim klientům, a to bez ohledu na to, jakou konkrétní službu klienti využívají. Tímto ambulantním způsobem vlastně fungují terapeuti v různých službách, třeba i v domovech se zvláštním režimem. My aktuálně do této služby hledáme nového terapeuta, protože se ukazuje, že je to velmi důležitá složka, která klientům pomáhá se začleněním zpátky do společnosti. V Praze péči o duševní zdraví poskytujeme od roku 2019, kdy ji vykonávali čtyři terapeuti. Teď jsou dva, kdy jedna z nich je krizová intervntka s psychologickým vzděláním.

Pro naše klienty je kontakt s terapeutem často úplně první zkušeností s nějakou introspekcí nebo péčí o duševní zdraví. Samozřejmě, pokud terapeut odhalí nějaký hlubší problém, odkazuje klienta na další specializované služby. Část našich klientů přichází z psychiatrických zařízení, takže nějakou zkušenost mají. Ale pro někoho je to úplně poprvé, kdy s někým řeší panické ataky, úzkosti nebo nezvládání agrese. Takže jim to ve výsledku může pomoci zvládat soužití na azylovém domě nebo domově se zvláštním režimem a osvojit si mechanismy, díky kterým mohou zvládat i nepříjemné situace.

V domově se zvláštním režimem je pak terapeut zásadní, protože službu poskytujeme lidem, kteří mají zkušenost s bezdomovectvím a přecházejí do služeb sociální péče, kde musí fungovat více režimově, a navíc mají spolubydlící. Často jsou to lidé, kteří jsou například v terminálním stadiu nemoci, a terapeut jim může pomoci se vyrovnat s projevy nemoci a nesoběstačností, protože to je velká psychická zátěž. V neposlední řadě je část našich kli-

entů doprovázena ke smrti, kde jsou terapeuti k dispozici jak jim, tak například jejich spolubydlícím nebo přátelům, kteří s nimi v domově se zvláštním režimem žijí. I ti se totiž musí vyrovnat s odchodem některého z klientů.

Je skvělé, že vaši klienti mají možnost obrátit se na specialistu a řešit své duševní zdraví. Napadá mě, jaká je u vašich klientů na tuto službu odezva? Případně, jak často je poptávaná a využívána?

Je to hodně různé. Myslím, že obecně už se ve společnosti trochu posunuje náhled na téma péče o duševní zdraví. Pro část lidí, a velkou část našich klientů, je to pořád velké tabu. Často nechápou, proč by měli něco takového podstupovat a vnímají to jako stigmatizující. Převládá pak klasický argument, že přece nejsou blázní, a že nebudou řešit osobní věci s někým cizím. Ale ta zpětná vazba od klientů, kteří terapeuti navštěvují, je hodně pozitivní, proto tu službu teď v Holešovicích poskytujeme pátým rokem, a v domově se zvláštním režimem od jejího počátku, tedy od roku 2021. Poměrně často navázání prvního kontaktu klienta s terapeutem probíhá za přítomnosti sociálního pracovníka. Současně sociální pracovník je tím, který klienta motivuje a představuje mu činnost terapeuta. Samozřejmě, když pak klient probírá hlubší a citlivější témata, tak sociální pracovník už přítomen není. Ale pro tu úvodní podporu je často stěžejní, že má klient doprovod, necítí se nepříjemně a cítí podporu i ze strany služby.

Vzhledem k tomu, že služba je pro klienty bezplatná a dobrovolná, nikoho nenuťme, aby chodil. Ale jak říkám, odezvu máme veskrze pozitivní, a tím, že jsou klienti na terapeuti u nás v Holešovicích zvyklí, tak si s nimi mnohdy zvládli vybudovat dlouhodobější vztah. Myslím, že pak je i vidět, že trochu jinak fungují v rámci dalších našich služeb i v životě.

Téma duševního zdraví bych další otázkou ještě rozvinula směrem k seniorům a specifickým duševním onemocněním právě této skupiny. Jak často se u klientů setkáváte s tím, že se u nich nějaké duševní onemocnění či demence rozvinou právě až v souvislosti s věkem a potřebují specializovanou péči v podobě gerontopsychiatra? Případně jaká je dostupnost tohoto typu služeb pro klienty?

Bohužel dost nízká. Vlastně obecně u všech služeb pro podporu duševního zdraví je dostupnost poměrně špatná, tím spíš, když se jedná o naši cílovou skupinu. Konkrétně u odborných psychiatrických služeb narážíme na nedostatečné kapacity a dlouhé čekací lhůty, a to si myslím, že v rámci Prahy máme alespoň výhodu v tom, že množství služeb je v rámci celé re-

publiky nadstandardní. Ještě jedno specifikum jsem vlastně nezminila, a to, že naše služby jsou poměrně nízkoprahově otevřené lidem, kteří aktivně užívají drogy a alkohol. Tím pádem poměrně často u klientů řešíme toxické psychózy. Ve chvíli, kdy akutně potřebujeme psychiatra pro klienta, který se třeba nachází v psychotickém stavu, tak je to poměrně složité. Ale nejčastěji spolupracujeme s Psychiatrickou nemocnicí Bohnice nebo Psychiatrickou klinikou Všeobecné fakultní nemocnice. Ve věci dostupnosti a síťování pak spolupracujeme přímo s organizacemi, které se zaměřují na podporu duševního zdraví, jako jsou BONA nebo Fokus Praha. A jak jsem již zmiňovala náš Domov se zvláštním režimem na Praze 10, tak tam máme dobrou spolupráci s psychiatrem, který sídlí nedaleko a je ochoten přijímat naše pacienty z DZR, za což jsme velmi vděční.

Nějakým způsobem jsme se bavily o dostupnosti specializovaných služeb zaměřených na duševní zdraví. Jak je to pak s dostupností a kapacitami například pobytových služeb pro klienty, kteří již nejsou zcela soběstační a potřebují právě domov se zvláštním režimem?

Zrovna u domova se zvláštním režimem jsme hodně stáli o to, aby se takový typ zařízení v Praze otevřel. Aktuálně je totiž jediný tohoto typu v Praze, respektive určený pro cílovou

skupinu lidí, kteří mají dlouhodobou zkušenost s bezdomovectvím. Armáda spásy jich v rámci České republiky provozuje více, ale v Praze je jediný a rozhodně by bylo potřeba, aby jich bylo více. Jak už jsem zmínila, náš domov má kapacitu 50 lůžek a aktuálně evidujeme v poradníku 170 žadatelů. Ten počet lidí v poradníku se průběžně mění, ale vzhledem ke kapacitě služby máme žadatele, kteří reálně čekají několik let.

Je pro vás v tuhle chvíli třeba reálné, že byste mohli v tomto směru růst a kapacitu služby navyšovat, vzhledem k tomu, že potřeba ze strany cílové skupiny by byla?

My bychom moc rádi, ale potřebovali bychom k tomu větší prostory, více personálu a tím pádem i reálně více peněz. Takže taková stěžejní 3P – peníze, prostory a personál, což jsou věci, které se obtížně hledají nebo se v nich škrtá. Každopádně hlavní město Praha má ve svém střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb uvedeno, že chce otevřít další podobné zařízení pro tuto cílovou skupinu. Je samozřejmě otázka, jestli by službu poskytovala Armáda spásy, což je rozhodnutí magistrátu, ale my bychom o to rozhodně stáli, protože máme know-how a dlouhodobě se pereme s nedostatkem volných míst. Druhou věcí, která nás pálí, je nedostatek zdravotnického personálu, protože potřebujeme více kvalifikovaných všeobecných

Foto: Armáda spásy

sester, protože zdravotní péče je povinnou součástí domova se zvláštním režimem. Obecně je pro sociální služby problém sehnat kvalifikovaný zdravotnický personál, a pro nás je to navíc složitější i z hlediska cílové skupiny. Navíc jsme umístěni mimo centrum, což nám hledání personálu také komplikuje.

Mluvila jsi o nedostatku zdravotnického personálu a hned v úvodu jsi zmínila vaši ordinaci praktického lékaře, která poskytuje dostupnou péči převážně lidem bez domova. Jsou nějaká specifika právě u skupiny seniorů bez domova, respektive jsou v něčem specifické problémy, se kterými přicházejí lidé ve vyšším a seniorském věku?

Na tuhle otázku by asi lépe dokázaly odpovědět naše lékařky, ale hodně záleží na tom, jestli je ten člověk na ulici poprvé nebo dlouhodobě. Obecně skupina lidí bez domova a problémy, se kterými přicházejí, nějakým způsobem specifické jsou. Ti lidé jsou často podvyživení, dehydratovaní a mívají třeba špatně se hojící rány. Často jsou ve velkém stresu a mnohdy jsou pod vlivem návykové látky, což nemusí být tak zásadní problém, ale vždycky záleží, s jakým dalším onemocněním přicházejí. Velkou komplikací pak jsou nepojištění pacienti nebo cizinci, kteří v ČR nárok na zdravotní pojištění nemají. My tyhle pacienty neodmítáme a minimálně základního ošetření se jim dostane. Pro-

blematičtější je, když pacient potřebuje specializované vyšetření nebo třeba rentgen, kam ho na poukaz naše lékařky odešlou, ale vzhledem k tomu, že není pojištěný, tak faktura pak přijde do ordinace nám. Jsme schopni zajistit fungování organizace díky fundraisingu a podpoře pražského magistrátu.

My se tu zatím bavíme o tom, jak pracovat s následky a řešit vzniklé problémy, ale pojďme se dostat k tomu, jak některým věcem předcházet nebo je minimálně zmírňovat. Je prokázáno, že stabilní bydlení otevírá cestu pro změny a zotavení i u lidí, kteří žili dlouhodobě v substandardních formách bydlení nebo byli úplně bez domova. Vaše organizace má zkušenost se zabydlováním klientů do magistrátních i soukromých bytů, aktuálně například v rámci projektu z výzvy OPZ+. Vnímáš, že se za poslední roky zlepšila dostupnost bydlení pro zranitelnou skupinu osob, jako jsou lidé bez domova, senioři nebo třeba lidé s duševním onemocněním? Případně, jestli se skutečně do bydlení dostávají, aby měli šanci se znovu nastartovat?

Konkrétně v případě seniorů je asi otázka, nakolik je relevantní očekávat nějaké nastartování, respektive co to znamená „nastartovat se“. Když je někomu třeba sedmdesát, a má za sebou několikaletý pobyt mimo standardní bydlení, tak je několikanásobně složitější se do něj

vrátit. Děje se to, samozřejmě, ale myslím, že ta naše očekávání nejsou vždycky realistická. A to nejen, co se týká starých lidí, ale obecně cílové skupiny, která je dlouhodobě bez stabilního bydlení.

Tím samozřejmě neříkám, že bychom seniory na ulici neměli řešit, a jsou i tací, kteří třeba pracují i ve vyšším věku, a vidíme je i mezi zaměstnanci v našich službách. Ale je třeba počítat s tím, že velká část lidí, kteří byli dlouhodobě na ulici, mají zdravotní omezení nebo nějaký stupeň invalidity, a do pracovního procesu už nenastoupí, a často pro ně bude náročné v bydlení alespoň základně fungovat.

Tím pádem otázku ještě trochu upřesním, a zeptám se, jaká jsou tedy specifika zabydlování lidí, kteří jsou dlouhodobě bez přístřeší a je jim třeba víc než šedesát? Případně, zda došlo ke změně ve vnímání veřejnosti k zabydlování této cílové skupiny.

Rozhodně jsou nějaké technické standardy, které by byt měl mít, protože často se jedná o člověka, který už má nebo v budoucnu může mít problémy s mobilitou. Takže je potřeba přemýšlet nad tím, že i s prostorem v bytě se bude nějakým způsobem nakládat. Ale současně si opravdu myslím, že je třeba mít různá očekávání od člověka, kterému je dvacet nebo třicet, než od někoho, komu je pětasedmdesát a většinu svého dospělého života strávil bez domova. Často je to dané i výrazně zhoršeným zdravotním stavem, na kterém se bezdomovecvi podepsalo. Současně je to specifická skupina i co se týká práce s osamělostí a trávením volného času. To jsou pak témata, která úzce se zabydlováním souvisí.

A co se týče změny pohledu na zabydlování, tak myslím, že k posunu dochází. Ale rozhodně ne proto, že bychom jako společnost najednou začali být více solidární, nebo si víc uvědomovali, že všichni jednou zestárneme, ale spíš proto, že problém s nedostupností bydlení se najednou dotýká čím dál většího počtu lidí.

Ještě před pár lety si velká část společnosti říkala, že je to problém někoho jiného a že mě se to stát nemůže, protože třeba mám práci a funkční sociální síť kolem sebe. Ale ta nedostupnost bydlení je najednou čím dál větší, a ta představa, že o bydlení může přijít téměř každý, najednou není tak nerealistická. Takže byť je to spíš negativní, tak to paradoxně pohledu na cílovou skupinu trochu pomohlo v tom, že je společnost více otevřená nějakému systémovějšímu řešení nedostupnosti bydlení i v podobě legislativní úpravy, která v září půjde do druhého čtení v Poslanecké sněmovně.

Napadá tě, vyjma Zákona o podpoře bydlení, který jsi zmínila, co by přispělo k vyšší dostupnosti bydlení pro zranitelné cílové skupiny, a co by se dalo dělat například na úrovni obcí?

Na úrovni měst a obcí se dá pracovat třeba s úpravou pravidel pro přidělování obecních bytů nebo zaváděním inovativních nástrojů. Část z nich už na některých obcích funguje, a případně s nimi počítá i právě připravovaný zákon. Cestou tak může být jednání se soukromými vlastníky bytů, potažmo vznik sociálně realitních agentur. Posunem je už jen to, že vznikají kontaktní místa pro bydlení, která mohou nasměrovat různé cílové skupiny, například i seniory, kam se mohou obracet pro další pomoc. Tahle místa pak mohou seniora odkázat na příslušný sociální odbor, informovat ho o možnostech pečovatelských služeb nebo třeba možnostech čerpání různého typu dávek. Celkově je vždycky prostor pro zlepšování toho, jak se k lidem dostávají relevantní informace. Často se nám stává, že nám volají lidé, že se dostali do nějaké nepříznivé situace, která je pro ně úplně nová, a nemají tím pádem ani představu, jaký typ služeb nebo pomoc v jejich městě funguje. Takže obce by měly být určitě těmi, kteří mají zájem na tom, aby se informace o možné pomoci dostávaly k těm nejzranitelnějším.

Na závěr se většinou ptám na přání či představu spojené, ať už se směřováním služby nebo celospolečenským nastavením. Ani tentokrát neudělám výjimku, a zajímalo by mě, jak by vypadala tvá ideální verze světa, a v čem by sis za sebe přála nějaký zásadní posun.

Úplně ideální verze světa by byla samozřejmě taková, že bych byla bez práce, protože by nebyla potřeba. Neměli bychom lidi na ulici, ani lidi v nestandardních formách bydlení a když už, tak by se rychle dostali zpátky do bydlení nebo by minimálně měli kde být, než se zpět do standardního bydlení dostanou. Nemusely by fungovat speciální ordinace, protože by se každý dostal k lékařské péči a současně, když by nebylo velké množství lidí na ulici, nebylo by takové množství závažných problémů, které by museli lékaři řešit. Ale to by bylo opravdu hodně ideální.

Když zůstanu realističtěji nohama na zemi, tak si myslím, že pořád ještě dobrá vize by byla, že bychom neměli problém shánět motivované lidi, kteří mají vztah k cílové skupině. A je jedno, jestli by se jednalo o sociální pracovníky, nebo právě o zdravotnický personál, kterého je nedostatek. A za co bych byla ráda, když bych si představila variantu budoucnosti, ve které jsou azylové domy ještě stále potřeba? Aby to fun-

Foto: Armáda spásy

govalo tak, jak se v zákoně o sociálních službách původně počítalo, že lidé budou v této formě bydlení opravdu maximálně rok. Ta představa totiž byla původně taková, že to je ta doba, za kterou se člověk stabilizuje natolik, že bude schopen samostatného bydlení, které si za tu dobu sežene. Tak to bych si přála, aby u nás opravdu klienti strávili jen rok, a poté odcházeli do samostatného důstojného bydlení, které si budou moct dovolit. Pak se nám nebudou vracet a v systému opakovaně propadat. Takže jsme zase u toho, že je potřeba dostupné bydlení pro co nejširší skupinu obyvatel. Protože my se můžeme snažit, jak chceme, můžeme kolem sebe mít skvělé kolegy, motivované sociální pracovníky, ale ani ten nejlepší pracovník nevyřeší to, že nemá klienta kam posunout, protože pro něj bydlení není dostupné.

Díky moc za tvůj čas a hezké myšlenky na závěr!

Street Medicine Plzeň

Komplexní zdravotní a sociální péče pro osoby bez domova

Jakub Jestřáb

zdravotně sociální
pracovník

Český červený kříž Plzeň

www.cck-plzen.cz

Projekt Street Medicine Plzeň, založený a realizovaný Oblastním spolkem Českého červeného kříže Plzeň, je zaměřen na poskytování komplexní zdravotní a sociální péče osobám bez domova na území města Plzně. Cílem projektu je překonávat bariéry v přístupu ke zdravotní péči pro tyto osoby, které často čelí finančním, fyzickým či psychickým překážkám.

Projekt se soustředí na prevenci, léčbu akutních i chronických zdravotních stavů a zahrnuje také poradenství a podporu v oblasti zdravotně-sociální péče.

Nedávno získaná ocenění projektu Street Medicine Plzeň:

- „Ozvěny chudoby 2024“ za ohleduplné zobrazení chudoby v médiích, pod záštitou prezidenta republiky a jeho manželky
- „Dobrá duše 2024“ od statutárního města Plzně

Realizace projektu

Realizace projektu probíhá v několika fázích. Od června do prosince 2022 se soustředila na zavádění konceptu do praxe, úpravu na tuzemské podmínky, vzdělávání personálu a navazování spolupráce. V období od ledna do prosince 2023 se zaměřila na realizaci péče, osvětovou činnost a rozvoj spektra poskytované péče. Od ledna 2024 až do současnosti projekt pokraču-

je v poskytování péče a rozšiřování svých kapacit. Tato vícefázová realizace umožnila postupné zdokonalování poskytovaných služeb a přizpůsobení se potřebám klientů.

Rok 2023 v číslech

Díky systematickému přístupu a rozšíření kapacit bylo během roku 2023 v péči projektu celkem 78 klientů. Celkový počet kontaktů dosáhl

697, z toho 61 bylo anonymních kontaktů a 128 telefonických kontaktů. Nouzové centrum, známé jako „teplý stan“, zaznamenalo za 14 dní 154 kontaktů. Kontaktem se rozumí kontakt s klientem, nikoliv výkony. Během jednoho kontaktu běžně realizujeme v průměru 3–6 výkonů.

Zdravotní problémy seniorů bez domova

Senioři bez domova, kteří tvoří významnou část našich klientů, často trpí chronickými onemocněními, jako jsou kardiovaskulární choroby, hypertenze, diabetes a chronická obstrukční plicní nemoc (CHOPN), která jsou ztížena nedostatečnou léčbou. Psychická onemocnění, včetně deprese a úzkosti, jsou častá kvůli sociální izolaci a stresu. Infekční nemoci, jako tuberkulóza a hepatitida, jsou běžné z důvodu špatných hygienických podmínek. Senioři bez domova jsou rovněž náchylnější ke zraněním a úrazům. Bezdomovectví samo o sobě navíc vede k podvýživě, dehydrataci, zhoršené dostupnosti zdravotní péče, sociální izolaci, násilí a zneužívání.

Péče o klienty s duální diagnózou

Další specifickou skupinou, na kterou se zaměřujeme, jsou klienti s tzv. duální diagnózou, tedy s kombinací duševních poruch a závislosti, představující pro odborné služby výzvu.

Tito klienti vyžadují speciální přístup, který zohledňuje jak psychické, tak fyzické aspekty jejich stavu. Péče o tyto osoby zahrnuje nejen zdravotní ošetření, ale také intenzivní psychotherapeutickou podporu a poradenství. Naši pracovníci jsou školeni k tomu, aby zvládli komplexní potřeby těchto klientů, včetně terapeutických intervencí a podpory při abstinenci. Integrace této specializované péče je nezbytná pro dosažení dlouhodobých pozitivních výsledků.

Sociální problémy a výzvy starších osob bez domova

Bezdomovectví starších osob je narůstajícím problémem, jak ukazují statistiky nejen našeho projektu, kde více než 80 % klientů je starších 60 let a nejstaršímu klientovi bylo 87 let. Dezorientace ve společnosti vede často k závislostem a zdravotním komplikacím, které jsou fyziologické i patologické povahy a souvisejí se životním stylem. Důsledky nezaměstnanosti v produktivním věku a chybějící rodinné či partnerské základy situaci ještě více zhoršují.

Tyto faktory způsobují, že starší lidé nejsou atraktivní pro pobytové služby kvůli nedostatku finančních prostředků a neschopnosti dodr-

žovat domácí řád, což často jejich bezdomovectví ještě více prohlubuje.

Bariéry v dostupnosti zdravotní péče

Klienti bez domova čelí výrazným bariérám v dostupnosti zdravotní péče, které mají závažné důsledky pro jejich zdraví a kvalitu života. Jednou z hlavních překážek je nedostatek přístupu k základnímu zdravotnímu ošetření. Praktický lékař je často nedostupný, což znamená, že klienti nemají možnost získat potřebné medikace, ať už akutní (např. antibiotika) nebo chronické. Tento nedostatek základní lékařské péče vede k neléčeným akutním a chronickým stavům, zhoršujícím celkový zdravotní stav. Navíc, bez praktického lékaře je téměř nemožné získat doporučení k návštěvě specialistů, což dále omezuje přístup k odborné péči. Další komplikací je nemožnost nástupu do pobytových sociálních služeb, které vyžadují posudek o zdravotním stavu.

Spolupráce s partnery

V této oblasti nám je partnerem Charita, která zajišťuje provoz ordinace praktického lékaře. Tato spolupráce je zásadní pro zlepšení dostupnosti zdravotní péče pro osoby bez domova. Charita se podílí nejen na zajištění základní lékařské péče, ale také na organizaci osvětových akcí a preventivních prohlídek, což významně přispívá k celkové zdravotní kondici našich klientů. Dále spolupracujeme se sociálními službami, jako jsou Středisko křesťanské pomoci Plzeň, Point 14, z. ú., či Centrum adiktologické prevence, o. p. s. Tyto organizace nám pomáhají poskytovat komplexní podporu našim klientům a zajišťují, že mají přístup k potřebným službám. Velmi dobrou spoluprací máme také s Městskou policií Plzeň, která nám pomáhá při terénní práci. Tato síť partnerů je klíčová pro efektivní fungování projektu.

Sociální stigma a bariéry

Klienti jsou také většinou vnímáni jako neatraktivní skupina, což vede k jejich odmítání ze strany zdravotníků. Sociální stigma a negativní předsudky ztěžují přístup k potřebné péči a léčbě. Finanční problémy, fyzická omezení a nedostatek motivace či strach z vyhledání péče dále komplikují situaci.

Multidisciplinární spolupráce

Projekt Street Medicine Plzeň realizuje multidisciplinární spolupráci, která zajišťuje komplexní a koordinovanou péči pro osoby bez domova. Spolupracujeme se sociálními službami v regionu, bezpečnostními složkami a poskytovateli

zdravotních služeb, jako jsou lékaři specialisté. Tým projektu také zahrnuje dobrovolníky, řidiče DSR a zdravotně-sociální pracovníky, kteří společně poskytují zdravotní a sociální intervence. Tento multidisciplinární přístup umožňuje efektivně reagovat na široké spektrum potřeb našich klientů.

Změnový zákon a jeho dopady

Změnový zákon o sociálně zdravotním pomězi přináší řadu pozitiv pro naši cílovou skupinu. Zlepší koordinaci mezi zdravotními a sociálními službami, což umožní poskytování komplexní péče osobám bez domova. Díky lepší spolupráci mezi sektory se zvýší dostupnost služeb, což povede k rychlejšímu a snadnějšímu přístupu k potřebné péči. Integrace těchto služeb může také přispět k efektivnějšímu využití zdrojů, což zvýší efektivitu péče a sníží náklady.

Na druhou stranu, implementace zákona může znamenat zvýšenou administrativní a byrokratickou zátěž pro poskytovatele služeb, což může zpočátku zpomalit poskytování péče a ztížit přístup k službám pro osoby bez domova. Přechodné problémy, jako nedostatečné školení personálu a zpoždění v poskytování služeb, mohou negativně ovlivnit dostupnost a kvalitu péče v krátkodobém horizontu. Implementace zákona může také vyžadovat dodatečné financování, a pokud nebudou k dispozici dostateč-

né prostředky, může to vést k omezení poskytovaných služeb a zvýšení zátěže na stávající zdroje.

Výzvy do budoucna

Projekt čelí několika výzvám do budoucna, které jsou klíčové pro jeho další rozvoj a úspěch. Jednou z hlavních výzev je navýšování kapacit služby, aby bylo možné poskytnout péči většímu počtu osob bez domova. Dalším důležitým aspektem je zajištění stabilního financování, které umožní dlouhodobou udržitelnost projektu a kontinuální poskytování služeb. Rovněž je nezbytné rozvíjet a rozšiřovat tým projektu, což umožní nabídnout širší spektrum zdravotních služeb. Dále hledáme cesty pro založení služby, která zajistí péči o klienty, kteří „propadají“ pomyslným sítím sociálních služeb. Tato služba by měla poskytovat nejen ubytování, ale také komplexní péči pro doléčení stavů po propuštění z nemocnice či zázemí pro předcházení progresi onemocnění, které u klientů probíhá, avšak do nemocnice jsou neumístitelní, neboť běžná většinová společnost by byla léčena ve svém přirozeném sociálním prostředí domova.

Foto: archiv Jakuba Jestřába

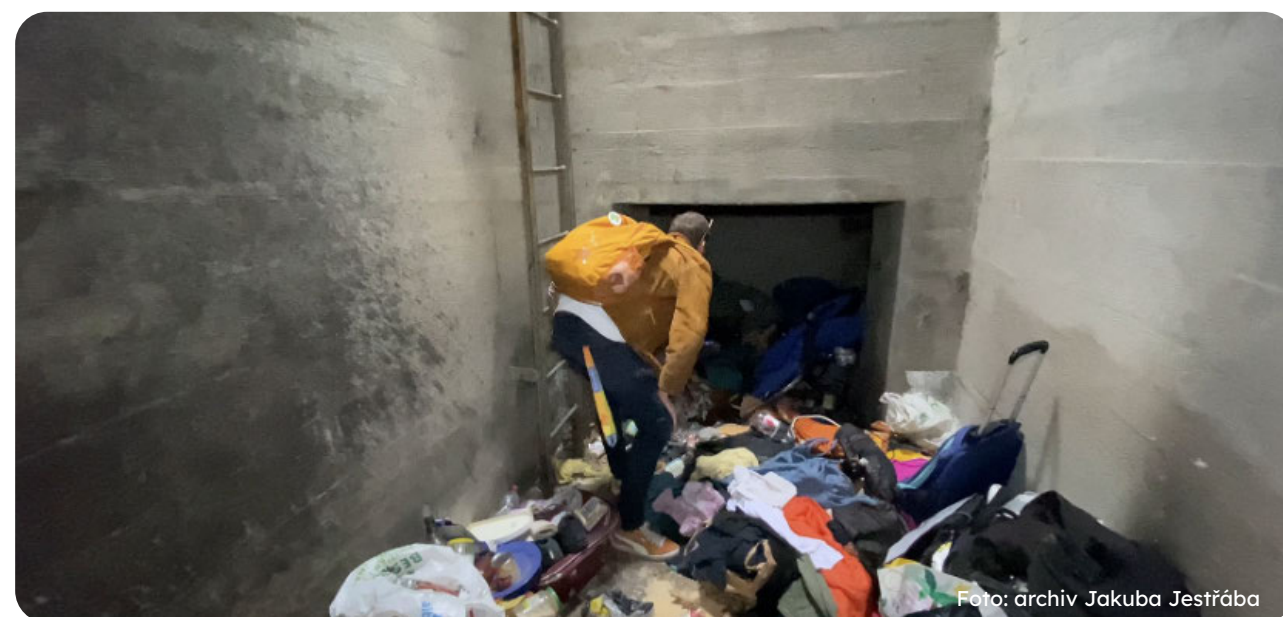
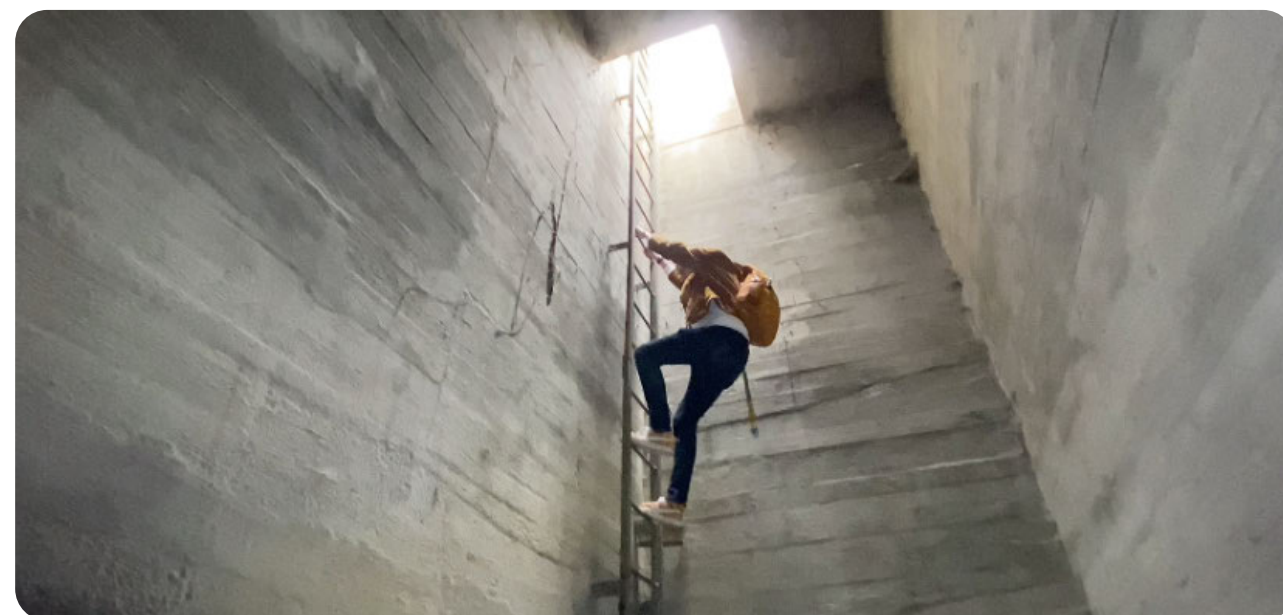

Foto: archiv Jakuba Jestřába

Anketa: Mezigenerační spolubydlení

Následující text představuje zkušenosti z projektů mezigeneračního spolubydlení studentů vysokých škol a seniorů žijících v domech s pečovatelskou službou. Vysokoškoláci mají k dispozici bydlení za zvýhodněných podmínek a výměnou za to věnují svůj volný čas společným aktivitám se seniory. V anketě nám zodpověděly dotazy tři pražské projekty, dva z nich poskytují mezigenerační spolubydlení již několikátým rokem, jeden je právě ve fázi výběru prvních studentů.

Na závěr nám naše dotazy zodpověděli i zástupci projektu BytSpolu z Plzně. Projekt začali připravovat před pandemií covidu a oproti pražským projektům, v nichž studenti a senioři žijí v oddělených bytech v jednom domě, chtěli zprostředkovat spolubydlení vysokoškolským studentům přímo ve volném pokoji seniorova bytu. Jedním z cílů projektu je umožnit osamělým seniorům se sníženou soběstačností co nejdelší pobyt v přirozeném prostředí jejich bytu.

Všem dotazovaným děkujeme za sdílení zkušeností a poznatků a přeje-me hodně úspěchů v jejich dalších aktivitách!

Foto: John Moeses Bauan, Unsplash

Lucie Trnková

Ředitelka

Pečovatelská služba Prahy 6

Co vás vedlo k zahájení projektu, kde jste se inspirovali?

Inspirace vzešla od Městské části Praha 3, která v té době již projekt druhým rokem realizovala. Dokonce jsme měli to štěstí, že se k nám do DPS Liboc nastěhovala studentka, která měla zkušenost již s bydlením v DPS právě na Praze 3. Na Praze 6 bylo v té době v DPS volných několik bytů. Původní inspirace vznikla v Nizozemí.

Jaká je motivace mladých lidí do projektu vstoupit a jak studenty vybíráte?

Při posledním výběrovém řízení na uvolněný byt v DPS se přihlásilo skoro 40 studentů. Jejich motivací byla především chuť pomáhat tam, kde to má smysl, bytová potřebnost (nedostatek míst na kolejích), získání finančně dostupného bydlení v hezkém domě v lukrativní čtvrti Prahy a další. Vzhledem k velkému množství zájemců v posledním výběrovém řízení byla na MČ Praha 6 jmenována pětičlenná výběrová komise, s vybranými uchazeči proběhlo ústní jednání, na kterém se zjišťovala motivace a dále jimi nabízené aktivity.

Co na společném soužití nejvíce oceňují senioři?

Naši obyvatelé nejvíce oceňují „mladého ducha“ studentů, který do DPS přináší „svěží vítr“, se studenty vstoupilo do DPS jakési „slunce“ a radost. Senioři mají díky studentům možnost nahlédnout do života mladé generace. Senioři se inspiřují v mnoha ohledech – pravidelně hrají scrabble, naučili se nové hry jako cornhole, pétanque apod. Senioři využívají pomoc studentů s informačními technologiemi, ze skupinových aktivit pak promítání filmů, procházky, společenské hry. Z dotazníkového šetření vyplývá, že 95 % respondentů je s bydlením studentů velmi spokojeno.

Má mezigenerační spolubydlení i nějaká úskalí, řešili jste nějaké obtížné situace?

Od počátku projektu (podzim 2021) máme samé pozitivní zkušenosti a prozatím jsme žádná úskalí a obtížné situace naštěstí neřešili. Myslím, že to je hlavně tím, že studenti byli velmi pečlivě vybíráni a jedná se o nesmírně laskavé, pozorné, inteligentní a vlídné osobnosti. Studenti chápou, že žijí v DPS se seniory a že toto tedy představuje i určité omezení (např. nelze pořádat „party“ a zvát si hlučné návštěvy, nelze poslouchat nahlas hudbu apod.). Měli jsme velké štěstí na osobnostech studentů a snad tomu bude tak i v budoucnu.

Co vás vedlo k zahájení projektu, kde jste se inspirovali?

Náš projekt odstartoval v roce 2019 a inspiroval se trendem v zahraničí, kde podobné projekty fungují dlouhodobě a mají značný úspěch. Následně zřizovatel, tj. Praha 3, do projektu zapojil nás – pečovatelskou službu, která práci dobrovolníků koordinuje a vybírá z řad našich klientů vhodné seniory.

Jaká je motivace mladých lidí do projektu vstoupit a jak studenty vybíráte?

Mezi nejčastější motivaci patří cenově dostupné a komfortní bydlení, tj. garsoniéra v domě s byty zvláštního určení. Radu studentů ale také láká spolupráce se seniory, jelikož většina studovala nebo studuje obor v pomáhajících profesích nebo zabývající se lidskými zdroji. Studenty vybírá komise, jejíž složení sestavuje zřizovatel.

Co na společném soužití nejvíce oceňují senioři?

Je to určitě svěží pohled na svět a jisté nadšení při tvorbě volnočasových aktivit. Zároveň ti senioři, kteří nejsou tak společenští a nenavštěvují kluby seniorů, tak mají možnost individuálních návštěv od dobrovolníků.

Má mezigenerační spolubydlení i nějaká úskalí, řešili jste nějaké obtížné situace?

Žádné extra obtížné situace jsme dosud neřešili. Občas pochopitelně dochází ke střetu v nastavování si hranic se seniory, ale i to jsme vždy bez problémů zvládli. Pokud nastane nějaký problém, tak jsme s dobrovolníky domluvení, že mají vždy dveře otevřené a problém s nimi pomůžeme vyřešit.

Ondřej Syrový

Vedoucí klubů seniorů a Centra praxí,
sociální pracovník

Pečovatelská služba Praha 3

Karneval pro seniory, Pečovatelská služba Praha 3

Helena Čelišová

Ředitelka

Středisko sociálních služeb Praha 1

Co vás vedlo k zahájení projektu?

Motivací byl prostý nápad, jak pomoci seniorům zvládat osamělost a jak mladým lidem ukázat, co znamená péče o seniory a jak se jim žije. Za svoji dlouholetou praxí vidím a znám potřeby starších občanů a co je nejvíc trápí. Nejedná se o společné soužití v jednom bytě. Starší generace má své specifické potřeby a mladí lidé nechtějí být ve svém soukromí svazováni. Nejvhodnějším způsobem je oddělené bydlení obou generací v jednom domě a zároveň pomoc starším lidem a sami tak čerpat zkušenosti a inspiraci.

Jaká je motivace studentů, kteří se do projektu hlásí?

Hlavní motivací je zájem pomáhat starším občanům a zároveň si vyřešit otázku přechodného bydlení po dobu studia.

Jaký očekáváte přínos projektu pro seniory?

Vybraní zájemci budou bydlet v garsonce sami a budou poskytovat v rámci svých možností pomoc a spolupráci při péči o naše seniory v MČ Praha 1, a to hlavně při poskytování volnočasových aktivit. Důležité je zabránit izolaci a osamělosti našich starších spoluobčanů. Těšíme se, že mezigenerační bydlení bude prospěšné jak pro seniory, tak pro mladé lidi.

Klub seniorů Tomáš, Středisko sociálních služeb Praha 1

Co vás vedlo k zahájení projektu, kde jste se inspirovali?

Projekt mezigeneračního spolubydlení pod názvem BytSpolu - mezigenerační spolubydlení jsme zakládali těsně před začátkem pandemie Covidu. Inspirovaní příkladem francouzské organizace Ensemble2generations jsme připravili právní rámec, webové stránky, oslovili organizace spolupracující se seniory a vysoké školy v Plzni. V průběhu pandemie Covidu se ale nepodařilo dát dohromady žádný fungující pár student-senior s tím, že se nedařilo oslovit zejména seniory, zatímco studenti se sami aktivně o projekt zajímali.

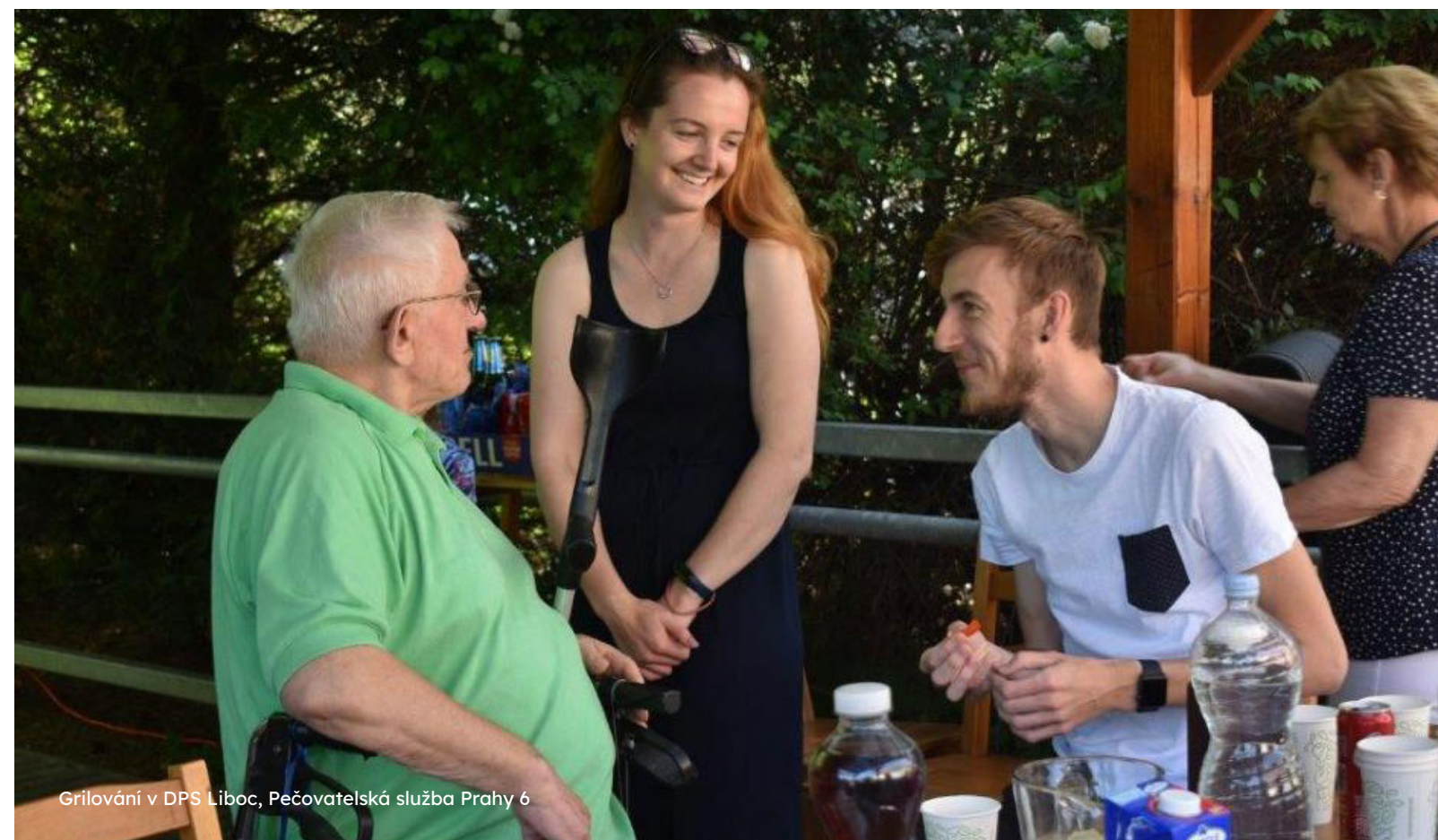
Alena Růžičková

Zakladatelka

BytSpolu - mezigenerační spolubydlení, Plzeň

Na jaká úskalí jste při rozjezdu projektu narazili?

Bez ohledu na pandemickou situaci vidíme jako hlavní nedostatek při realizaci projektu nedostatečnou komunikaci se seniorskou obcí. Myšlenka spolubydlení je v Čechách téměř neznámá. Bylo, stále je a bude potřeba seniory seznamovat s touto formou bydlení, která nese mnoho výhod. Již dříve zkoušeli podobnou myšlenku v Praze a z dotazníkového šetření mezi seniory vyšlo, že téměř nikdo z nich o tento způsob nemá zájem. Aktuálně se v Praze pokouší o restart myšlenky mezigeneračního spolubydlení pod názvem STUSEN mladá studentka medicíny Laura Bajková. Její projekt uspěl i v rámci soutěže Nakopni Prahu 2024. Snaží se mnohem více o komunikaci zespoda, tj. o pořádání osvětových přednášek a přímé oslovování seniorů a seniorských organizací. Věříme, že tento přístup povede ke zformování prvních párů student-senior, které budou moci dokázat, že to v Čechách také jde, a které tak budou katalyzátorem pro větší rozvoj myšlenky mezigeneračního spolubydlení u nás.

Grilování v DPS Liboc, Pečovatelská služba Prahy 6

Prosíme Vás o vyplnění
evaluačního dotazníku,
který nám pomůže udělat
tento magazín lepším.

ZDE

Magazín vydává MPSV v rámci projektu **Podpora sociálního bydlení
a jeho systémové zavádění v ČR**, který je realizován v rámci OPZ+.

Ministerstvo práce a sociálních věcí
Na Poříčním právu 1/376128 01 Praha 2

Ilustrace na titulní a závěrečné straně: Michaela Hoffová

Kontakt a možnost přihlášení či zrušení odběru magazínu Mít domov:
martin.hrabal@mpsv.cz

Pokud máte zájem přispět do magazínu svým textem, pište na:
josef.hawel@mpsv.cz

Copyright © 2024 Ministerstvo práce a sociálních věcí
Datum vydání: srpen 2024

Kontaktní centrum sociálního bydlení:

E-mail: socialni.bydleni@mpsv.cz

Telefon: +420 778 455 761

- » socialnibydeni.mpsv.cz
- » facebook.com/socialnibydenivcr
- » youtube.com/@projektpodporaSB
- » [spotify: @podpora sociálního bydlení](https://spotify.com/@podpora%20soci%C3%A1ln%C3%ADho%20bydlen%C3%AD)
- » twitter.com/soc_bydleni_CR

Spolufinancováno
Evropskou unií

**Sociální
bydlení**

